

Peter Drozd

PRÍSTUP MIGRANTOV K SOCIÁLNEMU ZABEZPEČENIU A ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI V SLOVENSKEJ REPUBLIKE: POLITIKY A PRAX

Prístup migrantov k sociálnemu zabezpečeniu a zdravotnej starostlivosti v Slovenskej republike: politiky a prax

Štúdia Národného kontaktného bodu
Európskej migračnej siete v Slovenskej republike

október 2013
Bratislava

Spolufinancované
Európskou úniou

Zostavenie tejto štúdie spolufinancuje Európska únia a Ministerstvo vnútra SR.

Táto štúdia bola spracovaná v rámci Európskej migračnej siete (EMN), ktorá poskytuje v členských štátoch EÚ a Nórsku aktuálne, objektívne, spoľahlivé a porovnateľné informácie o migrácii a azyle na účely tvorby národných politik a politik EÚ.

Európsku migračnú sieť finančne podporila Európska komisia. Táto publikácia obsahuje výlučne názory autora, Európska komisia nie je zodpovedná za žiadne použitie informácií uvedených v tejto publikácii. Názory prezentované v tejto štúdii nemusia predstavovať názory vlády Slovenskej republiky alebo Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM).

Autor: Peter Drozd

Národný kontaktný bod Európskej migračnej siete v Slovenskej republike
Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM)
Grösslingová 4
811 09 Bratislava
Slovenská republika

E-mail: ncpslovakia@iom.int
Tel.: +421 2 52 62 33 35
www.emn.sk, www.emn.europa.eu

ISBN: 978-80-89506-45-3

Predslov

Túto štúdiu EMN zostavila Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) Bratislava, ktorá je koordinátorom Národného kontaktného bodu Európskej migračnej siete (EMN) v Slovenskej republike. Národný kontaktný bod EMN v SR tvorí Ministerstvo vnútra SR (Úrad hraničnej a cudzineckej polície P PZ, Migračný úrad, odbor medzinárodného práva a európskych záležitostí Kancelárie ministra vnútra), Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Štatistický úrad SR a IOM.

Štúdia je súčasťou súhrnnej správy EMN rovnakého zamerania, vypracovanej na úrovni EÚ, v ktorej sú zhrnuté výsledky národných štúdií, spracovaných členskými krajinami EÚ a Nórskom na základe spoločného zadania.

Súhrnná správa, ako aj štúdie jednotlivých členských štátov EÚ a Nórska sú dostupné v anglickom jazyku na webovej stránke www.emn.europa.eu.

Štúdia za Slovenskú republiku je publikovaná v slovenskom a v anglickom jazyku. Obe verzie štúdie sú dostupné na webovej stránke slovenského Národného kontaktného bodu EMN www.emn.sk.

Obsah

Zoznam skratiek	9	3.2 Minimálna dĺžka pobytu v krajine ako podmienka nároku na dávky sociálneho zabezpečenia	61
Zhrnutie	10	3.3 Možnosť exportu dávok sociálneho zabezpečenia do cudziny	62
01. Úvod	13	3.4 Minimálna doba zamestnania / poistenia ako podmienka na výplatu dávok sociálneho zabezpečenia	62
1.1 Základné ciele	13	3.5 Špecifické podmienky na čerpanie dávok sociálneho zabezpečenia pre migrantov	63
1.2 Definície	16	04. Administratívne postupy vplývajúce na prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia	64
1.3 Metodológia	20	4.1 Vplyv žiadosti o dávky sociálneho zabezpečenia na právne postavenie migranta	65
02. Systém sociálneho zabezpečenia v Slovenskej republike	22	4.2 Služby poskytované žiadateľom o dávky sociálneho zabezpečenia z tretích krajín	67
2.1 Všeobecný prehľad o dávkach sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti v Slovenskej republike a spôsobe ich financovania	26	05. Externá dimenzia sociálneho zabezpečenia	69
2.2 Vzťah medzi politikami sociálneho zabezpečenia a migráciou	36	5.1 Bilaterálne zmluvy o sociálnom zabezpečení	70
2.3 Plánované zmeny v systéme sociálneho zabezpečenia s dopadom na štátnych príslušníkov tretích krajín	37	5.2 Obsah bilaterálnych zmlúv o sociálnom zabezpečení	71
03. Vnútroštátna legislatíva v oblasti prístupu štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia	39	5.2.1 Možnosť zamestnanca ostať subjektom sociálneho zabezpečenia domovského štátu	71
3.1 Dávky sociálneho poistenia a zdravotnej starostlivosti v Slovenskej republike	40	5.2.2 Rovnaké zaobchádzanie	72
3.1.1 Zdravotná starostlivosť	40	5.2.3 Export dávok sociálneho zabezpečenia	74
3.1.2 Nemocenské peňažné dávky	42	5.2.4 Ostatné ustanovenia dôležité pre koordináciu systémov sociálneho zabezpečenia medzi zmluvnými štátmi	76
3.1.3 Dávky v materstve a otcovstve	45	5.3 Rozsah uplatňovania bilaterálnych zmlúv o sociálnom zabezpečení v praxi	76
3.1.4 Starobné dôchodky a dávky v starobe	46	5.4 Možnosti výplaty dávok sociálneho zabezpečenia do zahraničia v prípade neexistencie bilaterálnej zmluvy o sociálnom zabezpečení	77
3.1.5 Rodinné dávky	49		
3.1.6 Nezamestnanosť	56		
3.1.7 Zaručené minimálne zdroje	59		

Obsah

06. Prípadové štúdie	80
Prípadová štúdia č. 1: Tho a Lien	81
Prípadová štúdia č. 2: Jasmine	83
Prípadová štúdia č. 3: Senghor	86
07. Štatistické údaje	89
08. Záver	94
Bibliografia	98
Prílohy	101

Zoznam skratiek

EHP	– Európsky hospodársky priestor
EK	– Európska komisia
EMN	– European Migration Network – Európska migračná sieť
ES	– Európske spoločenstvo
EÚ	– Európska únia
IOM	– Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM)
MF SR	– Ministerstvo financií Slovenskej republiky
MISSOC	– Vzájomný informačný systém Európskej únie o sociálnej ochrane
MZ SR	– Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky
MPSVaR SR	– Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
MV SR	– Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
MZVaEZ SR	– Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky
OCP PZ	– oddelenie cudzineckej polície Policajného zboru
SR	– Slovenská republika
SZČO	– samostatne zárobkovo činná osoba
ÚHCP P PZ	– Úrad hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru
ÚPSVaR	– Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
Z. z.	– Zbierka zákonov

Zhrnutie

Sociálne zabezpečenie predstavuje jeden z najsilnejších nástrojov vedúcich k zníženiu chudoby a nerovnosti a podpore sociálneho začlenenia a dôstojnosti jednotlivca v prípade straty zdrojov v dôsledku sociálnych rizík, ako sú napríklad choroba, strata živiteľa, nezamestnanosť, staroba, invalidita či materstvo. Garantovaním sociálneho zabezpečenia jednotlivca v prípade týchto rizík sa podporuje v konečnom dôsledku zamestnanosť, zvýšenie produktivity práce a trvalo udržateľný rozvoj.

Hoci sa všetky členské štáty EÚ v programových dokumentoch EÚ¹ zaviazali zabezpečiť blaho svojich občanov prostredníctvom efektívnych systémov sociálneho zabezpečenia, prístup k sociálnemu zabezpečeniu a zdravotnej starostlivosti sa v členských štátoch diametrálne odlišuje.

V súčasnej dobe, viac ako kedykoľvek predtým, čelia európske štáty tlakom na zmeny v systémoch sociálneho zabezpečenia, a to jednak v dôsledku nepriaznivého demografického vývoja, ako aj v dôsledku nestability pracovných trhov, plynúcej z cyklicky sa opakujúcich hospodárskych kríz. Pracovná migrácia štátnych príslušníkov tretích krajín sa vo všeobecnosti považuje za čiastočné riešenie oboch týchto problémov, no práve migranti bývajú najčastejšie obeťami reštriktívnych opatrení zamestnávateľov v čase hospodárskej krízy, čo navyše umocňujú aj systémy sociálneho zabezpečenia, ktoré neboli pre tieto skupiny zamestnancov pripravené.

Tvorcovia politik v členských štátoch preto čelia dvojnásobnému tlaku. Na jednej strane musia zabezpečiť dostatočný počet zamestnancov na domácom trhu práce, ktorý čelí zvýšeným potrebám na zamestnancov v dôsledku starnutia populácie a v časoch hospodárskeho rastu. Ak však chcú uspokojiť potreby trhu práce prostredníctvom pracovnej migrácie z tretích krajín, musia byť systémy sociálneho zabezpečenia pre túto skupinu pracovníkov dostatočne atraktívne. Migranti z tretích krajín totiž čelia dvojnásobnému riziku. Ich prístup k dávkam sociálneho zabezpečenia v novej krajine je obmedzený a v dôsledku vycestovania prichádzajú o sociálne zabezpečenie aj v domácej krajine. Z opačnej strany čelia tvorcovia politik konštantnému tlaku na znižovanie výdavkov štátneho rozpočtu. Rovnako vplyv verejnosti, ktorá často vníma migrantov ako osoby primárne odkázané na využívanie systému sociálneho zabezpečenia, môže rozširovanie systému sociálneho zabezpečenia na nové skupiny zamestnancov podstatne komplikovať.

Vychádzajúc z dostupných štatistických údajov, v porovnaní s ostatnými členskými štátmi EÚ je celkový počet štátnych príslušníkov tretích krajín nachádzajúcich sa na území SR veľmi nízky. K 30. júnu 2013 bolo na území SR registrovaných celkovo 68 405 cudzincov, z toho však len 25 529 štátnych príslušníkov tretích krajín, čo predstavuje 0,47 % z celkového počtu obyvateľov SR². Príčiny takto nízkeho počtu cudzincov na území SR môžu byť rôzne. Od jazykovej a kultúrnej bariéry cez zložitost' administratívnej procedúry vybavovania povolenia na pobyt a povolenia na zamestnanie až po neatraktivnosť pracovného trhu a systému sociálneho zabezpečenia v dôsledku nízkeho miezd a od nich sa odvíjajúcich dávok sociálneho zabezpečenia.

Napriek skutočnosti, že téma sociálneho zabezpečenia je často spracovávaná v rôznych odborných publikáciách, nebol zatiaľ v SR spracovaný komplexný výskum na tému prístupu štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia a zdravotného poistenia. Predkladaná štúdia preto môže predstavovať základ pre rozvíjanie tejto témy a jej jednotlivých aspektov v budúcich výskumoch. Zároveň sa môže stať podkladom pre širšiu spoločenskú diskusiu na túto tému.

Štúdia sa v jednotlivých kapitolách zaoberá politickým a legislatívnym rámcom upravujúcim problematiku účasti štátnych príslušníkov tretích krajín v systéme sociálneho zabezpečenia v SR, ich prístupu k jednotlivým dávkam sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti a súvisiacim administratívnym postupom. Poskytuje tiež prehľad o bilaterálnych zmluvách, ktoré má SR uzavreté s tretími krajinami v oblasti sociálneho zabezpečenia, a štatistický prehľad o počte zamestnaných, nezamestnaných a ekonomicky neaktívnych štátnych príslušníkov tretích krajín.

Prvá kapitola predstavuje úvod do problematiky, poskytuje informácie o hlavných cieľoch štúdie, metodológii jej spracovania a zakotvuje hlavné definície.

V druhej kapitole poskytuje štúdia základný prehľad o systéme sociálneho zabezpečenia v SR a spôsobe jeho financovania. Jednotlivé oblasti sociálneho zabezpečenia rozdeľujeme podľa metodológie systému MISSOC³. V prehľadnej tabuľke potom priradujeme ku každej z jedenástich skúmaných oblastí sociálneho zabezpečenia súvisiace dávky a spôsob ich financovania. Ku každej dávke sociálneho zabezpečenia vyhodnocujeme prístup jednot-

² Zdroj: ÚHCP P PZ, Štatistický úrad SR.

³ Spoločný informačný systém o sociálnej ochrane Európskej únie (MISSOC) poskytuje detailné, porovnateľné a pravidelne aktualizované informácie o systéme dávok sociálneho zabezpečenia vo všetkých členských štátoch EÚ/EHP a Švajčiarskej konfederácie.

livých kategórií štátnych príslušníkov tretích krajín v závislosti od druhu pobytu (prechodný/trvalý) na území SR, resp. účelu prechodného pobytu (na zamestnanie vrátane vysokokvalifikovaného zamestnania, sezónneho zamestnania, pracovníkov v prihraničných oblastiach, vedeckých pracovníkov a iných zamestnancov/na podnikanie/na zlúčenie rodiny).

Táto kapitola tiež poskytuje prehľad o politikách týkajúcich sa sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti v podmienkach SR a prehľad o pripravovaných zmenách v tejto oblasti, ktoré by mohli mať priamy dopad na prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k jednotlivým dávkam.

Tretia kapitola podrobne skúma právny rámec prístupu štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia v oblastiach zdravotnej starostlivosti, peňažných nemocenských dávok, materských a otcovských dávok, rodinných dávok, starobných dôchodkov, dávok v nezamestnanosti a minimálnych zdrojov. Podrobne analyzujeme prístup k jednotlivým dávkam a jeho obmedzenia, pričom kladieme dôraz na odlišnosti v podmienkach prístupu k dávkam v prípade štátnych občanov a cudzincov a posudzujeme možnosť exportovať jednotlivé dávky do cudziny.

Keďže sa v administratívnom postupe pri priznávaní dávok sociálneho zabezpečenia neuplatňujú diskrečné kritéria, nosnou témou štvrtej kapitoly je vplyv uplatnenia nároku na dávku na právne postavenie štátnych príslušníkov tretích krajín pri obnovovaní povolení na pobyt a pri posudzovaní ich žiadosti o udelenie štátneho občianstva.

Piata kapitola poskytuje prehľad o bilaterálnej spolupráci v oblasti sociálneho zabezpečenia. Podrobne analyzuje jednotlivé bilaterálne zmluvy s tretími štátmi v tejto oblasti a popisuje rozsah ich uplatnenia v praxi.

Pre lepšie pochopenie systému fungovania sociálneho zabezpečenia v SR obsahuje šiesta kapitola tri prípadové štúdie, ktorých riešenie poskytne čitateľovi štúdie prehľad o spôsobe uplatnenia nároku na jednotlivé dávky a o administratívnom postupe štátnych orgánov pri rozhodovaní o priznaní nároku na dávku. Prípadové štúdie tiež upriamujú pozornosť na riziká, ktoré môžu z uplatnenia nároku na konkrétnu dávku vzniknúť a môžu ovplyvniť právne postavenie žiadateľa v súvislosti s jeho pobytom na území SR.

Štatistické údaje o počte štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú na území SR zamestnaní, sú registrovaní ako uchádzači o zamestnanie alebo ide o ekonomicky neaktívne osoby, v závislosti od štátnej príslušnosti, uvádzame v siedmej kapitole.

Úvod

1.1 Základné ciele

Riadiaci výbor Európskej migračnej siete schválil v rámci svojho programu na rok 2013 vypracovanie štúdie *Politiky a prax členských štátov EÚ v oblasti sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti a bývania*. Následne bola problematika bývania z predmetu skúmania štúdie odstránená, aby mohla byť komplexnejšie posúdená problematika prístupu štátnych príslušníkov tretích krajín k sociálnemu zabezpečeniu a zdravotnej starostlivosti.

Predkladaná štúdia s názvom *Prístup migrantov k sociálnemu zabezpečeniu a zdravotnej starostlivosti v Slovenskej republike: politiky a prax* je súčasťou súhrnnej správy rovnakého zamerania, vypracovanej na úrovni EÚ, v ktorej sú zhrnuté výsledky národných štúdií, spracovaných členskými krajinami EÚ. Obsahové zameranie jednotlivých kapitol štúdie vychádza zo spoločnej špecifikácie, rovnakej pre všetky členské štáty EÚ.

V súlade so zameraním EMN sú predmetom skúmania tejto štúdie výhradne pravidlá a administratívne postupy, ktoré ovplyvňujú prístup k sociálnemu zabezpečeniu a zdravotnej starostlivosti pre štátnych príslušníkov tretích krajín. Špecificky sa venuje dvom skupinám štátnych príslušníkov tretích krajín, a to držiteľom povolenia na trvalý pobyt a držiteľom povolenia na prechodný pobyt.

V prípade štátnych príslušníkov tretích krajín s trvalým pobytom sa štúdia zameriava na dve podkategórie. Prvú tvoria migranti s dlhodobým pobytom získaným na základe smernice Rady 2003/109/ES o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré sú osobami s dlhodobým pobytom. Druhú podkategóriu tvoria migranti s trvalým pobytom získaným na základe vnútroštátnych pravidiel SR.

V rámci skupiny štátnych príslušníkov tretích krajín s prechodným pobytom sa štúdia zameriava na posudzovanie rozdielov v prístupe k dávkam sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti pri podkategóriách zamestnancov (vrátane sezónnych zamestnancov, vysokokvalifikovaných zamestnancov, vedeckých pracovníkov, pracovníkov pracujúcich v prihraničných oblastiach a iných zamestnancov), SZČO, uchádzačov o zamestnanie a rodinných príslušníkov.

Naopak, objektom posudzovania nie sú štátni príslušníci tretích krajín, na ktorých sa vzťahuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia, teda zamestnanci, ich rodinní príslušníci a pozostalí, ktorí sa ocitli v cezhraničnej situácii a pôsobenie koordináčného nariadenia na nich rozšírilo nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1231/2010, ktorým sa rozširuje nariadenie (ES) č. 883/2004 a nariadenie (ES) č. 987/2009 na štátnych príslušníkov tretích krajín, na ktorých sa tieto nariadenia doteraz nevzťahovali výhradne z dôvodu ich štátnej príslušnosti.

Štúdia sa tiež nezameriava na zahraničných študentov, keďže prístup tejto skupiny k systému sociálneho zabezpečenia bol posudzovaný v osobitnej štúdii⁴.

Ďalšími skupinami štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú vylúčení z posudzovania, sú žiadatelia o azyl a osoby, ktorým bol udelený niektorý druh medzinárodnej ochrany, turisti a iné osoby, ktoré navštívili krajinu len krátko, ako aj nelegálni migranti.

Rovnako nie je predmetom skúmania prístup k dávkam sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti pre občanov EÚ/EHP a Švajčiarskej konfederácie a ich rodinných príslušníkov.

Hlavným cieľom štúdie je zmapovať politiky a administratívne postupy, ktoré ovplyvňujú prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k sociálnemu zabezpečeniu a zdravotnej starostlivosti.

Štúdia popisuje vnútroštátne pravidlá, ktoré zabezpečujú prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti, takže umožní porovnanie prístupu SR s prístupom ostatných členských štátov EÚ k tejto problematike v súhrnnej správe.

Ďalším cieľom štúdie je ozrejmiť pravidlá rozhodovania o priznaní dávok sociálneho zabezpečenia v situáciách, v ktorých je zo strany zodpovedného pracovníka možná veľká miera správnej úvahy, a porovnať ich medzi členskými štátmi EÚ.

V neposlednom rade si štúdia kladie za cieľ popísať práva štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré im plynú z bilaterálnych zmlúv, ktoré má SR uzavreté s ich domovskými krajinami.

Aby boli zistenia medzi jednotlivými členskými štátmi porovnateľné, vychádza štúdia z už spracovaných podkladov Vzájomného informačného systému o sociálnej ochrane (MISSOC), ktorý popisuje prístup občana členského štátu k dávkam sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti v ostatných členských štátoch. Na účely štúdie sme využili kategorizáciu sociálneho zabezpečenia systému MISSOC na jedenásť oblastí: zdravotná starostlivosť, peňažné nemocenské dávky, materské a otcovské dávky, dávky v invalidite, starobné dôchodky a dávky v starobe, pozostalostné dávky, dávky plynúce z pracovných úrazov a chorôb z povolania, rodinné dávky, dávky v nezamestnanosti, minimálne zdroje a dávky dlhodobej starostlivosti. K jednotlivým oblastiam sme priradili dávky plynúce z danej oblasti sociálneho zabezpečenia a ďalej sme popísali prístup cieľových skupín štátnych príslušníkov tretích krajín k týmto dávkam.

Štúdia je primárne určená tvorcom politik na národnej úrovni a úrovni EÚ a expertom pracujúcim v oblasti migrácie a sociálneho zabezpečenia, ale aj širokej verejnosti, ktorá má o túto tému záujem, a médiám.

Hoci si štúdia nekladie za cieľ hodnotiť vnútroštátnu úpravu v oblasti práva sociálneho zabezpečenia, administratívne postupy pri rozhodovaní o priznaní dávok sociálneho zabezpečenia, ani robiť odporúčania v tejto oblasti, porovnanie právnej úpravy a postupov jednotlivých členských štátov v súhrnnej správe môže poskytnúť tvorcom politik pohľad na túto problematiku zo širšej perspektívy a rozprúdiť debatu o výzvach, ktorým v oblasti sociálneho zabezpečenia čelí v súčasnej dobe takmer každý členský štát EÚ.

⁴ Drozd, P., Frkáňová, A., Kubovičová, K.: Migrácia zahraničných študentov do Slovenskej republiky. Bratislava: IOM 2012. 149 s. ISBN 978-80-89506-22-4.

1.2 Definície

V tejto kapitole uvádzame definície hlavných pojmov, ktoré v súlade so špecifikáciou používame v predkladanej štúdii a týkajú sa problematiky prístupu štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti. Definície vychádzajú primárne z právneho poriadku SR⁵, pričom pojmy nevymedzené slovenskou legislatívou čerpáme z prekladového slovníka pojmov, ktorý vydala EMN⁶, zo špecifikácie štúdie alebo ich vymedzil autor štúdie.

Cezhraničný pracovník⁷ – štátny príslušník tretej krajiny, ktorý je zamestnaný v jednom členskom štáte, ale bydlisko má v druhom členskom štáte, kam sa najmenej raz týždenne vracia.

Cudzinec⁸ – každý, kto nie je štátnym občanom SR.

Diskrečné kritérium⁹ – na účely tejto štúdie predstavuje podmienku na priznanie dávky sociálneho zabezpečenia, ktorá nie je presne definovaná. Záleží na príslušnom úradníkovi, ktorý o dávke rozhoduje, či dávku prizná. Úradník posudzuje individuálnu situáciu žiadateľa najčastejšie formou pohovoru, na základe ktorého rozhodne, či žiadateľ túto podmienku na priznanie dávky spĺňa, pričom berie do úvahy jeho špecifickú situáciu.

Dlhodobá starostlivosť¹⁰ – peňažné a vecné dávky, ktoré zvyšujú celkový životný štandard osôb, ktoré vyžadujú starostlivosť, ako kompenzácia dodatočných nákladov súvisiacich s ich stavom. Pokrývajú dodatočné náklady osôb, ktoré často vyžadujú starostlivosť inej osoby v dôsledku veku alebo zdravotného postihnutia.

Držiteľ modrej karty¹¹ – štátny príslušník tretej krajiny, ktorému bola vydaná modrá karta¹² na účel výkonu vysokokvalifikovaného zamestnania.

Invalidné poistenie¹³ – poistenie pre prípad poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť v dôsledku dlhodobo nepriaznivého zdravotného stavu poistenca a pre prípad úmrtia.

Migrant – pozri **štátny príslušník tretej krajiny**.

Minimálne zdroje¹⁴ – dávky poskytované fyzickým osobám s nedostatočným príjmom. Zahŕňajú podporu pre osoby v núdzi a zraniteľné skupiny na zmiernenie chudoby a pomoc v zložitých životných situáciách.¹⁵

Nemocenské poistenie¹⁶ – poistenie pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku dočasnej pracovnej neschopnosti, tehotenstva a materstva.

Nepríspevkové financovanie¹⁷ – financovanie dávok sociálneho zabezpečenia prostredníctvom štátneho rozpočtu.

Osoba s dlhodobým pobytom¹⁸ – štátny príslušník tretej krajiny, ktorému členský štát EÚ udelil dlhodobý pobyt v zmysle smernice Rady 2003/109/ES.

Poistenie v nezamestnanosti¹⁹ – poistenie pre prípad straty príjmu z činnosti zamestnanca v dôsledku nezamestnanosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku nezamestnanosti.

Pracovník zamestnaný v prihraničnej oblasti²⁰ – štátny príslušník tretej krajiny, ktorý je zamestnaný v prihraničnej oblasti SR a najmenej raz za týždeň sa bude vracáť do štátu susediaceho so SR, kde má svoj trvalý pobyt; prihraničnou oblasťou SR sa rozumie územie okresu, ktoré prilieha ku štátnym hraniciam.

Príspevkové financovanie²¹ – financovanie dávok sociálneho zabezpečenia prostredníctvom príspevkov zamestnancov a zamestnávateľov.

5 Konkrétny právny predpis uvádzame v poznámke pod čiarou.

6 Zdroj: Asylum and Migration Glossary 2.0

[http://www.emn.sk/phocadownload/glossary/emn_glossary_v-jan2012.pdf] (citované 30. 4. 2013).

7 Pojem definovaný v špecifikácii štúdie podľa Eurofound.

8 Zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o pobyte cudzincov“).

9 Pojem definovaný v špecifikácii štúdie.

10 Pojem definovaný v špecifikácii štúdie podľa ESSPROS Manual (2008) a rozšírený na podmienky v SR.

11 Pojem vymedzený autorom štúdie.

12 Zákon o pobyte cudzincov definuje modrú kartu ako osobitný druh povolenia na prechodný pobyt, ktorý oprávňuje štátneho príslušníka tretej krajiny vstúpiť, zdržiavať sa, pracovať na území SR, vycestovať z územia SR, opätovne vstúpiť na územie SR v čase, na aký mu ju policajný útvar vydal.

13 Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“).

14 Pojem definovaný v špecifikácii štúdie podľa ESSPROS Manual (2008).

15 V podmienkach SR ide najmä o dávku v hmotnej núdzi a príspevky k dávke v hmotnej núdzi.

16 Zákon o sociálnom poistení.

17 Pojem definovaný v špecifikácii štúdie.

18 Zákon o pobyte cudzincov.

19 Zákon o sociálnom poistení.

20 Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“).

21 Pojem definovaný v špecifikácii štúdie.

Rodinný príslušník štátneho občana tretej krajiny (ďalej len „rodinný príslušník“)²² – manžel/manželka, ak majú manželia najmenej 18 rokov, slobodné dieťa mladšie ako 18 rokov alebo nezaopatrené slobodné dieťa staršie ako 18 rokov, ktoré sa o seba nedokáže postarať z dôvodu dlhodobého nepriaznivého zdravotného stavu, štátneho príslušníka tretej krajiny, jeho manžela/manželky, alebo ich spoločné dieťa a rodič, ktorý je odkázaný na starostlivosť štátneho príslušníka tretej krajiny, alebo jeho manžela/manželky, a v krajine, odkiaľ prichádza, nepožíva náležitú rodinnú podporu.

Samostatne zárobkovo činná osoba²³ – fyzická osoba, ktorá dovŕšila 18 rokov veku a je registrovaná podľa § 67 zákona č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v súvislosti so zárobkovou činnosťou, za ktorú sa považuje činnosť vyplývajúca z právneho vzťahu, ktorý zakladá dosahovanie príjmu z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti definovanej zákonom o dani z príjmu vrátane príjmu, ktorý nepodlieha dani z príjmov preto, že tak ustanovujú predpisy o zamedzení dvojitého zdanenia, alebo ak sa na fyzickú osobu, ktorá túto zárobkovú činnosť vykonáva, uplatňujú v právnych vzťahoch sociálneho poistenia predpisy SR alebo medzinárodná zmluva, ktorá má prednosť pred zákonmi SR, okrem fyzickej osoby, ktorá má podľa zmluvy o výkone osobnej asistencie vykonávať osobnú asistenciu fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím.

Sezónny zamestnanec²⁴ – štátny príslušník tretej krajiny, ktorému bol udeľený prechodný pobyt na účel výkonu sezónnej práce²⁵.

Starobné poistenie²⁶ – poistenie na zabezpečenie príjmu v starobe a pre prípad úmrtia.

Štátny príslušník tretej krajiny²⁷ – každý, kto nie je štátnym občanom SR ani občanom niektorého z členských štátov EÚ/EHP alebo Švajčiarskej konfederácie; štátnym príslušníkom tretej krajiny sa rozumie aj osoba bez štátnej príslušnosti. Na účely tejto štúdie je pojem totožný s pojmom **migrant**.

Uchádzač o zamestnanie²⁸ – fyzická osoba, ktorá môže pracovať, chce pracovať, hľadá si zamestnanie a je vedená v evidencii uchádzačov o zamestnanie úradu práce, sociálnych vecí a rodiny a ktorá nie je zamestnaná v pra-

22 Zákon o pobyte cudzincov.

23 Zákon o sociálnom poistení.

24 Pojem vymedzený autorom štúdie.

25 Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákonník práce“) definuje sezónnu prácu ako prácu, ktorá je závislá od striedania ročných období, každý rok sa opakuje a nepresahuje osem mesiacov v kalendárnom roku.

26 Zákon o sociálnom poistení.

27 Zákon o pobyte cudzincov.

28 Zákon o službách zamestnanosti.

covnoprávnom alebo obdobnom vzťahu, resp. jej príjem zo zamestnania nedosahuje zákonom stanovenú výšku, neprevádzkuje alebo nevykonáva samostatnú zárobkovú činnosť a nevykonáva zárobkovú činnosť v zahraničí.

Úrazové poistenie²⁹ – poistenie pre prípad poškodenia zdravia alebo úmrtia v dôsledku pracovného úrazu a choroby z povolania.

Vyslaný zamestnanec³⁰ – štátny príslušník tretej krajiny, ktorého vyslal zamestnávateľ so sídlom v inom členskom štáte EÚ na územie SR v rámci poskytovania služieb zabezpečovaných týmto zamestnávateľom.

Zahraničný študent³¹ – štátny príslušník tretej krajiny, ktorý získal niektorý z druhov prechodného pobytu, ktoré SR vydáva pre žiadateľov, ktorých primárnym cieľom na území SR je štúdium.

Vedecký pracovník³² – štátny príslušník tretej krajiny, ktorý na území SR vykonáva výskum alebo vývoj na základe dohody o hostovaní³³ a na tento účel mu policajný útvar udelil prechodný pobyt.

Zamestnanec³⁴ – fyzická osoba staršia ako 15 rokov, ktorá v pracovnoprávnom vzťahu alebo obdobnom vzťahu vykonáva pre zamestnávateľa závislú prácu.

Zamestnávateľ³⁵ – právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá zamestnáva aspoň jednu fyzickú osobu v pracovnoprávnom vzťahu alebo v obdobných pracovných vzťahoch.

Zdravotná starostlivosť³⁶ – súbor pracovných činností, ktoré vykonávajú zdravotnícki pracovníci vrátane poskytovania liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín s cieľom predĺžiť život fyzickej osoby, zvýšiť kvalitu jej života a zdravého vývoja budúcich generácií; zdravotná starostlivosť zahŕňa prevenciu, dispenzarizáciu, diagnostiku, liečbu, biomedicínsky výskum, ošetrovateľskú starostlivosť a pôrodnú asistenciu.

29 Zákon o sociálnom poistení.

30 Zákon o službách zamestnanosti.

31 Drozd, P., Frkáňová, A., Kubovičová, K.: Migrácia zahraničných študentov do Slovenskej republiky. Bratislava: IOM 2012, s. 17.

32 Pojem vymedzený autorom štúdie.

33 Uzatváranie dohôd o hostovaní upravuje zákon č. 172/2005 Z. z. o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja a o doplnení zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov, ktorým bola do právneho poriadku SR transponovaná smernica Rady 2005/71/ES o osobitnom postupe prijímania štátnych príslušníkov tretích krajín na účely vedeckého výskumu.

34 Zákonník práce.

35 Zákonník práce.

36 Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

1.3 Metodológia

Metodologicky vychádza štúdia zo spracovania a analýzy dostupných dokumentov spracovaných na túto tému, z odborných konzultácií, dotazníkového prieskumu a dostupných štatistických údajov zozbieraných z relevantných orgánov štátnej správy v mesiacoch september – október 2013.

Primárnym zdrojom informácií bol pri spracovaní tejto štúdie právny poriadok SR a právne akty EÚ upravujúce oblasť sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti. Ďalším zdrojom informácií boli porovnávacie tabuľky o sociálnej ochrane systému MISSOC a dostupné publikácie týkajúce sa témy sociálneho zabezpečenia cudzích štátnych príslušníkov a témy migrácie vo všeobecnosti, spracované relevantnými inštitúciami a expertmi v tejto oblasti.

Nezastupiteľným zdrojom informácií boli aj kľúčové strategické dokumenty SR z oblasti migrácie, štatistické databázy a webové stránky zodpovedných orgánov štátnej správy, ako MV SR, MPSVaR SR, ÚPSVaR, MZ SR, MZVaEZ SR, ako aj Sociálnej poisťovne, Štatistického úradu SR a Inštitútu pre výskum práce a rodiny.

Ako ďalší zdroj potrebných informácií sme použili relevantné časti predchádzajúcich štúdií EMN.

Keďže v SR doteraz nebol spracovaný žiadny komplexný výskum týkajúci sa prístupu štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti, ukázal sa špecifikáciou štúdie navrhovaný sekundárny výskum ako nedostatočný. Z toho dôvodu musel autor štúdie pristúpiť aj k primárnemu výskumu. Na základe špecifikácií štúdie sme spracovali dotazník, ktorý sme zaslali všetkým relevantným orgánom štátnej správy. Odpovede na otázky dotazníkového prieskumu predstavovali významný zdroj informácií o praktických riešeniach niektorých administratívnych postupov zo strany orgánov štátnej správy. Mnohé informácie sme získali na báze osobných stretnutí s predstaviteľmi MPSVaR SR, ÚPSVaR, ÚHCP P PZ a Sociálnej poisťovne.

Štatistické údaje o počte zamestnaných, nezamestnaných (uchádzačov o zamestnanie) a neaktívnych štátnych príslušníkov tretích krajín bolo možné v podmienkach SR poskytnúť len v obmedzenej miere.

Komplikáciou pri poskytovaní štatistických údajov bola skutočnosť, že SR nepovažuje SZČO za zamestnanca a v štatistikách o zamestnaných osobách sa táto skupina cudzincov nevyskytuje.

Štatistické údaje o počte neaktívnych štátnych príslušníkov tretích krajín nie sú k dispozícii vôbec.

Napriek uvedeným komplikáciám, ktoré môžu spôsobiť neporovnateľnosť štatistických údajov o počte zamestnaných, nezamestnaných a neaktívnych štátnych príslušníkov tretích krajín v SR s ostatnými členskými štátmi EÚ, predstavuje štúdia v rámci daných špecifikácií doteraz najkomplexnejší prehľad o problematike prístupu štátnych príslušníkov tretích krajín k sociálnemu zabezpečeniu a zdravotnej starostlivosti v SR.

Systém sociálneho zabezpečenia v Slovenskej republike

Systém sociálnej ochrany v podmienkach SR môžeme rozdeliť do dvoch hlavných skupín. Prvú skupinu tvorí systém zdravotnej starostlivosti a druhú systém sociálneho zabezpečenia, ktorý je možné ďalej rozčleniť na sociálne poistenie, štátnu sociálnu podporu a sociálnu pomoc.

Zdravotnú starostlivosť na území SR poskytujú zdravotnícki pracovníci v štátnych a súkromných zdravotníckych zariadeniach na základe verejného zdravotného poistenia. V prípade, ak fyzická osoba zúčastnená na systéme verejného zdravotného poistenia neuhrádza zdravotné poistenie, bude jej poskytnutá iba neodkladná zdravotná starostlivosť.³⁷ Táto skutočnosť neplatí v prípade, že ide o zamestnanca, za ktorého zdravotné poistenie neodviedol jeho zamestnávateľ.

Vo všeobecnosti sa zdravotná starostlivosť, ako hraená z verejného zdravotného poistenia, poskytuje bezplatne. Spoluúčasť pacienta pri úhrade za zdravotnú starostlivosť sa však vyžaduje pri väčšine stomatologických úko-

³⁷ Neodkladná zdravotná starostlivosť je definovaná ako zdravotná starostlivosť poskytovaná osobe pri náhlej zmene jej zdravotného stavu, ktorá bezprostredne ohrozuje jej život alebo niektorú zo základných životných funkcií, bez rýchleho poskytnutia zdravotnej starostlivosti môže vážne ohroziť jej zdravie, spôsobuje jej náhlu a neznesiteľnú bolesť alebo spôsobuje náhle zmeny jej správania a konania, pod ktorých vplyvom bezprostredne ohrozuje seba alebo svoje okolie. Neodkladná starostlivosť je aj zdravotná starostlivosť poskytovaná pri pôrode.

nov, kozmetických operáciách, interrupcii a niektorých ďalších úkonoch, ktoré nesúvisia so zdravotnými dôvodmi (napr. laserová operácia očí). Zo zdravotného poistenia sa tiež neuhrádzajú náklady spojené s klinickým skúšaním. Pacient uhrádza spoluúčasť aj na niektoré lieky, zdravotnícke pomôcky, diätetické potraviny, podieľa sa aj na úhrade nákladov za kúpeľnú starostlivosť a platí niektoré služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti, napr. dopravu do zdravotníckeho zariadenia.

Verejné zdravotné poistenie je povinné pre všetky fyzické osoby, ktoré majú na území SR trvalý pobyt, ako aj pre osoby, ktoré trvalý pobyt nemajú, ale vykonávajú na území SR zárobkovú činnosť, teda sú zamestnané alebo podnikajú, s výnimkou osôb, ktoré sú zdravotne poistené v inom členskom štáte. Verejne zdravotne poistené sú aj osoby, ktoré nemajú v SR trvalý pobyt a nevykonávajú žiadnu zárobkovú činnosť, ale patria do týchto kategórií: azylant; študent z iného členského štátu alebo zahraničný študent študujúci na škole v SR na základe medzinárodnej zmluvy, ktorou je SR viazaná; alebo žiak či študent, ktorý je Slovákom žijúcim v zahraničí a zároveň študuje na škole v SR; maloletý cudzinec, ktorý sa zdržiava na území SR bez zákonného zástupcu alebo fyzickej osoby zodpovednej za jeho výchovu a poskytuje sa mu starostlivosť v zariadení, v ktorom je umiestnený na základe rozhodnutia súdu; cudzinec zaistený na území SR; nezaopatrený rodinný príslušník, ktorý sa poistencovi narodil v inom členskom štáte; je osobou vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody. Ostatné fyzické osoby, ktoré sa zdržiavajú na území SR a nespĺňajú podmienky na vstup do systému verejného zdravotného poistenia, sú povinné uzavrieť komerčné zdravotné poistenie zaručujúce úhradu liečebných nákladov počas celého pobytu v SR.

Systém verejného zdravotného poistenia zabezpečujú zdravotné poisťovne, ktoré na základe zmlúv s poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti uhrádzajú náklady na zdravotnú starostlivosť v zákonom stanovenom rozsahu.

Na činnosť zdravotných poisťovní, ako aj na celý systém verejného zdravotného poistenia dohliada Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou.

Financovanie zdravotnej starostlivosti sa zabezpečuje z poistného, ktoré uhrádzajú zamestnanci, zamestnávateľa, SZČO, samoplatcovia (napr. dobrovoľne nezamestnané osoby s trvalým pobytom na území SR) a štát. Štát je platiteľom poistného³⁸ pre veľkú skupinu osôb, ktorú tvoria napr. osoby, ktoré sú vedené v evidencii uchádzačov o zamestnanie, poberatelia starobných a invalidných dôchodkov, poberatelia rodičovského príspevku, nezaopatrené deti, poberatelia peňažných príspevkov za opatrovanie atď.

³⁸ § 11 zákona č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Systém sociálneho poistenia zabezpečuje poistencom náhradu príjmu v čase, kedy ich zákonom predpokladaná situácia pripraví o možnosť podieľať sa na ekonomických aktivitách. Systém je založený na zásluhovosti, tzn. dávky sú oprávnené čerpať len osoby, ktoré sa na systéme samy podieľali, resp. odvodzujú svoje právo od takýchto osôb, a ich výška priamo závisí od výšky príspevkov do systému.

V SR systém sociálneho poistenia zahŕňa:

- nemocenské poistenie ako poistenie pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku dočasnej pracovnej neschopnosti, tehotenstva alebo materstva,
- dôchodkové poistenie:
 - starobné poistenie na zabezpečenie príjmu v starobe a na zabezpečenie príjmu pozostalým pre prípad úmrtia,
 - invalidné poistenie pre prípad poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť v dôsledku dlhodobého nepriaznivého zdravotného stavu a na zabezpečenie príjmu pozostalým pre prípad úmrtia,
- úrazové poistenie ako poistenie pre prípad poškodenia zdravia alebo úmrtia v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania,
- garančné poistenie ako poistenie pre prípad platobnej neschopnosti zamestnávateľa na uspokojovanie nárokov zamestnanca a na úhradu príspevkov na starobné dôchodkové sporenie nezaplatených zamestnávateľom,
- poistenie v nezamestnanosti pre prípad straty príjmu z činnosti zamestnanca v dôsledku nezamestnanosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku nezamestnanosti.

Výkon sociálneho poistenia patrí do pôsobnosti MPSVaR SR, ktoré ho zabezpečuje prostredníctvom na to zriadenej verejnoprávnej inštitúcie – Sociálnej poisťovne. Sociálna poisťovňa prostredníctvom svojho ústredia a jednotlivých pobočiek rozhoduje najmä o priznaní dávok sociálneho poistenia, vyberá a vymáha poistné, vykonáva posudkovú činnosť, vypláca jednotlivé dávky sociálneho poistenia a vykonáva kontrolnú, konzultačnú a poradenskú činnosť vo veciach sociálneho poistenia.

Medzi organizácie podieľajúce sa na správe systému sociálneho poistenia patria aj súkromné dôchodkové správckové spoločnosti, ktoré spravujú dôchodkové fondy a osobné dôchodkové účty sporiteľov v II. pilieri dôchodkového poistenia, a doplnkové dôchodkové spoločnosti, ktoré vytvárajú a spravujú doplnkové dôchodkové fondy sporiteľov v III. pilieri dôchodkového poistenia.

Systém sociálneho poistenia (nemocenského, dôchodkového a poistenia v nezamestnanosti) je v zásade prístupný pre všetky fyzické osoby s trvalým alebo prechodným pobytom na území SR, ktoré sú staršie ako 16 rokov. Povinné poistenie sa vzťahuje na väčšinu zamestnancov a SZČO, ktorých príjem z podnikateľskej činnosti presahuje zákonom stanovenú sumu³⁹. Z povahy úrazového a garančného poistenia je zrejmé, že poisteným z týchto poistení je zamestnávateľ. Vstupu do systému sociálneho poistenia sa podrobnejšie venujeme v tretej kapitole.

Výplata dávok sociálneho poistenia je zabezpečená z fondov sociálneho poistenia zriadených a spravovaných Sociálnou poisťovňou. V prípade, že sa niektorý zo základných fondov sociálneho poistenia stane platobne neschopným, výplatu dávok garantuje štát, ktorý poskytne Sociálnej poisťovni finančnú výpomoc.

Financovanie dávok sociálneho poistenia sa zabezpečuje z poistného, ktoré uhrádzajú v prípade nemocenského poistenia zamestnanec, zamestnávateľ, povinne nemocensky poistená SZČO a dobrovoľne nemocensky poistená osoba, v prípade starobného poistenia zamestnanec, zamestnávateľ, povinne dôchodkovo poistená SZČO, dobrovoľne dôchodkovo poistená osoba, štát a Sociálna poisťovňa, v prípade invalidného poistenia zamestnanec, zamestnávateľ, povinne dôchodkovo poistená SZČO, dobrovoľne dôchodkovo poistená osoba a štát, v prípade poistenia v nezamestnanosti zamestnanec, zamestnávateľ a dobrovoľne poistená osoba v nezamestnanosti a v prípade úrazového a garančného poistenia zamestnávateľ.

Štát je platiteľom poistného na starobné a invalidné poistenie za povinne poistené osoby v niektorých osobitných prípadoch (napr. osobní asistenti ťažko zdravotne postihnutých osôb) a zamestnancov a SZČO v čase pobrania materského. Sociálna poisťovňa platí starobné poistenie za poberateľov úrazovej renty do dosiahnutia dôchodkového veku alebo do priznania predčasného starobného dôchodku.

Osobitný systém sociálneho poistenia patrí príslušníkom ozbrojených síl, Policajného zboru, Hasičského a záchranného zboru, Horskej záchranej služby, Slovenskej informačnej služby, Národného bezpečnostného úradu, Zboru väzenskej a justičnej stráže, Železničnej polície a colníkom. Keďže prístup k týmto povolaniam je obmedzený štátnym občianstvom SR, s ohľadom na tematický rozsah tejto štúdie sa tomuto systému nebudeme podrobnejšie venovať. Nebudeme podrobnejšie popisovať ani osobitosti sociálneho poistenia niektorých skupín zamestnancov (sudcovia, prokurátori), keďže ani k týmto profesiám nemajú štátni príslušníci tretích krajín prístup.

³⁹ Poistenie v nezamestnanosti je pre SZČO vždy dobrovoľné.

Štátna sociálna podpora je systém podpory, ktorým štát jednorazovo alebo opakovane finančne prispieva obyvateľom štátu na riešenie niektorých životných situácií. Ide najmä o finančnú podporu rodín s deťmi.

Dávky sú financované zo štátneho rozpočtu a ich výplatu zabezpečuje MPSVaR SR prostredníctvom úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, resp. zamestnávateľov. Výnimkou je daňový bonus, ktorého výplatu zabezpečuje MF SR prostredníctvom daňových úradov, resp. zamestnávateľov, a vianočný príspevok, ktorého výplatu zabezpečuje Sociálna poisťovňa.

Na rozdiel od dávok sociálneho poistenia nezávisia štátne sociálne dávky od participácie v poistnom systéme. Sú vyplácané bez ohľadu na výšku príjmu a v rovnakej výške pre všetky oprávnené osoby (s výnimkou vianočného príspevku, ktorého výplata, resp. výška je ovplyvnená výškou dôchodku oprávnenej osoby). Ich výplata je v niektorých prípadoch podmienená trvalým pobytom na území SR.

Sociálna pomoc je poskytovaná najzraniteľnejším skupinám obyvateľstva (osobám v hmotnej núdzi a osobám s ťažkým zdravotným postihnutím) vo forme finančnej kompenzácie alebo vecných dávok (sociálne služby). Dávky sú financované zo štátneho rozpočtu a rozpočtu samospráv. Ich poskytovanie zabezpečuje MPSVaR SR prostredníctvom úradov práce, sociálnych vecí a rodiny. Časť dávok zabezpečujú obce a vyššie územné celky. Stále dôležitejšiu úlohu, najmä pri poskytovaní vecných dávok sociálnej pomoci, zohrávajú neziskové organizácie.

2.1 Všeobecný prehľad o dávkach sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti v Slovenskej republike a spôsobe ich financovania

V tejto kapitole zhrnieme prístup štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sú objektom posudzovania tejto štúdie, k dávkam sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti do prehľadnej tabuľky (tabuľka 1), obsahujúcej oblasť sociálneho zabezpečenia, jednotlivé dávky poskytované z danej oblasti, spôsob ich financovania a prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k jednotlivým dávkam v závislosti od druhu ich pobytu (prechodný/trvalý) na území SR, resp. účelu prechodného pobytu (zamestnanie vrátane vysokokvalifikovaného zamestnania, sezónneho zamestnania, pracovníkov v prihraničných oblastiach, vedeckých pracovníkov a iných zamestnancov/podnikanie/zlúčenie rodiny). Podkladom pre štruktúru tabuľky je systém členenia sociálneho zabezpečenia podľa systému MISSOC.

Vychádzajúc zo špecifikácií štúdie a jej tematického rozsahu, je na úvod potrebné upriamiť pozornosť na niektoré špecifiká právneho systému SR v oblasti práva na pobyt. SR totiž neumožňuje štátnym príslušníkom tretích krajín pricestovať na územie SR na účel hľadania zamestnania. Zákon o pobyte cudzincov preto neumožňuje udeliť štátnym príslušníkom tretích krajín prechodný pobyt na účely „hľadania zamestnania“. Takýto typ prechodného pobytu slovenská legislatíva nepozná.

Neznamená to však, že sa štátny príslušník tretej krajiny nemôže stať uchádzačom o zamestnanie. Je to možné v prípade štátnych príslušníkov tretích krajín s trvalým pobytom, ako aj s prechodným pobytom na niektoré účely (zlúčenie rodiny, zamestnanie). Aj v prípade zaradenia do evidencie uchádzačov o zamestnanie však zostáva štátnemu príslušníkovi tretej krajiny zachovaný pôvodne udelený druh pobytu (trvalý alebo prechodný), resp. účel prechodného pobytu.

Ďalším špecifikom v podmienkach SR je, že práva v oblasti sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti plynúce z trvalého pobytu sú rovnaké bez ohľadu na dôvod jeho získania. Rozlišovanie trvalých pobytov na trvalý pobyt získaný na základe smernice Rady 2003/109/ES o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré sú osobami s dlhodobým pobytom, a trvalý pobyt získaný na základe vnútroštátnej legislatívy, vyžadované špecifikáciou štúdie, je preto bezpredmetné.

Špecifikácia štúdie predpokladá, že dávky sociálneho poistenia a zdravotnej starostlivosti sú financované výhradne príspevkovým spôsobom, zo štátneho rozpočtu, resp. kombinovaným spôsobom. Špecifikom SR je, že časť dávok je financovaná aj z rozpočtov samospráv (obce a vyššie územné celky). Náhrada príjmu pri dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca, ako jedna z nemocenských peňažných dávok, je financovaná výhradne z prostriedkov zamestnávateľa zamestnanca, ktorému dávka patrí.

V prípade zdravotného poistenia je potrebné upozorniť na skutočnosť, že vstup do systému verejného zdravotného poistenia nezávisí v prípade niektorých štátnych príslušníkov tretích krajín primárne od druhu pobytu, resp. účelu prechodného pobytu, ale od výkonu zárobkovej činnosti. Týka sa to výhradne štátnych príslušníkov tretích krajín s prechodným pobytom na účel zlúčenia rodiny, ktorí spadajú do systému verejného zdravotného poistenia len v prípade, že sú na území SR zamestnaní alebo podnikajú, čo im v súčasnej dobe platná legislatíva na základe tohto druhu prechodného pobytu umožňuje. Ostatné skupiny štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré sú predmetom posudzovania tejto štúdie, spadajú do systému verejného zdravotného poistenia vždy.

Prístup k zdravotnej starostlivosti na území SR má ktokoľvek. Rozdiel nastáva pri úhrade zdravotnej starostlivosti, ktorá sa člení na hradenú z verejného zdravotného poistenia, hradenú z komerčného poistenia alebo hradenú priamo pacientom⁴⁰.

V prípade sociálneho poistenia (nemocenské, dôchodkové, invalidné) je potrebné rozlišovať medzi právom na vstup do samotného systému a právom na jednotlivé dávky. Hoci na vstup do systému majú právo v zásade všetci štátni príslušníci tretích krajín bez ohľadu na druh pobytu, čerpanie niektorých dávok (s ohľadom na ich charakter) nie je možné v prípade podnikateľov. Štátni príslušníci tretích krajín s prechodným pobytom na účel podnikania sú z možnosti čerpania týchto dávok vždy vylúčení, keďže nie sú oprávnení na území SR vykonávať inú činnosť. Komplikovanejšia je situácia v prípade štátnych príslušníkov tretích krajín s trvalým pobytom a štátnych príslušníkov tretích krajín s prechodným pobytom na účel zlúčenia rodiny, keďže tieto pobytu ich oprávňujú na výkon ľubovoľnej zárobkovej činnosti. V prípade podnikania na dávky nárok nemajú, v prípade výkonu zamestnania áno. Tento problematiku sa podrobnejšie venujeme v tretej kapitole.

Úrazové poistenie, ako poistenie zamestnávateľa, nie je zo samej podstaty prístupné pre SZČO, a to tak s trvalým, ako aj prechodným pobytom na území SR.

S ohľadom na čerpanie dávok z poistenia v nezamestnanosti nie je dôležitý druh pobytu, resp. účel prechodného pobytu, ale účasť v systéme, ktorá je umožnená v zásade všetkým cudzincom. Druhou podmienkou je faktický stav nezamestnanosti, podmienený registráciou v databáze uchádzačov o zamestnanie.

V prípade štátnych sociálnych dávok (rodinné dávky, príspevok na pohreb, vianočný príspevok) sa naopak kladie dôraz na pobyt uchádzača o dávku, rovnako ako pri daňovom bonuse, ktorý predstavuje nepriamu podporu rodiny v rámci daňového systému SR. Vo väčšine prípadov sú dávky prístupné všetkým štátnym príslušníkom tretích krajín, v niektorých prípadoch sa však vyžaduje trvalý pobyt na území SR.

Minimálne zdroje sú určené pre každého, teda aj pre cudzincov, bez ohľadu na druh pobytu na území SR. Za osobu v hmotnej núdzi však nikdy nemôže byť považovaná SZČO (s prechodným, ako aj trvalým pobytom).

⁴⁰ Osoby, ktoré sú zahrnuté v systéme verejného zdravotného poistenia sú špecifikované v zákone č. 580/2004 Z.z. (pozri kapitolu 3).

Dávky dlhodobej starostlivosti sú takmer výhradne určené iba pre štátnych príslušníkov tretích krajín s trvalým pobytom na území SR, ktorí zároveň spĺňajú podmienku, že sú rodinnými príslušníkmi občana SR s trvalým pobytom.

Na základe týchto skutočností je tabuľka 1 v časti týkajúcej sa prístupu štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam zdravotnej starostlivosti a sociálneho zabezpečenia vyplnená nasledovne:

Ak majú prístup k dávke všetci štátni príslušníci tretích krajín, ktorí sú predmetom posudzovania tejto štúdie, v tabuľke je vyplnené len „áno“.

Ak majú niektoré skupiny štátnych príslušníkov tretích krajín k niektorej dávke obmedzený prístup, v tabuľke sú vymenované skupiny štátnych príslušníkov tretích krajín na základe druhu pobytu, resp. účelu prechodného pobytu, ktoré prístup k dávke majú (bez ohľadu na skutočnosť, že v špecifických prípadoch by prístup k dávke nemali).

Tabuľka 1: Prehľad o systéme dávok sociálneho zabezpečenia podľa systému MISSOC a prístupe štátnych príslušníkov tretích krajín k jednotlivým dávkam

„Odvetvie“ sociálneho zabezpečenia	Dávky sociálneho zabezpečenia	Spôsob financovania (príspevkový/ nepríspevkový/ kombinovaný)	Prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia
I. Zdravotná starostlivosť			
	ambulantná starostlivosť	príspevkový	áno
	ústavná starostlivosť	príspevkový	áno
	lekárska starostlivosť	príspevkový	áno
	zdravotnícke pomôcky	príspevkový	áno
	dietetické potraviny	príspevkový	áno
	kúpeľná starostlivosť	príspevkový	áno
II. Peňažné nemocenské dávky			
	náhrada príjmu pri dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca	poskytuje zamestnávateľ	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	nemocenské	príspevkový	áno
	ošetrovné	príspevkový	áno
III. Materské a otcovské dávky			
	vyrovnávacía dávka	príspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	materské	príspevkový	áno
IV. Dávky v invalidite			
	invalidný dôchodok	príspevkový	áno

„Odvetvie“ sociálneho zabezpečenia	Dávky sociálneho zabezpečenia	Spôsob financovania (príspevkový/ nepríspevkový/ kombinovaný)	Prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia
V. Starobné dôchodky a dávky v starobe			
	starobný dôchodok	príspevkový	áno
	predčasný starobný dôchodok	príspevkový	áno
	vianočný príspevok	nepríspevkový	áno
VI. Pozostalostné dávky			
	vdovský/vdovecký dôchodok	príspevkový	áno
	sirotský dôchodok	príspevkový	áno
	príspevok na pohreb	nepríspevkový	áno
VII. Dávky súvisiace s pracovnými úrazmi a chorobami z povolania			
	úrazový príplatok	príspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	úrazová renta	príspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	jednorazové vyrovnanie	príspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	pozostalostná úrazová renta	príspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	jednorazové odškodnenie	príspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	rehabilitačné	príspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci

Tabuľka 1: pokračovanie

„Odvetvie“ sociálneho zabezpečenia	Dávky sociálneho zabezpečenia	Spôsob financovania (príspevkový/ nepríspevkový/ kombinovaný)	Prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia
	rekvalifikačné	príspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	náhrada za bolesť	príspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	náhrada za sťaženie spoločenského uplatnenia	príspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	náhrada nákladov spojených s liečením	príspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	náhrada nákladov spojených s pohrebom	príspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
VIII. Rodinné dávky			
	príspevok pri narodení dieťaťa	nepríspevkový	trvalý pobyt
	príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa	nepríspevkový	trvalý pobyt
	príspevok rodičom	nepríspevkový	trvalý pobyt
	prídavok na dieťa	nepríspevkový	áno
	príplatok k prídavku na dieťa	nepríspevkový	áno
	rodičovský príspevok	nepríspevkový	áno
	príspevok na starostlivosť o dieťa	nepríspevkový	áno
	daňový bonus	nepríspevkový	áno
	náhradné výživné	nepríspevkový	trvalý pobyt
	opakovaný príspevok náhradnému rodičovi	nepríspevkový	trvalý pobyt

„Odvetvie“ sociálneho zabezpečenia	Dávky sociálneho zabezpečenia	Spôsob financovania (príspevkový/ nepríspevkový/ kombinovaný)	Prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia
	osobitný opakovaný príspevok náhradnému rodičovi	nepríspevkový	trvalý pobyt
IX. Dávky v nezamestnanosti			
	dávka v nezamestnanosti	príspevkový	áno
	príspevok na samostatnú zárobkovú činnosť	nepríspevkový	áno
	príspevok na vykonanie absolventskej praxe	nepríspevkový	áno
	príspevok na aktivačnú činnosť formou dobrovoľníckej služby	nepríspevkový	áno
X. Zaručené minimálne zdroje			
	dávka v hmotnej núdzi	nepríspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	zvýšenie dávky pre tehotné ženy od 4. mesiaca tehotenstva	nepríspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	zvýšenie dávky pre rodičov dieťaťa do jedného roku veku	nepríspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	dávka pre dieťa plniace povinnú školskú dochádzku	nepríspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	príspevok na zdravotnú starostlivosť	nepríspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	aktivačný príspevok	nepríspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	príspevok na bývanie	nepríspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci

Tabuľka 1: pokračovanie

„Odvetvie“ sociálneho zabezpečenia	Dávky sociálneho zabezpečenia	Spôsob financovania (príspevkový/ nepríspevkový/ kombinovaný)	Prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia
	ochranný príspevek	nepríspevkový	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	jednorazová dávka v hmotnej núdzi	rozpočet obce	trvalý pobyt zamestnanci rodinní príslušníci
	sociálne štipendium	nepríspevkový	áno
XI. Dávky dlhodobej starostlivosti			
	osobná asistancia	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na osobnú asistenciu	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na kúpu pomôcky	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na výcvik používania pomôcky	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na úpravu pomôcky	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na opravu pomôcky	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na kúpu zdvíhacieho zariadenia	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na kúpu osobného motorového vozidla	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na úpravu osobného motorového vozidla	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na prepravu	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na úpravu bytu	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom

„Odvetvie“ sociálneho zabezpečenia	Dávky sociálneho zabezpečenia	Spôsob financovania (príspevkový/ nepríspevkový/ kombinovaný)	Prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia
	peňažný príspevek na úpravu rodinného domu	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na úpravu garáže	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na kompenzáciu zvýšených výdavkov na diétne stravovanie	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na kompenzáciu zvýšených výdavkov súvisiacich s hygienou alebo s opotrebovaním šatstva, bielizne, obuvi a bytového zariadenia	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na kompenzáciu zvýšených výdavkov súvisiacich so zabezpečením prevádzky osobného motorového vozidla	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na kompenzáciu zvýšených výdavkov súvisiacich so starostlivosťou o psa so špeciálnym výcvikom	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	opatrovanie	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	peňažný príspevek na opatrovanie	nepríspevkový	rodinní príslušníci s trvalým pobytom
	sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia	rozpočet obce a vyššieho územného celku	áno
	príspevek občanovi so zdravotným postihnutím na samostatnú zárobkovú činnosť	nepríspevkový	áno

2.2 Vzťah medzi politikami sociálneho zabezpečenia a migráciou

Prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k sociálnemu zabezpečeniu (vrátane zdravotnej starostlivosti) je jedným z pilierov Koncepcie integrácie cudzincov v Slovenskej republike – kľúčového programového dokumentu v oblasti integrácie cudzincov, schváleného vládou SR 6. mája 2009.

„Cieľom integračnej politiky Slovenskej republiky je navrhnuť navzájom prepojené, efektívne a realizovateľné nástroje a integračné opatrenia, ktoré zabezpečia cudzincom ich prístup na pracovný trh, ku vzdelaniu, k výučbe slovenského jazyka, či občianskej participácii a zároveň im umožnia aj prístup k zdravotnej starostlivosti a sociálnemu zabezpečeniu.“⁴¹ Koncepcia kladie dôraz na skutočnosť, aby mali cudzinci garantovaný prístup k všetkým formám sociálneho zabezpečenia – sociálnemu poisteniu, sociálnej pomoci (sociálnym službám) a sociálnej podpore. V oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti je cieľom postupné zlepšenie podmienok k prístupu cudzincov k zdravotnej starostlivosti.

Medzi navrhované prointegračné opatrenia v oblasti sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti patria na účely tejto štúdie:

- 1) V rámci príprav právnych predpisov v oblasti sociálneho zabezpečenia dôsledne zohľadňovať potreby cudzincov a ich rodinných príslušníkov tak, aby sa postavenie cieľovej skupiny cudzincov legálne žijúcich na Slovensku postupne približovalo postaveniu občanov SR.
- 2) Rozvíjať a podporovať ďalšie opatrenia na podporu jednotlivcov a rodín cudzincov, najmä pokiaľ ide o ich prístup k sociálnym službám a poskytovaným štátnym sociálnym dávkam, s osobitným dôrazom na tzv. zraniteľné kategórie cudzincov (starí, zdravotne postihnutí cudzinci, ženy migrantky, maloletí bez sprievodu).
- 3) S cieľom zmierňovať a odstraňovať chudobu či predchádzať sociálnemu vylúčeniu priebežne prijímať opatrenia na zlepšenie života cudzincov na Slovensku a naďalej zaraďovať kategórie cudzincov medzi skupiny potenciálne ohrozené vylúčením a chudobou.
- 4) V oblasti medzinárodných zmluvných vzťahov pokračovať v uzatváraní dvojstranných zmlúv o sociálnom zabezpečení a pokračovať v procese pristupovania k mnohostranným koordinačným nástrojom, ktoré môžu garantovať zachovanie práv sociálneho zabezpečenia.

⁴¹ Koncepcia integrácie cudzincov v Slovenskej republike, str. 47 [<http://www.employment.gov.sk/integracia-cudzincov-dokumenty.html>] (citované 15. 10. 2013).

- 5) Vytvoriť a sústavne zlepšovať podmienky poskytovania sociálnych služieb cudzincom vrátane úpravy podmienok poskytovania starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb.
- 6) Vytvárať podmienky pre lepší prístup k zdravotnej starostlivosti cudzincom žijúcim v SR a systematicky zlepšovať úroveň a kvalitu poskytovanej zdravotnej starostlivosti.
- 7) Podporovať sebestačnosť migrantov a zabezpečiť ich prístup a uplatnenie na trhu práce, čím sa zabezpečí aj ich zdravotné poistenie.⁴²

Plnenie navrhnutých opatrení zodpovednými rezortmi kontroluje vláda SR, ktorá každoročne schvaľuje súhrnnú správu o plnení opatrení vyplývajúcich z Koncepcie integrácie cudzincov v Slovenskej republike. Ostatnú súhrnnú správu za rok 2012 schválila vláda SR na svojom zasadnutí 20. februára 2013⁴³.

V súčasnej dobe prebiehajú v gescii MPSVaR SR prípravy nového programového dokumentu, ktorý by mal Koncepciu integrácie cudzincov v Slovenskej republike od roku 2014 nahradiť. V čase písania tejto štúdie bol materiál iba v štádiu vnútrorezortného rozpracovania. Podľa dostupných informácií sa však nepredpokladá, že by v oblasti sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti cudzincov malo dôjsť k výraznejším zmenám oproti jestvujúcemu stavu.

2.3 Plánované zmeny v systéme sociálneho zabezpečenia s dopadom na štátnych príslušníkov tretích krajín

SR v súčasnej dobe neplánuje meniť vnútroštátnu legislatívu v oblasti práva sociálneho zabezpečenia vrátane zdravotnej starostlivosti tak, aby tieto zmeny mali vplyv na prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia a zdravotného poistenia, uvedeným v tabuľke 1.

V súlade s čl. 16 ods. 1 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/98/EÚ o jednotnom postupe vybavovania žiadostí o jednotné povolenie na pobyt a zamestnanie na území členského štátu pre štátnych príslušníkov tretích krajín a o spoločnom súbore práv pracovníkov z tretích krajín s oprávneným pobytom v členskom štáte (ďalej len „smernica o jednotnom povolení“)

⁴² Pod bodmi 1 – 5 sú citované navrhované opatrenia v oblasti sociálneho zabezpečenia číslo 1, 2, 4, 5 a 8 a pod bodmi 6 a 7 navrhované opatrenie v oblasti zdravotnej starostlivosti číslo 1 a 3 z dokumentu Koncepcia integrácie cudzincov v Slovenskej republike.

⁴³ Doteraz schválené súhrnné správy o plnení opatrení vyplývajúcich z Koncepcie integrácie cudzincov za roky 2010 – 2012 sú dostupné na <http://www.employment.gov.sk/integracia-cudzincov-dokumenty.html>.

je v legislatívnom procese návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony⁴⁴, ktorým bude smernica o jednotnom povolení do právneho poriadku SR transponovaná.

Právo na rovnaké zaobchádzanie v oblastiach sociálneho zabezpečenia definovaných v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia, ktoré smernica o jednotnom povolení garantuje pracovníkom z tretích krajín, však zaručuje vnútroštátna legislatíva SR už v súčasnosti. Transpozícia smernice o jednotnom povolení preto nebude mať žiadny vplyv na prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti.

03

Vnútroštátna legislatíva v oblasti prístupu štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia

Kým v predchádzajúcej kapitole sme vyhodnotili možnosť prístupu štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia vo všetkých jedenástich oblastiach definovaných systémom MISSOC, v tejto kapitole poskytujeme podrobnú analýzu podmienok prístupu k jednotlivým dávkam v oblasti zdravotnej starostlivosti, nemocenských peňažných dávok, dávok v materstve a otcovstve, rodinných dávok, starobných dôchodkov a dôchodkových dávok, dávok v nezamestnanosti a minimálnych zdrojov.

Okrem charakteristiky podmienok prístupu k jednotlivým dávkam popisujeme rozdiely v prístupe k dávkam medzi štátnymi občanmi SR a cudzincami, ako aj rozdiely v prístupe k dávkam medzi jednotlivými cieľovými skupinami štátnych príslušníkov tretích krajín navzájom. Sústredíme sa najmä na skutočnosť, či právny poriadok SR predpokladá splnenie určitých osobitných podmienok pre prístup k dávkam sociálneho zabezpečenia za predpokladu, že je žiadateľom o dávku cudzí štátny príslušník. Venujeme sa tiež možnosti

⁴⁴ Návrh zákona schválila vláda SR na svojom zasadaní 18. septembra 2013 a následne ho doručila na schválenie do Národnej rady Slovenskej republiky.

exportu dávok sociálneho zabezpečenia zo SR do cudziny za predpokladu, že sa cudzí štátny príslušník – poberateľ dávky sociálneho zabezpečenia rozhodne natrvalo vrátiť do krajiny pôvodu.

3.1 Dávky sociálneho poistenia a zdravotnej starostlivosti v Slovenskej republike

3.1.1 Zdravotná starostlivosť

Prístup k zdravotnej starostlivosti na základe verejného zdravotného poistenia v SR upravuje zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Zákon ustanovuje verejné zdravotné poistenie a právne vzťahy vznikajúce na základe zdravotného poistenia.

Ak štátny príslušník tretej krajiny nespadá do systému verejného zdravotného poistenia, je povinný uzavrieť komerčné poistenie liečebných nákladov na celú dĺžku pobytu v SR.

Rozdiel v týchto typoch poistenia spočíva v tom, že zatiaľ čo v prípade verejného zdravotného poistenia garantujú rozsah zdravotnej starostlivosti právne predpisy⁴⁵, v prípade komerčného zdravotného poistenia zodpovedá rozsah zdravotnej starostlivosti zmluve medzi komerčnou poisťovňou a poistencom.

Do systému verejného zdravotného poistenia je v SR povinne zapojená každá fyzická osoba s trvalým pobytom v SR. Výnimkou sú osoby, ktoré pracujú alebo podnikajú v inej krajine, v ktorej sú zároveň zdravotne poistené, prípadne sa v cudzine zdržiavajú dlhodobo (dlhšie ako 6 po sebe nasledujúcich mesiacov). Platí preto, že povinne verejne zdravotne poistený je aj každý štátny príslušník tretej krajiny, ktorý má na Slovensku trvalý pobyt, a to bez ohľadu na činnosť, ktorú na území SR vykonáva.

V prípade štátnych príslušníkov z tretích krajín, ktorým nebol udelený trvalý pobyt, viaže SR účasť v systéme verejného zdravotného poistenia v zásade na výkon zárobkovej činnosti. Okrem osôb s trvalým pobytom sú povinne

⁴⁵ Zákon č. 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov, zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákon č. 363/2011 Z. z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

verejne zdravotne poistení aj štátni príslušníci tretích krajín, ktorí sú zamestnaní u zamestnávateľa so sídlom v SR, alebo osoby, ktoré majú oprávnenie vykonávať v SR samostatnú zárobkovú činnosť. Patria sem štátni príslušníci tretích krajín s prechodným pobytom na účel zamestnania (vrátane sezónnych zamestnancov a cezhraničných pracovníkov), s prechodným pobytom na účel vysokokvalifikovaného zamestnania (modrá karta EÚ), s prechodným pobytom na účel podnikania a s prechodným pobytom na účel výskumu a vývoja (výskumní pracovníci). Štátni príslušníci tretích krajín s prechodným pobytom na účel zlúčenia rodiny (rodinní príslušníci) sú povinne zdravotne poistení iba v prípade, že sú sami na území SR zamestnaní, resp. podnikajú. Zdravotne poistený je však nezaopatrený rodinný príslušník poistenca, ktorý sa poistencovi narodil v inom členskom štáte EÚ/EHP alebo Švajčiarskej konfederácii.

Vznik zdravotného poistenia sa v SR viaže na vznik samotnej skutočnosti, ktorá ho zakladá, napr. deň získania trvalého pobytu v SR, deň vzniku pracovného pomeru, deň začiatku podnikania a pod. Pre štátnych príslušníkov tretích krajín platia rovnaké podmienky ako pre občanov SR. Nevyžaduje sa žiadna minimálna doba pobytu v SR, ani účasť v systéme nie je podmienená iným spôsobom.

Poskytovanie dávok zdravotnej starostlivosti upravuje niekoľko právnych predpisov. Ide o zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov, zákon č. 363/2011 Z. z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a nariadenie vlády SR č. 722/2004 Z. z. o výške úhrady poistenca za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov.

Z verejného zdravotného poistenia v SR sú poskytované výhradne vecné dávky, tzn. lekárska starostlivosť vrátane stomatologickej starostlivosti, pobyt v nemocnici, lieky, zdravotnícke pomôcky a dietetické potraviny, pobyt v kúpeľoch a služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti, napr. doprava, strava v nemocnici, vypracovanie lekárskeho posudku a pod. Dávky zdravotnej starostlivosti sú poskytované všetkým poistencom verejného zdravotného poistenia bez ohľadu na štátnu príslušnosť bezodplatne, prípadne za čiastočnú úhradu, ktorej výšku limitujú právne predpisy.

3.1.2 Nemocenské peňažné dávky

Prístup k dávkam nemocenského poistenia a poskytovanie jednotlivých dávok upravujú v SR zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a zákon č. 462/2003 Z. z. o náhrade príjmu pri dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.⁴⁶

V SR existujú dva druhy nemocenského poistenia – povinné nemocenské poistenie a dobrovoľné nemocenské poistenie.

Do systému povinného nemocenského poistenia patria v zásade všetci zamestnanci⁴⁷ a SZČO, ktorých príjem presiahol zákonom stanovenú hranicu.

Dobrovoľne nemocensky poistená môže byť v SR každá fyzická osoba, ktorá je staršia ako 16 rokov, má na Slovensku trvalý alebo prechodný pobyt, nemá priznaný starobný dôchodok, predčasný starobný dôchodok alebo invalidný dôchodok z dôvodu poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70 %, nie je poberateľom invalidného dôchodku po dovŕšení dôchodkového veku a súčasne je dobrovoľne dôchodkovo poistená.

V prípade splnenia podmienok patrí nemocensky poisteným osobám *náhrada príjmu pri dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca*, *nemocenské a ošetrovné*.

Náhrada príjmu pri dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca nie je dávkou nemocenského poistenia v pravom slova zmysle. Túto dávku vypláca zamestnávateľ svojmu zamestnancovi, ktorý sa pre chorobu alebo úraz stane dočasne práceneschopným, po dobu najviac 10 dní. V prípade, že práceneschopnosť trvá dlhšie ako 10 dní, vstupuje zamestnanec do dávkového systému nemocenského poistenia.

Náhrada príjmu sa poskytuje každému zamestnancovi, ktorý je povinne nemocensky poistený, bez ohľadu na štátnu príslušnosť. Náhrada príjmu mu nepatrí iba v prípade, že je počas pracovnej neschopnosti poberateľom dávok nemocenského poistenia (nemocenského alebo materského), alebo ro-

⁴⁶ Niekoľko ďalších právnych prepisov upravuje nemocenské poistenie zamestnancov v osobitných prípadoch (sudcovia, prokurátori, policajti, hasiči atď.). Cudzí štátni príslušníci však nemajú prístup k výkonu týchto zamestnaní.

⁴⁷ Výnimkou sú niektoré kategórie zamestnancov, ktoré nevykonávajú činnosť v pracovnom pomere, ale na základe dohôd o práci vykonávanej mimo pracovného pomeru. Ide o študentov vykonávajúcich prácu na základe dohody o brigádnickej práci študentov a poberateľov starobných a invalidných dôchodkov pracujúcich na základe dohôd o pracovnej činnosti alebo dohôd o vykonaní práce.

dičovského príspevku (okrem prípadu, kedy zamestnanec počas poberania rodičovského príspevku zároveň vykonáva činnosť zamestnanca), alebo sa stal práceneschopným v dôsledku spáchania úmyselného trestného činu, za ktorý mu bol uložený trest odňatia slobody, alebo ak porušil liečebný režim, alebo sa počas pracovnej neschopnosti nezdržiava na určenom mieste.

Náhrada príjmu preto patrí cudzím štátnym príslušníkom bez ohľadu na druh pobytu, resp. účel prechodného pobytu. Podmienkou je, aby boli v čase vzniku pracovnej neschopnosti zamestnaní v zamestnaní, ktoré zakladá povinné nemocenské poistenie.

Nemocenské, ako dávka nemocenského poistenia, patrí všetkým nemocensky poisteným osobám (povinne i dobrovoľne), ktoré spĺňajú zákonné podmienky na jej výplatu, bez ohľadu na štátnu príslušnosť.

Všeobecnou podmienkou na získanie nemocenského je vznik pracovnej neschopnosti v čase trvania nemocenského poistenia alebo v ochrannej lehote⁴⁸.

V prípade zamestnancov je podmienkou, aby takýto poistenec nemal počas pracovnej neschopnosti príjem, ktorý sa považuje za príjem na účely nemocenského poistenia. V prípade SZČO a dobrovoľne poistených osôb je podmienkou splnenie všetkých záväzkov plynúcich z nemocenského poistenia, tzn. neexistencia dlhu na nemocenskom poistení vyššieho ako 5 €.

Dobrovoľne nemocensky poistená osoba má nárok na nemocenské iba v prípade, ak v posledných 2 rokoch pred vznikom dočasnej pracovnej neschopnosti bola nemocensky poistená najmenej 270 dní.

Zamestnancovi vzniká nárok na nemocenské od 11. dňa dočasnej pracovnej neschopnosti. Prvých 10 dní patrí takémuto zamestnancovi náhrada príjmu (pozri vyššie), ktorú mu vypláca jeho zamestnávateľ. Povinne nemocensky poistenej SZČO a dobrovoľne nemocensky poistenej osobe vzniká nárok na nemocenské od 1. dňa dočasnej pracovnej neschopnosti. Nemocenské sa vypláca najdlhšie 52 týždňov. Ak trvá pracovná neschopnosť dlhšie ako 1 rok a pokles schopnosti vykonávať prácu je viac ako 40 %, poistenec vstupuje do systému dôchodkového poistenia a nemocenské nahrádza invalidný dôchodok⁴⁹. Nemocenské nie je možné kombinovať s inou dávkou nemocenského

⁴⁸ Ochranná lehota je lehota, počas ktorej patria žiadateľovi dávky nemocenského poistenia aj po zániku nemocenského poistenia. Vo všeobecnosti trvá ochranná lehota 7 dní. Ak bol poistenec nemocensky poistený menej ako 7 dní, rovná sa ochranná lehota dĺžke poistenia. Ochranná lehota poistenkyne, ktorej zaniklo nemocenské poistenie počas tehotenstva, trvá 8 mesiacov.

⁴⁹ Nárok na invalidný dôchodok nevzniká automaticky. Žiadateľ musí spĺňať zákonné podmienky, najmä musí získať dostatočnú dobu poistenia (v závislosti od veku žiadateľa). Invaliditu, resp. mieru poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť, posudzuje posudkový lekár.

poistenia – materským, ktorej sa podrobnejšie venujeme v nasledujúcej kapitole.

Pre získanie nároku na **ošetrovné**, ako ďalšiu dávku nemocenského poistenia, platia obdobné podmienky ako v prípade nemocenského. Od zamestnancov sa vyžaduje, aby počas poberania dávky nemali príjem, ktorý sa považuje za príjem na účely nemocenského poistenia, a v prípade SZČO a dobrovoľne poistených osôb je rovnako podmienkou neexistencia nedoplatku na nemocenskom poistení. Takisto platí, že žiadateľ o dávku musí byť v čase vzniku nároku nemocensky poistený, resp. v ochrannnej lehote.

Ošetrovné sa poskytuje povinne nemocensky poisteným osobám, ako aj dobrovoľne nemocensky poisteným osobám v dvoch prípadoch. V prvom prípade, ak poistená osoba osobne a celodenne ošetruje choré dieťa, chorého manžela, chorú manželku, chorého rodiča alebo chorého rodiča manžela (manželky), ktorého zdravotný stav podľa potvrdenia príslušného lekára nevyhnutne vyžaduje ošetrovanie inou fyzickou osobou. Druhou situáciou je prípad, kedy sa poistenec stará o dieťa do 10 rokov veku, ak tomuto dieťaťu bolo nariadené karanténne opatrenie, predškolské zariadenie alebo zariadenie sociálnych služieb, v ktorých sa poskytuje dieťaťu starostlivosť, alebo škola, ktorú dieťa navštevuje, boli rozhodnutím príslušných orgánov uzavreté alebo v nich bolo nariadené karanténne opatrenie, alebo fyzická osoba, ktorá sa inak o dieťa stará, ochorela, bolo jej nariadené karanténne opatrenie alebo bola prijatá do ústavnej starostlivosti, a preto sa nemôže o dieťa starať.

Dobrovoľne nemocensky poistená osoba má nárok na ošetrovné iba v prípade, ak v posledných 2 rokoch pred vznikom potreby ošetrovania člena rodiny, alebo potreby osobnej starostlivosti o dieťa do 10 rokov veku bola nemocensky poistená najmenej 270 dní.

Ošetrovné sa poskytuje odo dňa, kedy potreba ošetrovania člena rodiny, alebo potreba osobnej starostlivosti o dieťa vznikla, najdlhšie však 10 dní.

Ošetrovné nie je možné kombinovať s inými dávkami nemocenského poistenia – nemocenským a materským, ani s náhradou príjmu.

Rovnako ako ostatné dávky nemocenského poistenia, aj ošetrovné sa vypláca za rovnakých podmienok, bez ohľadu na štátnu príslušnosť oprávnených osôb.

3.1.3 Dávky v materstve a otcovstve

Dávky v materstve a otcovstve upravuje v SR zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

Tieto dávky sú v SR zahrnuté do systému nemocenského poistenia. Pre vstup do systému povinného, resp. dobrovoľného nemocenského poistenia platia rovnaké podmienky, ako sme opísali v predchádzajúcej kapitole.

V prípade splnenia podmienok patrí nemocensky poisteným osobám *vyrovňavacia dávka a materské*.

Nárok na **vyrovňavaciu dávku** má výhradne žena – zamestnankyňa, ak je počas tehotenstva preradená na inú prácu, pretože práca, ktorú predtým vykonávala, je podľa slovenskej legislatívy zakázaná tehotným ženám alebo podľa lekárskeho posudku ohrozuje jej tehotenstvo, a pri práci, na ktorú je preradená, dosahuje bez svojho zavinienia nižší príjem ako pri práci, ktorú vykonávala pred preradením.

Rovnaký nárok má zamestnankyňa v prípade, že počas materstva do konca 9. mesiaca po pôrode je preradená na inú prácu, pretože práca, ktorú predtým vykonávala, je podľa slovenskej legislatívy zakázaná matkám do konca 9. mesiaca po pôrode alebo podľa lekárskeho posudku ohrozuje jej zdravie alebo materstvo, a pri práci, na ktorú je preradená, dosahuje bez svojho zavinienia nižší príjem ako pri práci, ktorú vykonávala pred preradením.

Zo samotnej podstaty tejto dávky je vylúčené, aby patrila SZČO, resp. nezamestnaným, pretože v týchto prípadoch k preradeniu na inú prácu nemôže dôjsť.

Vyrovňavacia dávka sa poskytuje za každý mesiac preradenia na menej platenú prácu, najdlhšie do nástupu na materskú dovolenku, resp. po skončení materskej dovolenky do konca 9. mesiaca po pôrode.

Všeobecnou podmienkou na vznik nároku na **materské** je splnenie zákonných podmienok v čase trvania nemocenského poistenia alebo v ochrannnej lehote. O dĺžke ochrannnej lehoty rovnako platia skutočnosti uvedené v predchádzajúcej kapitole.

Nárok na materské má poistenkyňa, ktorá je tehotná, alebo sa stará o novonarodené dieťa, alebo iný poistenec, ktorý prevzal do starostlivosti dieťa do 3 rokov veku. V oboch prípadoch sa pre vznik nároku vyžaduje, aby bol

príjemca dávky v posledných 2 rokoch pred pôrodom, resp. pred prevzatím dieťaťa do starostlivosti, nemocensky poistený najmenej 270 dní.

Nárok na materské vzniká poistenkyni najneskôr 6 týždňov pred očakávaným dňom pôrodu, najskôr však 8 týždňov a v závislosti od splnenia zákonných podmienok sa vypláca 14 až 43 týždňov⁵⁰. Materské sa vypláca iba za podmienky, že sa poistenyňa o dieťa stará.

Iný poistenec, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti, je otec dieťaťa, ak matka zomrela, alebo sa zo zdravotných dôvodov o dieťa nemôže alebo nesmie starať, otec dieťaťa, ak sa tak dohodol s matkou dieťaťa (najskôr od uplynutia 6 týždňov odo dňa pôrodu), manžel matky dieťaťa, ak sa matka zo zdravotných dôvodov nemôže alebo nesmie o dieťa starať, manželka otca dieťaťa, ak sa stará o dieťa, ktorého matka zomrela, alebo iná fyzická osoba, ak sa stará o dieťa na základe rozhodnutia príslušného orgánu.

Takáto osoba má nárok na materské odo dňa prevzatia dieťaťa do starostlivosti, najdlhšie však do 3 rokov veku dieťaťa. Dávka sa poskytuje vo všeobecnosti 28 týždňov.⁵¹

Dávky v materstve a otcovstve patria cudzím štátnym príslušníkom bez ohľadu na druh pobytu, resp. účel prechodného pobytu, za rovnakých podmienok ako štátnym občanom SR.

3.1.4 Starobné dôchodky a dávky v starobe

Podmienky na vstup do systému dôchodkového poistenia v SR, ako aj prístup k jednotlivým dávkam dôchodkového poistenia upravujú zákony č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, zákon č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákon č. 592/2006 Z. z. o poskytovaní vianočného príspevku niektorým poberateľom dôchodku a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁵⁰ Vo všeobecnosti sa materské vypláca 34 týždňov. Dlhšie sa vypláca osamelej poistenkyni (37 týždňov) alebo v prípade, že poistenyňa porodila 2 a viac detí (43 týždňov) a najmenej o 2 sa stará. Kratšie (14 týždňov) sa materské vypláca poistenkyni, ktorej sa narodilo mŕtve dieťa.

⁵¹ Dlhšie sa poskytuje materské osamelému poistencovi (31 týždňov) a poistencovi, ktorý prevzal do starostlivosti 2 alebo viac detí a aspoň o 2 z nich sa stará (37 týždňov).

V SR existuje trojpilierová štruktúra dôchodkového poistenia. I. pilier (dôchodkové poistenie v pravom slova zmysle) predstavuje priebežný dôchodkový systém, reprezentovaný verejnoprávnu Sociálnou poisťovňou, ktorá z odvodov dôchodkového poistenia poistených osôb financuje starobné dôchodky súčasných dôchodcov. II. pilier (starobné dôchodkové sporenie) predstavuje kapitalizačný (sporivý) dôchodkový systém, reprezentovaný súkromnými dôchodkovými správcovskými spoločnosťami, na účtoch ktorých si každý poistenec sporí na vlastný dôchodok. III. pilier predstavuje dobrovoľné doplnkové dôchodkové sporenie, reprezentované súkromnými doplnkovými dôchodkovými spoločnosťami, fungujúce na obdobnom princípe ako životné poistenie.

V SR existujú dva druhy dôchodkového poistenia – povinné dôchodkové poistenie a dobrovoľné dôchodkové poistenie.

Povinne dôchodkovo poistený (v I. pilieri) je v SR každý zamestnanec (okrem študentov vykonávajúcich prácu na základe dohody o brigádnickej práci študentov, ktorí z dohody nedosahujú zákonom stanovený minimálny príjem), každá SZČO, ktorej príjem presahuje zákonom stanovenú sumu, každá fyzická osoba s trvalým pobytom na území SR, ktorá sa riadne stará o dieťa do 6 rokov s trvalým pobytom na území SR, resp. do 18 rokov veku, ak ide o dieťa s dlhodobo nepriaznivým zdravotným stavom, fyzická osoba s trvalým pobytom na území SR, ktorej sa poskytuje peňažný príspevok na opatrovanie alebo vykonáva osobnú asistenciu fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím najmenej 140 hodín mesačne, a fyzická osoba, ktorej sa vypláca úrazová renta.

Dobrovoľne dôchodkovo poistená osoba (v I. pilieri) môže byť fyzická osoba po dovŕšení 16 rokov veku, ktorá má na území SR trvalý alebo prechodný pobyt a nemá priznaný predčasný starobný dôchodok.

Podmienky na vstup do systému sú rovnaké pre štátnych občanov SR, občanov EÚ/EHP a Švajčiarskej konfederácie, ako aj štátnych príslušníkov tretích krajín.

Vstup do II. piliera, starobného dôchodkového sporenia, je dobrovoľný. Podmienkou je dôchodkové poistenie v I. pilieri a vek poistenca do 35 rokov.

Zatiaľ čo prvé dva piliere sú navzájom prepojené (vstup do druhého piliera je podmienený účasťou na prvom pilieri), tretí pilier je od nich úplne nezávislý a je prístupný akejkoľvek fyzickej osobe staršej ako 18 rokov.

Po splnení zákonom stanovených podmienok má poistenec nárok na *starobný dôchodok* a *predčasný starobný dôchodok*.

Nárok na **starobný dôchodok z I. piliera** má každý poistenec po splnení dvoch podmienok –dosiahnutia dôchodkového veku a dostatočnej doby účasti na dôchodkovom poistení.

Dôchodkový vek je stanovený na 62 rokov, jednotne u mužov aj žien, pričom u žien, ktoré dosiahnu dôchodkový vek po roku 2014, sa na výchovu detí neprihliada⁵².

Druhou podmienkou je dosiahnutie dostatočnej doby dôchodkového poistenia, ktorá je v súčasnosti stanovená na 15 rokov. Doby povinného dôchodkového poistenia a doby dobrovoľného dôchodkového sporenia sú rovnocenné.

Na **starobný dôchodok z II. piliera** má nárok sporiteľ (ktorý vstúpil do II. piliera) za predpokladu, že dosiahol dôchodkový vek a bol účastný na tomto systéme aspoň 10 rokov.

Nárok na **predčasný starobný dôchodok z I. piliera** má poistenec za predpokladu, že bol dôchodkovo poistený najmenej 15 rokov, chýbajú mu najviac 2 roky do dovŕšenia dôchodkového veku a suma predčasného starobného dôchodku je vyššia ako 1,2-násobok sumy životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu⁵³.

Nárok na **predčasný starobný dôchodok z II. piliera** má sporiteľ, ak mu bol priznaný predčasný starobný dôchodok z I. piliera, dosiahol aspoň 5 rokov účasti v systéme a suma predčasného starobného dôchodku je vyššia ako 0,6-násobok sumy životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu.

Vianočný príspevok je štátna sociálna dávka (financovaná zo štátneho rozpočtu) určená niektorým poberateľom dôchodkov.

Podmienkou na jej priznanie je poberanie starobného dôchodku alebo predčasného starobného dôchodku⁵⁴, bydlisko na území SR a skutočnosť, že suma

52 Hranica veku odchodu do dôchodku sa u žien postupne zvyšuje od roku 2004 v závislosti od počtu vychovaných detí. V roku 2014 bude rovnaká pre mužov aj ženy, bez ohľadu na počet vychovaných detí.

53 Sumy životného minima upravuje zákon č. 601/2003 Z. z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Sumy životného minima sa každoročne menia.

54 Okrem poberateľom starobného a predčasného starobného dôchodku je vianočný príspevok určený aj poberateľom invalidného dôchodku, sociálneho dôchodku, vdovského dôchodku, vdoveckého dôchodku a sirotského dôchodku.

dôchodku splatná v decembri kalendárneho roka nepresiahne 60 % priemernej mesačnej mzdy v hospodárstve SR vykazanej Štatistickým úradom Slovenskej republiky za kalendárny rok predchádzajúci kalendárnemu roku, v ktorom sa vypláca vianočný príspevok.

Vianočný príspevok je určený výhradne poberateľom dôchodku s bydliskom na území SR, tzn. aj cudzím štátnym príslušníkom, bez ohľadu na druh pobytu, pokiaľ sa na území SR skutočne zdržiavajú.

3.1.5 Rodinné dávky

Poskytovanie rodinných dávok upravuje v SR niekoľko právnych predpisov. Prvým je zákon č. 235/1998 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa, o príspevku rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá a ktorým sa menia ďalšie zákony v znení neskorších predpisov. Tento zákon upravuje tri rodinné dávky – *príspevok pri narodení dieťaťa*, *prídavok k príspevku pri narodení dieťaťa* a *príspevok rodičom*, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá alebo viac detí súčasne.

Príspevok pri narodení dieťaťa (ďalej len „príspevok“) je jednorazová štátna sociálna dávka (financovaná zo štátneho rozpočtu), ktorá slúži ako príspevok na pokrytie výdavkov spojených so zabezpečením nevyhnutných potrieb novorodenca.

Osoby, ktoré si môžu uplatniť nárok na príspevok, sú matka, ktorá dieťa porodila, otec dieťaťa, ak matka dieťaťa zomrela alebo po matke dieťaťa bolo vyhlásené pátranie, alebo mu bolo dieťa zverené do výchovy, alebo iná osoba, ktorá prevzala dieťa do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe rozhodnutia príslušného orgánu.

Podmienkou na získanie príspevku je narodenie dieťaťa a trvalý pobyt oprávnenej osoby na území SR. Z uvedeného je zrejmé, že SR poskytuje príspevok aj cudzím štátnym príslušníkom s trvalým pobytom na území SR bez ohľadu na činnosť, ktorú s týmto druhom pobytu na území SR vykonávajú (zamestnanci, uchádzači o zamestnanie, SZČO).

Nárok na príspevok nevznikne, ak oprávnená osoba pred uplatnením nároku na príspevok dala prívolenie na osvojenie dieťaťa, dieťa bolo zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov, dieťaťu bola nariadená ústavná starostlivosť. Matke dieťaťa nevznikne nárok na príspevok ani v prípade, že

po pôrode bez súhlasu ošetrojúceho lekára opustila zdravotnícke zariadenie bez dieťaťa.

Za podmienky, že bola oprávnená osoba pred narodením dieťaťa povinne alebo dobrovoľne verejne zdravotne poistená na území SR najmenej 12 po sebe nasledujúcich mesiacov, má nárok na príspevok aj za predpokladu, že sa dieťa narodilo na území tretieho štátu. Nárok je však vylúčený, ak príspevok alebo obdobnú dávku vyplatila príslušná inštitúcia v cudzine.

Príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa (ďalej len „príplatok“) je jednorazová štátna sociálna dávka, ktorá slúži ako príspevok na zvýšené výdavky spojené so zabezpečením nevyhnutných potrieb dieťaťa, ktoré sa matke narodilo ako prvé dieťa, druhé dieťa alebo tretie dieťa.

Podmienky na získanie príplatku sú rovnaké ako podmienky na získanie príspevku s tým rozdielom, že príplatok patrí oprávnenej osobe len pri narodení prvého, druhého alebo tretieho dieťaťa za predpokladu, že sa dieťa dožilo 28 dní.

Príplatok nepatrí maloletej matke, ktorá nemá priznané rodičovské práva, matke, ktorá sa v tehotenstve nezúčastňovala na pravidelných lekárskech vyšetreniach súvisiacich s tehotenstvom, a matke pri narodení druhého alebo tretieho dieťaťa v prípade, že aspoň jedno z jej predtým narodených detí má rozhodnutím súdu nariadenú ústavnú starostlivosť alebo uloženú ochrannú výchovu, je zverené do osobnej starostlivosti inej fyzickej osoby než rodiča alebo do pestúnskej starostlivosti, je osvojené alebo je v starostlivosti budúceho osvojiteľa, je zverené do starostlivosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby, ktorú určil súd nariadením predbežného opatrenia, alebo je v osobnej starostlivosti poručníka.

Príspevok rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovaně narodili dvojčatá alebo viac detí súčasne (ďalej len „príspevok rodičom“) je opakovaná štátna sociálna dávka, ktorou štát prispieva raz za rok oprávneným osobám na zvýšené výdavky, ktoré vznikajú v súvislosti so starostlivosťou o súčasne narodené tri deti alebo viac detí alebo v priebehu dvoch rokov opakovaně narodené dvojčatá alebo viac detí súčasne.

Osoby, ktoré si môžu uplatniť nárok na príspevok rodičom, sú buď jeden z rodičov detí (ak nedôjde k dohode rodičov, tak matka dieťaťa), alebo osoba, ktorá prevzala deti do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe právoplatného rozhodnutia súdu.

Podmienkou uplatnenia nároku je, že aspoň tri z detí, na ktoré sa príspevok rodičom žiada, sú vo veku najviac 15 rokov, skutočnosť, že sa oprávnená osoba o deti stará, a trvalý pobyt oprávnenej osoby, ako aj detí na území SR. Rovnako ako v predchádzajúcich prípadoch, aj táto dávka môže byť poskytovaná štátnym príslušníkom tretích krajín, výhradne však s trvalým pobytom na území SR.

Nárok na príspevok rodičom nevzniká pri starostlivosti o dieťa, ktorému bola nariadená ústavná výchova alebo výkon ochrannej výchovy.

Ďalším právnym predpisom upravujúcim rodinné dávky je zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Tento zákon upravuje poskytovanie dvoch rodinných dávok – *prídavku na dieťa a príplatku k prídavku na dieťa*.

Prídavok na dieťa je opakovaná štátna sociálna dávka (financovaná zo štátneho rozpočtu), ktorou štát mesačne prispieva oprávnenej osobe na výchovu a výživu nezaopatreného dieťaťa⁵⁵.

Oprávneným príjemcom tejto dávky je rodič nezaopatreného dieťaťa, osoba, ktorej je nezaopatrené dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe právoplatného rozhodnutia súdu, alebo plnoleté nezaopatrené dieťa v prípade, že nemá rodičov alebo má od rodičov upravenú vyživovaciu povinnosť, alebo plnoleté nezaopatrené dieťa, ktoré uzavrelo manželstvo alebo ktorého manželstvo zaniklo.

Podmienkou na priznanie prídavku na dieťa je v prvom rade starostlivosť oprávnenej osoby o nezaopatrené dieťa (neplatí, ak je oprávnenu osobou samo dieťa). Nárok na dávku preto nevznikne, ak sa nezaopatrenému dieťaťu poskytuje starostlivosť v detskom domove, detskom domove pre maloletých bez sprievodu, krízovom stredisku, resocializačnom stredisku pre drogovu závislých a inak závislých a pod. a dôvodom takejto starostlivosti je vykonávanie rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, predbežného opatrenia alebo rozhodnutia o uložení ochrannej výchovy alebo výchovného opatrenia.

⁵⁵ Nezaopatrené dieťa je každé dieťa do ukončenia povinnej školskej dochádzky, ktorá je v SR desaťročná a trvá najviac do konca školského roka, v ktorom žiak dovŕši 16. rok veku. Nezaopatreným dieťaťom je aj dieťa do 25. roku veku, ak študuje dennou formou na strednej alebo vysokej škole, alebo ak nemôže študovať, alebo vykonávať zárobkovú činnosť pre chorobu alebo úraz.

Druhou podmienkou je trvalý alebo prechodný pobyt oprávnenej osoby, ako aj nezaopatreného dieťaťa na území SR. Dávka patrí štátnym príslušníkom tretích krajín s trvalým alebo prechodným pobytom bez ohľadu na činnosť, ktorú na území SR vykonávajú. Nárok nevzniká iba v prípade, že sa oprávnená osoba a nezaopatrené dieťa (napriek trvalému alebo prechodnému pobytu na území SR) zdržiavajú mimo štátov EÚ/EHP alebo Švajčiarskej konfederácie a počas pobytu v tomto štáte nie je oprávnená osoba verejne zdravotne poistená v SR.

Príplatok k prídavku na dieťa je opakovaná štátna sociálna dávka (financovaná zo štátneho rozpočtu), ktorou štát jedenkrát mesačne prispieva oprávnenej osobe na výchovu a výživu nezaopatreného dieťaťa, na ktoré sa nedá uplatniť daňový bonus.

Oprávnenými osobami sú rodičia nezaopatreného dieťaťa alebo iná osoba, ktorej je nezaopatrené dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe právoplatného rozhodnutia súdu.

Na priznanie nároku na príplatok k prídavku na dieťa musí oprávnená osoba spĺňať okrem podmienok na priznanie prídavku na dieťa (starostlivosť o nezaopatrené dieťa, prechodný alebo trvalý pobyt oprávnenej osoby, ako aj nezaopatreného dieťaťa na území SR) aj podmienku, že musí ísť o poberateľa starobného alebo invalidného dôchodku, ktorý nevykonáva zárobkovú činnosť a nebol mu priznaný daňový bonus na nezaopatrené dieťa, na ktoré si uplatnila nárok na príplatok k prídavku na dieťa.

Ďalšou rodinnou dávkou je **rodičovský príspevok**, upravený zákonom č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Rodičovský príspevok je opakovaná štátna sociálna dávka (financovaná zo štátneho rozpočtu), ktorou štát mesačne prispieva oprávnenej osobe na zabezpečenie riadnej starostlivosti o dieťa do 3, resp. 6 rokov⁵⁶ veku.

Oprávnenu osobou je buď rodič dieťaťa, alebo iná osoba, ktorej je dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov, alebo manžel (manželka) rodiča dieťaťa, ak žije s rodičom dieťaťa v spoločnej domácnosti.

⁵⁶ Do 6. rokov veku dieťaťa sa rodičovský príspevok vypláca v prípade, že má dieťa dlhodobu nepriaznivú zdravotnú stav. Rovnako je zvýšená hranica veku dieťaťa na 6 rokov v prípade, ak je poberateľom dávky osoba, ktorej bolo dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov. Dávka sa však vypláca najdlhšie 3 roky od nadobudnutia právoplatnosti prvého rozhodnutia o zverení dieťaťa do starostlivosti.

Podmienkou na získanie dávky je riadna (nie však nevyhnutne osobná) starostlivosť o dieťa a trvalý alebo prechodný pobyt oprávnenej osoby na území SR. Dávka patrí štátnym príslušníkom tretích krajín s trvalým alebo prechodným pobytom bez ohľadu na činnosť, ktorú na území SR vykonávajú. Nárok nevzniká iba v prípade, že sa oprávnená osoba a nezaopatrené dieťa (napriek trvalému alebo prechodnému pobytu na území SR) zdržiavajú mimo štátov EÚ/EHP alebo Švajčiarskej konfederácie a počas pobytu v tomto štáte nie je oprávnená osoba verejne zdravotne poistená v SR.

Rodičovský príspevok nie je možné kombinovať s dávkou nemocenského poistenia – materským, a to ani v prípade, že je materské alebo jemu podobná dávka vyplácaná oprávnenej osobe z cudziny. Rovnako oprávnená osoba nezíska rodičovský príspevok, ak jej je vyplácaná obdobná dávka ako rodičovský príspevok z tretej krajiny. V prípade poberateľov dávky v nezamestnanosti sa počas poberania rodičovského príspevku výplata dávky v nezamestnanosti prerušuje.

Zákon č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov upravuje podmienky prístupu k ďalšej rodinnej dávke – **príspevku na starostlivosť o dieťa**.

Príspevok na starostlivosť o dieťa je štátna sociálna dávka (financovaná zo štátneho rozpočtu), ktorou štát prispieva rodičovi alebo inej fyzickej osobe, ktorej je dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov, na úhradu výdavkov vynaložených na starostlivosť o dieťa do 3 rokov veku dieťaťa, resp. 6 rokov veku dieťaťa v prípade, že ide o dieťa s dlhodobou nepriaznivou zdravotným stavom.

Príspevok slúži na zabezpečenie starostlivosti o dieťa v čase, keď rodič alebo osoba, ktorej bolo dieťa zverené, vykonáva zárobkovú činnosť alebo študuje na strednej škole alebo na vysokej škole.

Základnou podmienkou na získanie príspevku na starostlivosť o dieťa je, aby oprávnená osoba vykonávala zárobkovú činnosť, resp. študovala dennou formou na strednej škole alebo na vysokej škole. Ďalšou podmienkou je, aby bola dieťaťu poskytovaná starostlivosť na území SR. Starostlivosť môže dieťaťu poskytovať sám zamestnaný alebo študujúci rodič, alebo ju zabezpečiť prostredníctvom inej fyzickej alebo právnickej osoby, napr. materská škola, detské jasle a pod. Poslednou podmienkou je trvalý alebo prechodný pobyt dieťaťa a oprávnenej osoby na území SR.

Z uvedeného je zrejmé, že nárok na túto dávku majú aj štátni príslušníci treťích krajín s trvalým alebo prechodným pobytom na Slovensku, ak spĺňajú aj ostatné podmienky (sú zamestnaní alebo SZČO).

Príspevok sa vypláca mesačne, na základe preukázaných výdavkov na starostlivosť o dieťa (v prípadoch, kedy je starostlivosť o dieťa zabezpečovaná na to určeným zariadením), pričom je zákonom stanovená maximálna suma príspevku, alebo paušálnou sumou, ak starostlivosť o dieťa zabezpečuje sám pracujúci rodič alebo iná fyzická osoba.

Túto dávku nie je možné kombinovať s materským alebo s rodičovským príspevkom, prípadne obdobnými dávkami vyplácanými zo zahraničia.

Ďalším spôsobom poskytovania podpory rodinám s deťmi je *daňový bonus*, upravený zákonom č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

Daňový bonus predstavuje paušálnu sumu, o ktorú si môže každý daňovník, ktorý mal v zdaňovacom období zdaniteľné príjmy aspoň vo výške 6-násobku minimálnej mzdy, znížiť základ dane. Podmienkou je, aby takýto daňovník vyživoval dieťa, ktoré s ním žije v spoločnej domácnosti. Daňový bonus je možné uplatniť rovnako na dieťa vlastné, osvojené, prevzaté do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe rozhodnutia príslušného orgánu, či dieťa druhého z rodičov. Uplatniť si ho však môže za každý mesiac iba jedna oprávnená osoba. Ak nedôjde k dohode, na všetky vyživované deti sa uplatňuje v poradí matka, otec, iná oprávnená osoba.

Daňový bonus patrí všetkým daňovníkom bez ohľadu na štátnu príslušnosť. Rozdiel pri jeho uplatňovaní je však medzi osobami s neobmedzenou a obmedzenou daňovou povinnosťou. Kým daňovníkom s neobmedzenou daňovou povinnosťou⁵⁷ patrí daňový bonus po splnení zákonných podmienok vždy, od daňovníkov s obmedzenou daňovou povinnosťou⁵⁸ sa vyžaduje, aby podiel ich zdaňovaných príjmov zo SR na celkových príjmoch predstavoval aspoň 90 %.

⁵⁷ Daňovníkom s neobmedzenou daňovou povinnosťou je fyzická osoba, ktorá má na území SR trvalý pobyt alebo sa tu zdržiava aspoň 183 dní v príslušnom kalendárnom roku. Predmetom dane je príjem plynúci zo zdrojov na území SR, ako aj zo zdrojov v zahraničí.

⁵⁸ Daňovníkom s obmedzenou daňovou povinnosťou je fyzická osoba, ktorá nespĺňa podmienky na to, aby mohla byť klasifikovaná ako daňovník s neobmedzenou daňovou povinnosťou, alebo fyzická osoba, ktorá tieto podmienky spĺňa, ale na území SR sa zvyčajne zdržiava len na účely štúdia alebo liečenia, alebo osoba, ktorá hranice do SR prekračuje denne alebo v dohodnutých časových obdobiach len na účely výkonu závislej činnosti, ktorej zdroj je na území SR. Predmetom dane je len príjem plynúci zo zdrojov na území SR.

Zákon č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa v znení neskorších predpisov upravuje komplex sociálnych dávok, ktorými štát prispieva na starostlivosť o dieťa, ktoré bolo rozhodnutím súdu alebo iného príslušného orgánu zverené do osobnej starostlivosti inej osobe ako rodičovi. Ide o *jednorazový príspevok dieťaťu pri jeho zverení do náhradnej starostlivosti, jednorazový príspevok dieťaťu pri zániku náhradnej starostlivosti, opakovaný príspevok dieťaťu zverenému do náhradnej starostlivosti, opakovaný príspevok náhradnému rodičovi a osobitný opakovaný príspevok náhradnému rodičovi*. Všetky príspevky sú financované zo štátneho rozpočtu. Ako je zrejmé už z názvu prvých troch príspevkov, sú určené deťom zvereným do náhradnej starostlivosti, preto sa nimi nebudeme bližšie zaoberať.

Opakovaný príspevok náhradnému rodičovi slúži na podporu vykonávania osobnej starostlivosti o dieťa, ktoré má náhradný rodič zverené do náhradnej starostlivosti.

Podmienkou priznania tejto dávky je, že náhradnému rodičovi bolo na základe rozhodnutia súdu alebo rozhodnutia iného orgánu zverené dieťa do náhradnej starostlivosti, začal sa o zverené dieťa osobne starať, má trvalý pobyt na území SR a nevykonáva náhradnú starostlivosť v zariadení pestúnskej starostlivosti. Z uvedeného je zrejmé, že nárok na príspevok má aj cudzinec s trvalým pobytom na území SR.

Nárok na príspevok nevzniká v prípade, ak je oprávnenej osobe na zverené dieťa vyplácané materské alebo rodičovský príspevok, prípadne obdobné dávky z cudziny. Nárok nevzniká ani v prípade poručníctva, či pestúnskej starostlivosti o dieťa, ktoré je príbuzným oprávnenej osoby v priamom rade.

Osobitný opakovaný príspevok náhradnému rodičovi je určený na podporu vykonávania osobnej starostlivosti o dieťa zverené do náhradnej starostlivosti, ktoré trpí ťažkým zdravotným postihnutím.

Nárok na túto dávku má náhradný rodič, ktorému bolo na základe rozhodnutia súdu alebo iného príslušného orgánu zverené dieťa s ťažkým zdravotným postihnutím do náhradnej starostlivosti, začal sa o dieťa osobne starať a má trvalý pobyt na území SR. Z uvedeného je zrejmé, že nárok na príspevok má aj cudzinec s trvalým pobytom na území SR.

Nárok na dávku nevzniká, ak sa náhradnému rodičovi poskytuje za starostlivosť o dieťa peňažný príspevok za opatrovanie, náhradný rodič poskytuje dieťaťu opatrovateľskú službu, alebo sa dieťaťu poskytuje peňažný príspevok na osobnú asistenciu (dávky dlhodobej starostlivosti).

Osobitým spôsobom poskytovania podpory rodinám je poskytovanie **náhradného výživného**, ktoré upravuje zákon č. 201/2008 Z. z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z. z., v znení zákona č. 554/2008 Z. z. a zákona č. 468/2011 Z. z.

Náhradným výživným sa prispieva na výživu nezaopatreného dieťaťa v prípade, že si rodič dieťaťa alebo iná fyzická osoba, ktorej bola uložená povinnosť platiť výživné, neplní vyživovaciu povinnosť v plnej výške, v lehote a spôsobom určeným rozhodnutím najmenej 3 po sebe nasledujúce mesiace od splatnosti poslednej splátky výživného a ak exekučné konanie trvá najmenej 3 mesiace od doručenia návrhu na vykonanie exekúcie exekútorovi a povinná osoba nezačala platiť výživné, alebo dieťaťu nevznikol nárok na sirotský dôchodok, alebo suma sirotského dôchodku je nižšia ako suma minimálneho výživného.

Podmienkou na výplatu náhradného výživného je trvalý pobyt oprávnenej osoby na území SR, ako aj skutočnosť, že sa na území SR aj reálne zdržiava (výnimkou je štúdium v zahraničí, kedy sa podmienka pobytu na území SR považuje za splnenú). Náhradné výživné sa totiž nevypláca do cudziny. Druhou podmienkou je, že príjem oprávnenej osoby nepresahuje zákonom stanovenú hranicu, ktorá predstavuje sumu 2,2-násobku životného minima.

Na náhradné výživné má nárok aj štátny príslušník tretej krajiny za predpokladu, že má na území SR trvalý pobyt.

3.1.6 Nezamestnanosť

Poistenie v nezamestnanosti, ako nástroj na zabezpečenie príjmu v dôsledku nezamestnanosti, upravuje v SR zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Zákon rozlišuje dva druhy poistenia v nezamestnanosti – povinné poistenie a dobrovoľné poistenie.

Povinne poistený v nezamestnanosti je v zásade každý zamestnanec bez ohľadu na druh pracovnoprávneho vzťahu, okrem fyzických osôb, ktoré sú zároveň poberateľmi starobného dôchodku, predčasného starobného dôchodku, invalidného dôchodku, ak pokles ich pracovnej schopnosti je väčší ako 70 %, alebo poberateľov invalidného dôchodku, ktorí dosiahli dôchodkový vek.

Dobrovoľné poistenie v nezamestnanosti môže vzniknúť každej fyzickej osobe staršej ako 16 rokov prihlásením sa na dobrovoľné poistenie, ktorá má v SR

trvalý alebo prechodný pobyt a nemá priznaný starobný, predčasný starobný alebo invalidný dôchodok. Druhou podmienkou je, že každá osoba dobrovoľne poistená v nezamestnanosti musí byť zároveň dobrovoľne poistená aj nemocensky a dôchodkovo.

Dobrovoľne poistená v nezamestnanosti môže byť aj každá SZČO s trvalým alebo prechodným pobytom v SR, ak je zároveň povinne nemocensky a dôchodkovo poistená, alebo je jej povinné nemocenské a dôchodkové poistenie prerušené.

Poistenec si môže uplatniť nárok na **dávku v nezamestnanosti**, ak bol v posledných 3 rokoch pred zaradením do evidencie nezamestnaných občanov hľadajúcich zamestnanie poistený v nezamestnanosti najmenej 2 roky. Uvedené platí rovnako pre osoby, ktoré stratili zamestnanie (povinne poistené), ako aj pre dobrovoľne poistené osoby (napr. podnikatelia, ktorí sa do evidencie uchádzačov o zamestnanie prihlásili po ukončení podnikania). Dávka v nezamestnanosti sa v tomto prípade vypláca počas podporného obdobia, ktoré trvá najviac 6 mesiacov.

Nárok na dávku v nezamestnanosti má aj zamestnanec, ktorý sa do evidencie uchádzačov o zamestnanie prihlásil po ukončení pracovnej činnosti vykonávanej na základe pracovnoprávneho vzťahu uzavretého na dobu určitú, za predpokladu, že v posledných 4 rokoch pred zaradením do evidencie nezamestnaných občanov bol poistený z takéhoto typu kontraktu alebo bol dobrovoľne poistený v nezamestnanosti najmenej 2 roky a nebol povinne poistený v nezamestnanosti z iného výkonu činnosti zamestnanca. Podporné obdobie, počas ktorého sa v týchto prípadoch dávka v nezamestnanosti vypláca, je 4 mesiace.

Poistenec nemá nárok na výplatu dávky v nezamestnanosti za dni, počas ktorých má nárok na výplatu nemocenského, ošetrovného, materského a počas ktorých sa mu vypláca rodičovský príspevok.

Podmienky na poistenie v nezamestnanosti, ako aj na priznanie dávky sú pre štátnych príslušníkov tretích krajín rovnaké ako pre občanov SR. V praktickej rovine je však poistenie v nezamestnanosti⁵⁹ štátnych príslušníkov tretích krajín s prechodným pobytom na účel podnikania (SZČO) bezvýznamné, keďže poberanie dávky v nezamestnanosti je podmienené ukončením podnikateľskej činnosti, čo nevyhnutne vedie k zrušeniu prechodného pobytu a povinnosti opustiť územie SR. Rovnako to platí v prípade vedeckých pracovníkov s prechodným pobytom na účel výskumu a vývoja a zamestnancov

⁵⁹ V prípade SZČO ide o dobrovoľné poistenie.

vykonávajúcich tzv. osobitné činnosti (lektorská, umelecká, športová, činnosť akreditovaného novinára). Zánikom zamestnania pomíne účel ich prechodného pobytu, ktorý následne príslušné OCP zruší.

Obdobne to platí v prípade štátnych príslušníkov tretích krajín s prechodným pobytom na účel zamestnania. Tí síce môžu byť zaradení do evidencie uchádzačov o zamestnanie a môže im byť priznaný aj nárok na dávku v nezamestnanosti, ak si však nenájdu nové zamestnanie do 30 dní, ich prechodný pobyt bude zrušený a budú musieť vycestovať z územia SR. Na rozdiel od štátnych občanov a cudzincov s trvalým pobytom môžu teda prakticky získať dávku v nezamestnanosti najviac za jeden mesiac, keďže sa dávka v nezamestnanosti do zahraničia nevypláca. V prípade vysokokvalifikovaných zamestnancov – držiteľov modrej karty EÚ platí uvedené s výnimkou, že ochranná doba takýchto zamestnancov je 3 mesiace.

Popri dávke v nezamestnanosti má nezamestnaný možnosť získať niekoľko príspevkov, najmä ak patrí do niektorej zo skupín znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie⁶⁰. Poskytovanie takýchto príspevkov nezamestnaným je financované zo štátneho rozpočtu a patrí spolu s podporou niektorých kategórií zamestnancov a zamestnávateľov, prípadne aj obcí a vyšších územných celkov, medzi aktívne opatrenia na trhu práce, ktorých realizáciu upravuje zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“).

Príspevok na samostatnú zárobkovú činnosť slúži uchádzačovi o zamestnanie na čiastočnú úhradu nákladov súvisiacich s prevádzkovaním samostatnej zárobkovej činnosti. Predpokladom na priznanie príspevku je, že uchádzač o zamestnanie bol vedený v evidencii uchádzačov o zamestnanie najmenej 3 mesiace, o príspevok písomne požiadala a zaviazala sa samostatnú zárobkovú činnosť prevádzkovať nepretržite najmenej 3 roky.

Príspevok na výkon absolventskej praxe slúži na úhradu nevyhnutných osobných výdavkov uchádzača o zamestnanie spojených s vykonávaním absolventskej praxe⁶¹. Vypláca sa mesačne počas výkonu absolventskej praxe

⁶⁰ Znevýhodnený uchádzač o zamestnanie je uchádzač o zamestnanie, ktorý je dlhodobo nezamestnaný, má nízku kvalifikáciu, je čerstvý absolvent školy, je starší ako 50 rokov, je štátnym príslušníkom tretej krajiny, ktorému SR poskytla niektorý typ medzinárodnej ochrany, žije ako osamelá dospelá osoba s jednou alebo viacerými osobami odkázanými na jeho starostlivosť alebo starajúca sa aspoň o jedno dieťa pred skončením povinnej školskej dochádzky, alebo ide o uchádzača so zdravotným postihnutím.

⁶¹ Podľa ustanovenia § 51 ods. 1 zákona o službách zamestnanosti umožňuje absolventská prax podľa tohto zákona získanie odborných zručností a praktických skúseností u zamestnávateľa, ktoré zodpovedajú dosiahnutému stupňu vzdelania absolventa školy v príslušnej skupine učebných odborov alebo študijných odborov.

(3 – 6 mesiacov). Predpokladom na získanie príspevku je, že žiadateľom je občan mladší ako 26 rokov veku, ktorý úspešne ukončil svoje vzdelanie (dennou formou štúdia) pred menej ako 2 rokmi, pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie nemal platené zamestnanie trvajúce najmenej 6 po sebe nasledujúcich mesiacov a je vedený v evidencii uchádzačov o zamestnanie najmenej 1 mesiac.

Príspevok na aktivačnú činnosť formou dobrovoľníckej služby sa poskytuje uchádzačovi o zamestnanie na úhradu nevyhnutných výdavkov na stravovanie, ubytovanie a výdavkov na cestovné z miesta jeho trvalého pobytu alebo prechodného pobytu do miesta vykonávania dobrovoľníckej služby. Vypláca sa mesačne počas vykonávania dobrovoľníckej služby, najviac 6 mesiacov. Jedinou podmienkou na získanie tohto príspevku je výkon dobrovoľníckej služby v neziskovej organizácii pôsobiacej v okruhu činností špecifikovaných zákonom o službách zamestnanosti.

Za predpokladu splnenia zákonných podmienok majú nárok na uvedené príspevky všetci uchádzači o zamestnanie bez ohľadu na štátne občianstvo a druh pobytu v SR.

3.1.7 Zaručené minimálne zdroje

Minimálny príjem pre osoby, ktoré si nedokážu vlastným pričinením zabezpečiť základné životné podmienky, tzn. jedno teplé jedlo denne, nevyhnutné ošatenie a prístrešie, je v SR zabezpečený prostredníctvom poskytovania *dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi*. Pomoc v hmotnej núdzi legislatívne upravuje zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Za hmotnú núdzu je považovaný stav, keď príjem fyzickej osoby a osôb, ktoré sa s ňou spoločne posudzujú, nedosahuje výšku životného minima⁶² a žiadateľ sám, resp. spoločne s osobami, ktoré sa s ním spoločne posudzujú (manžel/manželka a deti žijúce v spoločnej domácnosti), si príjem nemôže zabezpečiť alebo zvýšiť vlastným pričinením.

Pomoc v hmotnej núdzi je v SR garantovaná za rovnakých podmienok pre občanov SR, občanov EÚ/EHP a Švajčiarskej konfederácie, ako aj pre štátnych príslušníkov tretích krajín. Prakticky je však pre štátnych príslušníkov tretích krajín získanie dávok v hmotnej núdzi pomerne komplikované, keďže jej pri-

⁶² Výšku súm životného minima upravuje zákon č. 601/2003 Z. z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Sumy životného minima sa každoročne menia. K 1. júlu 2013 predstavovala suma životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu 198,09 €.

znanie môže viesť k zrušeniu prechodného, ako aj trvalého pobytu žiadateľa. Tejtó problematike sa podrobnejšie venujeme v 4. kapitole.

Pre priznanie **dávky v hmotnej núdzi** posudzuje príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny žiadateľa z hľadiska jeho príjmov, ako aj skutočnosť, či si žiadateľ nie je schopný zabezpečiť základné životné podmienky vlastným príčinením, najmä prácou (úrad posudzuje, prečo žiadateľ nepracuje), vlastným majetkom (úrad skúma majetkové pomery žiadateľa), a či si žiadateľ uplatnil všetky zákonné nároky, ktoré by mohli mať vplyv na jeho životnú situáciu (napr. výživné, dávky nemocenského alebo dôchodkového poistenia a pod.). V prípade, že sa spolu so žiadateľom posudzujú aj iné osoby (manžel, manželka, deti, rodičia), musia tieto osoby podstúpiť rovnaký test.

V prípade, že je žiadateľ uznaný za osobu v hmotnej núdzi, patrí mu dávka v hmotnej núdzi, ktorá sa poskytuje v peňažnej forme, vecnej forme alebo kombinovanej forme. Za osobu v hmotnej núdzi sa však nepovažuje fyzická osoba – podnikateľ počas výkonu podnikateľskej činnosti. Takýmto osobám môže byť priznaná dávka iba v prípade pozastavenia výkonu podnikateľskej činnosti.

Základná dávka v hmotnej núdzi sa zvýši o zákonom definovanú sumu v prípade tehotnej ženy od 4. mesiaca tehotenstva. Dávka sa zvyšuje aj v prípade rodičov dieťaťa do jedného roku veku, ak preukážu potvrdením príslušného pediatra, že sa s týmto dieťaťom zúčastňujú na preventívnych prehliadkach podľa osobitného predpisu. V zmysle zákona o pomoci v hmotnej núdzi sa poskytuje mesačne aj dávka pre dieťa na účely zabezpečenia jeho základných životných podmienok, ak si toto dieťa plní povinnú školskú dochádzku.

Popri dávke v hmotnej núdzi patria osobe v hmotnej núdzi aj **príspevky k dávke v hmotnej núdzi**, a to:

- príspevok na zdravotnú starostlivosť;
- aktivačný príspevok (poskytuje sa iba osobe v hmotnej núdzi, ktorá si počas hmotnej núdze zvyšuje kvalifikáciu, zúčastňuje sa programov na prípravu pre trh práce alebo osobne vykonáva menšie obecné služby);
- príspevok na bývanie (poskytuje sa iba osobe v hmotnej núdzi, ktorá riadne uhradza náklady spojené s bývaním);
- ochranný príspevok (poskytuje sa iba osobám v hmotnej núdzi, ktoré sú z dôvodu svojho sociálneho postavenia osobitne zraniteľné, napr. z dôvodu invalidity, dosiahnutia dôchodkového veku a pod.).

Dávka, ako aj príspevky k dávke v hmotnej núdzi sú financované prostredníctvom štátneho rozpočtu.

Osobe v hmotnej núdzi môže byť zároveň poskytnutá aj **jednorazová dávka v hmotnej núdzi** na úhradu mimoriadnych výdavkov, napr. liečebnej starostlivosti, školských pomôcok a pod. Na rozdiel od dávky a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi nie je jednorazová dávka nárokovateľná. Poskytuje ju obec, v ktorej má žiadateľ bydlisko, a je aj financovaná z jej rozpočtu.

Osobitým spôsobom podpory rodín zo slabšieho sociálneho prostredia je poskytovanie **sociálnych štipendií** žiakom denného štúdia stredných škôl (vrátane osemročných gymnázií), odborných učilíšť a praktických škôl.

Poskytovanie sociálneho štipendia upravuje zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Podmienkou na získanie sociálneho štipendia je, aby žiak pochádzal z rodiny, ktorej sa poskytuje dávka v hmotnej núdzi a príspevky k dávke v hmotnej núdzi alebo ktorej jedna dvanástina príjmu za kalendárny rok predchádzajúci kalendárnemu roku, v ktorom sa žiada o štipendium, je najviac vo výške životného minima. Ďalšou podmienkou je prospech žiaka, ktorý nemôže byť horší ako 3,5.

O udelení sociálneho štipendia rozhoduje riaditeľ školy. Poskytuje sa mesačne a jeho výška závisí od prospechu žiadateľa.

Sociálne štipendia patria žiadateľom bez ohľadu na štátnu príslušnosť.

3.2 Minimálna dĺžka pobytu v krajine ako podmienka nároku na dávky sociálneho zabezpečenia

SR nepodmieňuje nárok na dávky zdravotnej starostlivosti, dávky sociálneho poistenia, dávky štátnej sociálnej podpory ani dávky sociálnej pomoci minimálnou dĺžkou pobytu v krajine. Po splnení zákonných podmienok majú štátni príslušníci tretích krajín nárok na jednotlivé dávky sociálneho zabezpečenia odo dňa povolenia prechodného alebo trvalého pobytu na území SR. Výnimkou sú niektoré dávky sociálneho poistenia, ktorých uplatnenie je podmienené zákonom stanovenou dĺžkou poistenia, ktorú je možné získať až po udelení pobytu v SR. Týmto dávkam sa venujeme v kapitole 3.4.

3.3 Možnosť exportu dávok sociálneho zabezpečenia do cudziny

Dávky sociálneho poistenia, tzn. nemocenské, ošetrovné, vyrovnávací príspevok, materské, starobný dôchodok, predčasný starobný dôchodok, vdovský/vdovecký a sirotský dôchodok, je možné vyplácať aj do tretích krajín vrátane štátov, s ktorými SR nemá uzatvorenú bilaterálnu zmluvu o sociálnom zabezpečení.

Jedinou dávkou sociálneho poistenia, ktorú nie je možné vyplácať do cudziny, je dávka v nezamestnanosti.

Štátne sociálne dávky (rodinné dávky, vianočný príspevok a príspevok na pohreb) sa do cudziny nevyplácajú.

Dávky sociálnej pomoci (dávka v hmotnej núdzi a príspevky k dávke v hmotnej núdzi) sa rovnako do cudziny nevyplácajú.

3.4 Minimálna doba zamestnania /poistenia ako podmienka na výplatu dávok sociálneho zabezpečenia

V prípade dávok nemocenského poistenia (nemocenské, ošetrovné, materské) sa od dobrovoľne nemocensky poistených osôb vyžaduje, aby boli nemocensky poistené najmenej 270 dní v priebehu 2 rokov pred vznikom nároku na dávku. Doba poistenia sa vyžaduje od všetkých žiadateľov o dávku bez ohľadu na štátnu príslušnosť.

Podmienkou na čerpanie starobného dôchodku a predčasného starobného dôchodku je najmenej 15 rokov účasti v systéme dôchodkového poistenia.

Na čerpanie starobného dôchodku z dôchodkového sporenia (II. pilier) sa vyžaduje minimálne 10 rokov účasti v systéme dôchodkového sporenia. V prípade čerpania predčasného starobného dôchodku z II. piliera je potrebné kumulatívne splniť najmenej 15 rokov účasti v systéme dôchodkového poistenia (I. pilier) a najmenej 5 rokov účasti v systéme dôchodkového sporenia (II. pilier).

V prípade dôchodkových dávok sa vyžaduje rovnaká doba účasti v systéme od všetkých žiadateľov o dávku, bez ohľadu na štátnu príslušnosť.

Čerpanie dávky v nezamestnanosti je podmienené minimálne 2-ročnou účasťou v systéme poistenia v nezamestnanosti v posledných 3 rokoch pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie. Ak ide o zamestnanca, ktorý bol zaradený do evidencie uchádzačov o zamestnanie po uplynutí doby pracovného pomeru uzavretého na dobu určitú, vyžaduje sa minimálne 2-ročná doba účasti v systéme poistenia v nezamestnanosti v posledných 4 rokoch.

Účasť v systéme poistenia v nezamestnanosti sa vyžaduje od všetkých žiadateľov o dávku v rovnakej dĺžke, bez ohľadu na štátnu príslušnosť žiadateľa.

3.5 Špecifické podmienky na čerpanie dávok sociálneho zabezpečenia pre migrantov

Jedinou špecifickou podmienkou, ktorú právny poriadok SR ukladá žiadateľom o niektoré rodinné dávky, je trvalý pobyt na území SR. Nie je však možné uzavrieť, že by išlo o podmienku špecificky určenú pre cudzích štátnych príslušníkov. Táto podmienka musí byť splnená tak v prípade štátnych príslušníkov tretích krajín, ako aj štátnych občanov SR. Nárok na dávky teda nie je podmienený štátnym občianstvom, ale trvalým pobytom na území SR. Konkrétne ide o príspevok pri narodení dieťaťa, príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa, príspevok rodičom, náhradné výživné, opakovaný príspevok náhradnému rodičovi a osobitný opakovaný príspevok náhradnému rodičovi.

SR neuplatňuje žiadne ďalšie podmienky na priznanie dávok sociálneho zabezpečenia, ktoré by boli špecificky určené výhradne štátnym príslušníkom tretích krajín.

04

Administratívne postupy vplývajúce na prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia

Podľa spoločnej špecifikácie štúdie by sme sa v tejto kapitole mali venovať najmä uplatňovaniu tzv. diskrečných kritérií, ktoré vplývajú na prístup štátnych príslušníkov tretích krajín k dávkam sociálneho zabezpečenia. Ide o uplatňovanie osobitných podmienok pre migrantov, ktoré dávajú konajúcemu úradníkovi možnosť zväžiť pri rozhodovaní o priznaní dávky, či takýto žiadateľ v konkrétnej situácii podmienku na priznanie dávky spĺňa. Príkladom diskrečného kritéria môže byť test obvyklého pobytu, v ktorom konajúci úradník skúma vzťah žiadateľa o dávku ku krajine, v ktorej si nárok na dávku uplatňuje.

V SR je však legislatíva v oblasti sociálneho zabezpečenia pomerne rigidná a možnosť správnej úvahy úradníka pri rozhodovaní o dávkach sociálneho zabezpečenia vylučuje. Nárok na dávky sociálneho zabezpečenia majú všetci žiadatelia za predpokladu, že spĺňajú taxatívne vymenované podmienky, ktoré sú dostatočne konkrétne (napr. žiadateľ musí mať prechodný pobyt

v SR, žiadateľ nesmie poberať materské alebo obdobnú dávku z cudziny, žiadateľ musí byť poistený v nezamestnanosti minimálne 2 roky a pod.), a nedávajú tak konajúcemu orgánu, resp. konkrétnemu úradníkovi, možnosť tieto podmienky nijakým spôsobom meniť alebo dopĺňať.

Výnimkou sú len *jednorazová dávka v hmotnej núdzi a príspevok na samostatnú zárobkovú činnosť*. Jednorazová dávka v hmotnej núdzi je nenárokovateľná a jej poskytnutie je výhradne na posúdení poskytovateľa dávky, teda obce. Kritériom je však väčšinou finančná situácia obce (či má vyčlenené prostriedky na poskytovanie tejto dávky) a konkrétna sociálna situácia žiadateľa. Príspevok na samostatnú zárobkovú činnosť je závislý od posúdenia efektívnosti, reálnosti a účelnosti podnikateľského zámeru. Kritériá posudzovania sú určité vnútorným predpisom ÚPSVaR.

V žiadnom z uvedených prípadov však nejde o posudzovanie podmienok, ktoré by boli osobitné pre migrantov, resp. ktoré by súviseli so vzťahom žiadateľa k SR.

V tejto kapitole sa preto zameriavame na vplyv žiadosti o dávky sociálneho zabezpečenia na právne postavenie migranta a popisujeme služby, ktoré jednotlivé konajúce inštitúcie poskytujú migrantom uchádzajúcim sa o dávky sociálneho zabezpečenia.

4.1 Vplyv žiadosti o dávky sociálneho zabezpečenia na právne postavenie migranta

Ekonomická sebestačnosť štátneho príslušníka tretej krajiny je jednou z podmienok na udelenie prechodného, ako aj trvalého pobytu na území SR.

Štátny príslušník tretej krajiny je povinný spĺňať všetky podmienky na udelenie pobytu počas celej doby trvania prechodného alebo trvalého pobytu. Nesplnenie tejto povinnosti má za následok zrušenie pobytu cudzinca zo strany miestne príslušného OCP PZ.

Ak preto štátny príslušník tretej krajiny s prechodným pobytom (na účel podnikania, zamestnania, osobitnej činnosti, výskumu a vývoja, zlúčenia rodiny, či postavenie osoby s dlhodobým pobytom v inom členskom štáte) požiada o priznanie dávky v hmotnej núdzi, jeho prechodný pobyt bude zrušený. OCP PZ je však v týchto prípadoch povinné skúmať, či by dôsledky zrušenia prechodného pobytu neboli neprimerané dôvodu zrušenia prechodného pobytu, najmä s ohľadom na súkromný a rodinný život štátneho príslušníka tretej krajiny.

Osobitnú právnu úpravu má v tejto oblasti prechodný pobyt držiteľa modrej karty EÚ, ktorá explicitne stanovuje povinnosť cudzineckej polície poučiť žiadateľa o vydanie modrej karty o skutočnosti, že podanie žiadosti o dávku v hmotnej núdzi má za následok zrušenie prechodného pobytu. V opačnom prípade nie je možné prechodný pobyt z tohto dôvodu zrušiť.

Obdobná situácia ako v prípade prechodných pobytov platí aj v prípade štátnych príslušníkov tretích krajín s trvalým pobytom. Ak požiada o dávku v hmotnej núdzi štátny príslušník tretej krajiny s trvalým pobytom, jeho trvalý pobyt môže byť zrušený, iba ak by dôsledky zrušenia trvalého pobytu boli neprimerané dôvodu zrušenia trvalého pobytu, najmä s ohľadom na jeho súkromný a rodinný život. Výnimkou je dlhodobý pobyt (udeľovaný v súlade so smernicou Rady 2003/109/ES o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré sú osobami s dlhodobým pobytom), ako jeden z druhov trvalého pobytu udeľovaných v SR, ktorý nemôže byť zrušený len z dôvodu, že štátny príslušník tretej krajiny prestal spĺňať podmienku ekonomickej sebestačnosti.

Trvalý pobyt tiež nemôže byť zrušený niektorým skupinám osôb. V prvom rade ide o cudzincov, ktorým bol trvalý pobyt udelený z dôvodu, že sú chránenými svedkami v súdnom konaní, že ide o osoby bez štátnej príslušnosti, alebo im bol trvalý pobyt udelený z dôvodov hodných osobitného zreteľa, alebo na návrh Slovenskej informačnej služby z dôvodu bezpečnostných záujmov SR. Druhou skupinou sú štátni príslušníci tretích krajín, ktorým bol trvalý pobyt na 5 rokov udelený z dôvodu, že išlo o osoby, ktoré boli buď slobodným dieťaťom mladším ako 18 rokov zvereným do osobnej starostlivosti štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý je manželom štátneho občana SR s trvalým pobytom na území SR, alebo slobodným dieťaťom mladším ako 18 rokov štátneho príslušníka tretej krajiny s trvalým pobytom na 5 rokov, alebo dieťaťom mladším ako 18 rokov zvereným do osobnej starostlivosti štátneho príslušníka tretej krajiny s trvalým pobytom na 5 rokov, a ktorí po dovŕšení veku 18 rokov na území SR podnikajú, sú zamestnaní, študujú, vykonávajú výskum alebo vývoj alebo niektorú z osobitných činností (umelecká, športová, lektorská atď.).

Žiadosť o iné dávky sociálneho zabezpečenia nemá negatívne dôsledky na právne postavenie štátneho príslušníka tretej krajiny. Inak je to však v prípade stavu, ktorý nutnosť uchádzať sa o dávku vyvolá. Hoci samotná žiadosť o dávku napr. v nezamestnanosti nevedie k zrušeniu pobytu, ako je to v prípade žiadosti o dávku v hmotnej núdzi, samotný stav nezamestnanosti môže v prípade štátnych príslušníkov tretích krajín s prechodným pobytom viesť k zrušeniu tohto pobytu z dôvodu pominutia účelu pobytu (pozri kapitolu 3.1.6).

Obdobná situácia ako v prípade nezamestnanosti platí v prípade invalidity a vo výnimočných prípadoch aj v prípade staroby. Stav invalidity, resp. staroby môže viesť k nemožnosti naďalej plniť účel prechodného pobytu (pracovať, podnikat'), takže takýto pobyt bude zrušený. Na rozdiel od dávky v nezamestnanosti je však možné dávky v invalidite, úrazové dávky aj starobné dôchodkové dávky vyplácať aj do cudziny. Štátny príslušník tretej krajiny preto nestratí na tieto dávky nárok, hoci bude musieť zo Slovenska vycestovať.

4.2 Služby poskytované žiadateľom o dávky sociálneho zabezpečenia z tretích krajín

Jednotlivé inštitúcie zodpovedné v SR za prijímanie žiadostí o dávky sociálneho zabezpečenia a ich výplatu komunikujú s klientmi v zásade v štátnom jazyku. Priaznivejšie ustanovenia obsahujú bilaterálne zmluvy, ktorým sa venujeme v 5. kapitole, ktoré zaväzujú štátne inštitúcie prijímať aj žiadosti o dávky sociálneho zabezpečenia podané v jazyku zmluvnej strany, resp. inom jazyku dohodnutom v bilaterálnej zmluve.

V závislosti od konkrétnej inštitúcie sa klientom poskytujú informácie o podmienkach vstupu do systému sociálneho zabezpečenia a podmienkach čerpania dávok sociálneho zabezpečenia aj v cudzích jazykoch.

Sociálna poisťovňa poskytuje základné informácie o dávkach sociálneho poistenia aj v anglickom a nemeckom jazyku. Tieto informácie sú uvedené na internetovej stránke Sociálnej poisťovne www.socpoist.sk. Sociálna poisťovňa má tiež zriadené e-mailové adresy, na ktoré je možné adresovať otázky klientov v anglickom, resp. nemeckom jazyku, ako aj telefónnu linku, na ktorej je možné komunikovať so zamestnancami Sociálnej poisťovne v anglickom, resp. v nemeckom jazyku.

Tlmočnicke ani prekladateľské služby Sociálna poisťovňa neposkytuje.

ÚPSVaR má rovnako na svojej internetovej stránke www.upsvar.sk zverejnené základné údaje o poskytovaní dávok sociálneho zabezpečenia, ktorých výplata patrí do kompetencie úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, aj v anglickom jazyku.

Podľa informácií z ÚPSVaR sú však situácie, kedy sa na nich obracajú klienti so žiadosťami v cudzích jazykoch, výnimočné a riešia sa ad hoc, v spolupráci so zamestnávateľom cudzinca, prípadne s mimovládnyimi organizáciami, ktoré na Slovensku poskytujú cudzincom pomoc.

Informácie o zdravotnom poistení je možné nájsť v anglickom jazyku na stránkach zdravotných poisťovní www.vszp.sk, www.union.sk a www.dovera.sk.

Dôležitú úlohu pri informovaní štátnych príslušníkov tretích krajín o ich právach a povinnostiach v oblasti sociálneho zabezpečenia zohrávajú aj mimovládne a medzinárodné organizácie. IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu v rámci projektu Migračného informačného centra pravidelne organizuje poradenské dni One stop shop, v rámci ktorých zabezpečuje pre štátnych príslušníkov tretích krajín v spolupráci s ÚHCP P PZ, ÚPSVaR a zdravotnými poisťovňami komplexné bezplatné informácie na jednom mieste.

05

Externá dimenzia sociálneho zabezpečenia

Táto kapitola sa venuje bilaterálnym zmluvám, ktoré má SR v oblasti sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti uzatvorené s tretími krajinami, pričom sa prioritne sústreďuje na nasledujúce aspekty týchto zmlúv:

- a) či zmluvy umožňujú, aby pracovník z tretej krajiny zostal počas zamestnania v SR subjektom práva sociálneho zabezpečenia v domovskej krajine,
- b) či zmluvy garantujú rovnaké zaobchádzanie pre žiadateľov o dávky sociálneho zabezpečenia a pri ktorých dávkach a
- c) či zmluvy garantujú možnosť exportovať dávky sociálneho zabezpečenia na územie druhého zmluvného štátu.

Ďalej sa zameriame na rozsah uplatňovania jednotlivých bilaterálnych zmlúv o sociálnom zabezpečení v praxi a popisujeme, akým spôsobom zabezpečuje SR výplatu peňažných dávok sociálneho zabezpečenia vlastným občanom do štátov, s ktorými v tejto oblasti nemá uzatvorené bilaterálne zmluvy.

5.1 Bilaterálne zmluvy o sociálnom zabezpečení

- 1) Zmluva medzi SR a Austráliou o sociálnom zabezpečení, podpísaná dňa 21. septembra 2010. Zmluva nadobudla platnosť 1. januára 2012.
- 2) Zmluva medzi SR a Štátom Izrael o sociálnom zabezpečení, podpísaná dňa 15. júna 2010. Zmluva nadobudla platnosť 1. januára 2012.
- 3) Zmluva medzi Československou republikou a Federatívnou republikou Juhoslávia o sociálnom poistení, podpísaná dňa 22. júna 1957. Zmluva nadobudla platnosť 1. decembra 1957.
- 4) Zmluva medzi SR a Kanadou o sociálnom zabezpečení, podpísaná 21. mája 2001. Zmluva nadobudla platnosť 1. januára 2003.
- 5) Zmluva medzi SR a Kórejskou republikou o sociálnom zabezpečení, podpísaná 9. februára 2009. Zmluva nadobudla platnosť 1. marca 2010.
- 6) Dohoda medzi Československou republikou a Zväzom sovietskych socialistických republík o sociálnom zabezpečení, podpísaná dňa 2. decembra 1959. Dohoda nadobudla platnosť 1. júla 1960.
- 7) Zmluva medzi SR a Srbskou republikou o sociálnom zabezpečení, podpísaná 2. marca 2012. Zmluva nadobudla platnosť 1. marca 2013.
- 8) Zmluva medzi SR a Ukrajinou o sociálnom zabezpečení, podpísaná 5. decembra 2000. Zmluva nadobudla platnosť 1. januára 2002 (v znení Dohody o zmene Zmluvy zo dňa 11. októbra 2007, ktorá nadobudla platnosť dňa 1. júla 2009).
- 9) Zmluva medzi SR a Tureckou republikou o sociálnom zabezpečení, podpísaná 25. januára 2007. Zmluva nadobudla platnosť 1. marca 2013.
- 10) Dohoda medzi vládou SR a vládou Quebecu o sociálnom zabezpečení, podpísaná 25. februára 2003. Dohoda nadobudla platnosť 1. augusta 2005.
- 11) Zmluva medzi SR a Spojenými štátmi americkými o sociálnom zabezpečení, podpísaná 10. decembra 2012. Zmluva zatiaľ nenadobudla platnosť⁶³.

MPSVaR SR zároveň rokuje o uzatvorení ďalších bilaterálnych zmlúv o sociálnom zabezpečení s Japonskom, Čiernou Horou a Bývalou juhoslovenskou republikou Macedónsko.

5.2 Obsah bilaterálnych zmlúv o sociálnom zabezpečení

5.2.1 Možnosť zamestnanca ostať subjektom sociálneho zabezpečenia domovského štátu

Bilaterálne zmluvy o sociálnom zabezpečení, ktoré má SR uzatvorené s tretími krajinami, umožňujú len výnimočne niektorým kategóriám zamestnancov, aby počas zamestnania v SR naďalej podliehali systému sociálneho zabezpečenia v domovskej krajine.

V prvom rade ide o diplomatických zamestnancov podľa Viedenského dohovoru o diplomatických stykoch z 18. apríla 1961 alebo Viedenského dohovoru o konzulárnych stykoch z 24. apríla 1963.

Ďalšiu skupinu tvoria štátni zamestnanci, ktorí v prípade dočasného vyslania na územie druhého zmluvného štátu môžu zostať subjektom len domáceho práva sociálneho zabezpečenia.

Tretiu skupinu tvoria osobitné kategórie zamestnancov, ktorých postavenie upravuje medzinárodné právo. Ide o zamestnancov v medzinárodnej doprave, posádky lodí a lietadiel.

V prípade vyslaných zamestnancov rovnako platí, že počas vyslania na územie SR naďalej podliehajú právu sociálneho zabezpečenia domovskej krajiny. Jednotlivé bilaterálne zmluvy, najmä tie novšie, limitujú právo zostať subjektom domáceho práva sociálneho zabezpečenia maximálnou dobou vyslania (24 – 60 mesiacov). Keďže však kategória vyslaných zamestnancov nie je objektom skúmania tejto štúdie, nebudeme sa ďalej tejto skupine podrobnejšie venovať.

Väčšina bilaterálnych zmlúv umožňuje za určitých podmienok zostať subjektom domáceho práva sociálneho zabezpečenia SZČO, ktoré vykonávajú podnikateľskú činnosť na území oboch zmluvných štátov, preto by mali podliehať právnym predpisom oboch zmluvných štátov.

Zmluva so Štátom Izrael podmieňuje zotrvanie v domácom systéme sociálneho zabezpečenia skutočnosťou, že SZČO má aj počas podnikania na území SR bydlisko na území druhej zmluvnej strany.

63 Údaj k októbru 2013.

Zmluvy s Kanadou a provinciou Quebec podmieňujú zotrvanie v domácom systéme sociálneho zabezpečenia skutočnosťou, že SZČO, na ktorú sa bilaterálna zmluva vzťahuje, nemá počas podnikania na území SR trvalý pobyt.

Zmluvy s Kórejskou republikou, Srbskou republikou, Tureckou republikou a USA limitujú SZČO dĺžku podnikania na území SR, počas ktorej nemusia spadať do systému sociálneho zabezpečenia SR, na 60 mesiacov v prípade Kórejskej republiky a USA, resp. 24 mesiacov v prípade Srbskej republiky a Tureckej republiky.

Jednotlivé zmluvy tiež obsahujú ustanovenie, na základe ktorého je možné písomne rozšíriť skupiny zamestnancov, ktoré počas zamestnania na území druhej zmluvnej strany zostanú subjektom práva sociálneho zabezpečenia v domovskom štáte.

5.2.2 Rovnaké zaobchádzanie

Zmluva s Austráliou zaručuje cudzím štátnym príslušníkom (bez ohľadu na štátne občianstvo) s bydliskom na území Austrálie, ako aj osobám, ktoré svoje právo od takýchto osôb odvodzujú, právo na rovnaké zaobchádzanie v oblasti starobných dôchodkov, invalidných dôchodkov a pozostalostných dôchodkov.

Zmluva so Štátom Izrael garantuje štátnym príslušníkom jednej zmluvnej strany, ktorí majú bydlisko na území druhej zmluvnej strany, ako aj pozostalým po takýchto osobách rovnaké práva a povinnosti podľa právnych predpisov tejto zmluvnej strany, ako majú jej vlastní štátni občania v oblasti dôchodkových dávok (starobný a invalidný dôchodok), úrazových dávok (pracovné úrazy a choroby z povolania) a štátnych sociálnych dávok (príspevok na dieťa a príspevok na pohreb).

Zmluva s bývalou Federatívnou republikou Juhoslávia zaručuje štátnym príslušníkom SR a štátnym príslušníkom nástupníckych štátov⁶⁴ po bývalej Federatívnej republike Juhoslávia rovnaké zaobchádzanie v oblasti nemocenských dávok, dávok v materstve, starobných dôchodkových dávok, invalidných dávok, pozostalostných dávok, dávok plynúcich z pracovných úrazov a chorôb z povolania a prídavkov na deti.

⁶⁴ Zmluva sa neuplatňuje voči štátnym príslušníkom Slovenskej republiky a Chorvátskej republiky, na ktorých sa uplatňuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia a voči štátnym príslušníkom Srbskej republiky, s ktorou má SR uzavretú samostatnú bilaterálnu zmluvu o sociálnom zabezpečení.

Zmluva s Kanadou garantuje všetkým fyzickým osobám (bez ohľadu na štátnu príslušnosť), ktoré podliehajú právnym predpisom v oblasti sociálneho zabezpečenia niektorej zo zmluvných strán, ako aj pozostalým po takýchto osobách rovnaké práva a povinnosti v oblasti dôchodkových, invalidných a pozostalostných dávok ako štátnym občanom.

Zmluva s Kórejskou republikou garantuje všetkým fyzickým osobám (bez ohľadu na štátnu príslušnosť), ktoré podliehajú právnym predpisom v oblasti sociálneho zabezpečenia niektorej zo zmluvných strán, ich rodinným príslušníkom a ich pozostalým rovnaké práva a povinnosti pri uplatňovaní dôchodkových, invalidných a pozostalostných dávok ako štátnym občanom.

Dohoda s bývalým Zväzom sovietskych socialistických republík (ZSSR) garantuje občanom SR a občanom niektorých nástupníckych štátov po bývalom ZSSR⁶⁵ s trvalým pobytom na území druhej zmluvnej strany rovnaké práva a povinnosti vo všetkých oblastiach sociálneho zabezpečenia vrátane zdravotnej starostlivosti ako štátnym občanom.

Zmluva so Srbskou republikou zaručuje všetkým osobám, na ktoré sa vzťahujú alebo vzťahovali právne predpisy jedného zo zmluvných štátov, ako aj osobám, ktoré svoje právo odvodzujú od takýchto osôb, rovnaké práva a povinnosti v oblasti zdravotného poistenia a zdravotnej starostlivosti, dôchodkového poistenia, nemocenského poistenia, úrazového poistenia, poistenia v nezamestnanosti a prídavkov na dieťa.

Zmluva s Ukrajinou zaručuje všetkým osobám, na ktoré sa vzťahujú právne predpisy jedného zo zmluvných štátov, ako aj osobám, ktoré svoje právo od takýchto osôb odvodzujú, rovnosť pri používaní právnych predpisov v oblasti starobných dôchodkov, invalidných dôchodkov, pozostalostných dôchodkov, nemocenského, peňažnej pomoci v materstve, podpore pri ošetrovaní člena rodiny, vyrovnávacích príspevkov v tehotenstve a materstve a pohrebného.

Zmluva s Tureckom garantuje všetkým osobám (bez ohľadu na štátnu príslušnosť), na ktoré sa vzťahujú alebo sa v minulosti vzťahovali právne predpisy v oblasti sociálneho zabezpečenia jednej zo zmluvných strán a majú obvyklý pobyt na území jednej zo zmluvných strán, ako aj osobám, ktoré svoje právo od takýchto osôb odvodzujú, rovnaké zaobchádzanie v oblasti dôchodkového poistenia (starobné, invalidné a pozostalostné dôchodky), úrazového poistenia (poistenie pre prípad pracovného úrazu a choroby z povolania), poistenia v nezamestnanosti, príspevkov na pohreb a rodinných dávok.

⁶⁵ Zmluva sa uplatňuje vo vzťahu k štátnym príslušníkom Ruskej federácie, Bieloruskej republiky, Kazašskej republiky, Kirgizskej republiky, Uzbeckej republiky, Tadžickej republiky, Turkménskej republiky, Arménskej republiky a Azerbajdžanskej republiky.

Dohoda s provinciou Quebec zaručuje všetkým osobám, na ktoré sa vzťahujú právne predpisy zmluvných strán v oblasti sociálneho poistenia, ako aj osobám, ktoré svoje právo od takýchto osôb odvodzujú, rovnaké práva a povinnosti v oblasti starobných dôchodkov, invalidných dôchodkov a pozostalostných dôchodkov.

Zmluva so Spojenými štátmi americkými zaručuje všetkým osobám, ktoré podliehajú alebo v minulosti podliehali právnym predpisom v oblasti sociálneho zabezpečenia jedného zo zmluvných štátov, ako aj osobám, ktoré svoje právo od takýchto osôb odvodzujú, a ktoré majú bydlisko na území druhého zmluvného štátu, rovnaké postavenie pri uplatňovaní právnych predpisov druhého zmluvného štátu, pokiaľ ide o nárok na dávky alebo nárok na ich výplatu, ako štátnym občanom druhého zmluvného štátu. Zmluva sa týka výhradne oblasti dôchodkových dávok, invalidných dávok a pozostalostných dávok.

5.2.3 Export dávok sociálneho zabezpečenia

Zmluva s Austráliou zaručuje, že dávky jednej zmluvnej strany sa podľa tejto zmluvy vyplatia aj osobám, ktoré majú bydlisko alebo pobyt na území druhej zmluvnej strany.

Zmluva zo Štátom Izrael obsahuje ustanovenie, podľa ktorého príslušná inštitúcia jednej zmluvnej strany vypláca dávky podľa tejto zmluvy priamo oprávnenej osobe, ktorá má bydlisko alebo pobyt na území druhej zmluvnej strany, a to v eurách. Výnimkou sú štátne sociálne dávky, ktorých výplatu do zahraničia SR neumožňuje.

Podľa zmluvy s bývalou Federatívnou republikou Juhoslávia, ak niektorá zo zmluvných strán podmieňuje získanie, zachovanie, obnovenie alebo požívanie dávky sociálneho zabezpečenia pobytom na jej území, nevzťahuje sa táto podmienka na štátnych občanov zmluvných strán, ak sa príjemca zdržuje na území druhej zmluvnej strany. Dávky sociálneho poistenia jednej zmluvnej strany sa vyplácajú aj štátnemu príslušníkovi druhej zmluvnej strany, ktorý sa zdržuje na území tretej strany, a to za rovnakých podmienok ako vlastnému štátnemu príslušníkovi zdržujúcemu sa v treťom štáte. Výnimkou sú prídavky na deti, ktorých výplatu do zahraničia SR neumožňuje.

Zmluva s Kanadou garantuje výplatu dávok oprávneným osobám tak na územie druhej zmluvnej strany, ako aj tretej strany v mene štátu, ktorý dávku vypláca.

Zmluva s Kórejskou republikou garantuje výplatu dávok priamo oprávneným osobám na územie druhej zmluvnej strany vo voľne zameniteľnej mene. V prípade, že má občan jednej zo zmluvných strán bydlisko mimo území zmluvných štátov, zmluvná strana mu bude vyplácať dávku za rovnakých podmienok ako svojim štátnym občanom s bydliskom mimo území zmluvných štátov.

Dohoda s bývalým ZSSR neumožňuje výplatu dávok sociálneho zabezpečenia na územie druhej zmluvnej strany. Súvisí to so špecifickým systémom fungovania sociálneho zabezpečenia občanov zmluvných strán dohodnutým v zmluve, podľa ktorého vypláca všetky dávky oprávneným osobám inštitúcia tej zmluvnej strany, na území ktorej majú oprávnené osoby trvalý pobyt.

Zmluva so Srbskou republikou zaručuje výplatu dávok (okrem dávok v nezamestnanosti) na územie druhého zmluvného štátu. Mimo územia zmluvných štátov vypláca zmluvný štát dávky oprávneným osobám za rovnakých podmienok ako vlastným občanom. Dávky sa vyplácajú priamo oprávnenej osobe vo voľne zameniteľnej mene.

Zmluva s Ukrajinou zaručuje výplatu dávok na územie druhej zmluvnej strany vo voľne zameniteľnej mene. V prípade, že má občan jednej zo zmluvných strán bydlisko mimo území zmluvných štátov, zmluvná strana mu bude vyplácať dávku za rovnakých podmienok ako svojim štátnym občanom s bydliskom mimo území zmluvných štátov. Výplata príspevku na pohreb sa riadi právnym poriadkom zmluvných štátov, pričom SR výplatu tejto dávky do zahraničia neumožňuje.

Zmluva s Tureckou republikou garantuje výplatu dávok na územie druhej zmluvnej strany, ako aj na územie akejkoľvek tretej strany, ak má na jej území oprávnená osoba bydlisko v mene štátu, ktorého zodpovedná inštitúcia platbu uskutočňuje. Výplata rodinných dávok, príspevku na pohreb a dávky v nezamestnanosti sa riadi právnym poriadkom štátu, ktorý dávku vypláca. Právny poriadok SR výplatu rodinných dávok, príspevku na pohreb ani dávky v nezamestnanosti do zahraničia neumožňuje.

Dohoda s provinciou Quebec garantuje vyplácanie dávok jednej zmluvnej strany na územie druhej zmluvnej strany, ako aj každej tretej strany, na území ktorej sa oprávnená osoba zdržuje, vo voľne zameniteľnej mene.

Zmluva so Spojenými štátmi americkými zaručuje výplatu dávok osobám, na ktoré sa vzťahujú ustanovenia tejto zmluvy, za rovnakých podmienok ako štátnym občanom. Dávky sa vyplácajú v mene zmluvnej strany.

5.2.4 Ostatné ustanovenia dôležité pre koordináciu systémov sociálneho zabezpečenia medzi zmluvnými štátmi

Všetky uvedené zmluvy obsahujú ustanovenia o možnosti započítania dôb poistenia získaných v druhom zmluvnom štáte v prípade, že žiadateľ nespĺňa podmienku na priznanie dávky podľa právneho poriadku prvého zmluvného štátu práve v dôsledku skutočnosti, že nedosiahol v prvom zmluvnom štáte potrebnú dobu poistenia.

Zmluvy ďalej obsahujú ustanovenia o minimálnej dobe poistenia na území zmluvného štátu, aby mohlo dôjsť k poskytnutiu dávky na základe zmluvy, ako aj ustanovenia o samotnom spôsobe výpočtu súm jednotlivých dávok.

Pre koordináciu systémov sociálneho poistenia sú rovnako dôležité ustanovenia o vzájomnom poskytovaní pomoci medzi orgánmi zmluvných strán vykonávajúcimi jednotlivé ustanovenia zmluvy, jazyku komunikácie a spôsobe riešenia prípadných sporov zo zmlúv.

Zmluvy tiež značným spôsobom zjednodušujú uplatnenie nároku na dávky sociálneho zabezpečenia pre oprávnené osoby v jednotlivých zmluvných štátoch, keďže umožňujú podávať žiadosti o dávky z druhého zmluvného štátu, prostredníctvom príslušnej inštitúcie v domovskom štáte, v domacom jazyku, oslobodzujú podávanie žiadostí od prípadných poplatkov (na základe vzájomnosti) a nutnosti ďalšieho osvedčovania pravosti listín, ktorých hodnovernosť a pravosť bola osvedčená príslušným orgánom v zmluvnom štáte.

5.3 Rozsah uplatňovania bilaterálnych zmlúv o sociálnom zabezpečení v praxi

Sociálna poisťovňa, ktorá je v SR zodpovedná za realizáciu platieb dávok sociálneho poistenia na základe bilaterálnych zmlúv o sociálnom zabezpečení, nevedie evidenciu dôchodcov, ktorí si uplatnili nárok na niektorý dôchodok na základe týchto zmlúv. Rozsah uplatňovania bilaterálnych zmlúv o sociálnom zabezpečení je možné len odhadnúť na základe platieb realizovaných do tretích krajín, s ktorými má SR takéto zmluvy uzatvorené (tabuľka 2).

Samotná realizácia platby do zahraničia však neznamená, že dôchodok je vyplácaný na základe bilaterálnej zmluvy o sociálnom zabezpečení. SR totiž výplatu dávok sociálneho poistenia do zahraničia v zásade neobmedzuje, a to ani do tretích štátov, s ktorými nemá bilaterálne zmluvy o sociálnom zabez-

pečení uzatvorené (pozri kapitolu 5.4). V tabuľke 2 sú preto zahrnutí okrem poberateľov dávok, ktorí požívajú výhody zo zmluvy o sociálnom zabezpečení, aj všetci ostatní poberatelia starobných, invalidných a pozostalostných dôchodkov, ktorí majú pobyt na území zmluvného štátu.

Špecifickým prípadom je bilaterálna zmluva s bývalým Zväzom sovietskych socialistických republík, ktorá sa v súčasnosti uplatňuje vo vzťahu k nástupníckym štátom (Ruská federácia, Bieloruská republika, Kazašská republika, Kirgizská republika, Uzbeká republika, Tadžická republika, Turkménska republika, Arménska republika, Azerbajdžanská republika), z ktorej vyplýva, že dávky sociálneho zabezpečenia vypláca zmluvný štát, na území ktorého má oprávnená osoba trvalý pobyt. Z tohto dôvodu nie sú dávky do týchto štátov vyplácané.

5.4 Možnosti výplaty dávok sociálneho zabezpečenia do zahraničia v prípade neexistencie bilaterálnej zmluvy o sociálnom zabezpečení

Pri výplате dávok sociálneho poistenia do cudziny uplatňuje SR pravidlo rovnakého zaobchádzania. V prípade, že právny poriadok SR umožňuje výplatu konkrétnej dávky do cudziny, príslušná inštitúcia vypláca na žiadosť oprávnenej osoby dávku do cudziny bez ohľadu na štátne občianstvo oprávnenej osoby.

Dávky nemocenského poistenia vrátane materských a otcovských dávok (v systéme sociálneho zabezpečenia SR sa tieto dávky považujú za dávky nemocenského poistenia) je možné fyzickej osobe, ktorá je nemocensky poistená, podľa právnych predpisov SR vyplácať do zahraničia bez ohľadu na skutočnosť, či má alebo nemá SR s príslušným štátom uzatvorenú bilaterálnu zmluvu o sociálnom zabezpečení. Poukazovanie dávok do zahraničia sa realizuje buď prostredníctvom bankového šeku alebo prevodom na bankový účet poistenca do zahraničia.

Dávky dôchodkového poistenia (starobné, invalidné a pozostalostné) je rovnako možné vyplácať aj do tretích krajín, s ktorými nemá SR uzatvorenú bilaterálnu zmluvu o sociálnom zabezpečení. Dávky sa vyplácajú pozadu v trojmesačných lehotách po predchádzajúcom potvrdení o žití poberateľa dôchodku. Dávku je možné poukazovať oprávnenej osobe bankovým prevodom na bankový účet oprávnenej osoby alebo prostredníctvom bankového šeku. Štátne sociálne dávky spadajúce do tejto kategórie (vianočný dôchodok a príspevok na pohreb) sa do cudziny nevyplácajú.

Výplatu úrazových dávok je možné realizovať aj do krajín, s ktorými SR nemá uzatvorenú bilaterálnu zmluvu o sociálnom zabezpečení, rovnakým spôsobom, ako sa realizuje výplata úrazových dávok v rámci SR alebo do štátov EÚ/EHP a Švajčiarskej konfederácie, teda bankovým prevodom alebo peňažným poštovým poukazom na adresu poškodeného.

Dávka v nezamestnanosti, rodinné dávky, dávky dlhodobej starostlivosti ani dávky v hmotnej núdzi sa do cudziny nevyplácajú.

Tabuľka 2: Výplata starobných, invalidných a pozostalostných dôchodkov do štátov, s ktorými má SR uzatvorenú bilaterálnu zmluvu

Názov štátu	Výplata do zahraničia		Výplata na účet v SK		Spolu	
	počet dôchodcov	počet dôchodcov	počet dôchodcov	počet dôchodcov	počet dôchodcov	počet dôchodcov
Austrália	481	496	92	98	573	594
Štát Izrael	24	29	15	16	39	45
Republika Bosny a Hercegoviny	15	16	1	1	16	17
Bývalá juhoslovanská republika Macedónsko	7	7	0	0	7	7
Čierna Hora	5	5	1	1	6	6
Kanada*	736	785	211	219	947	1004
Kórejská republika	0	0	0	0	0	0
Srbská republika	46	47	3	3	49	50
Ukrajina	26	30	4	5	30	35
Turecká republika	1	1	0	0	1	1
USA**	453	480	394	404	847	884

* Vráťane provincie Quebec.

** Zmluva medzi SR a USA o sociálnom zabezpečení zatiaľ nevstúpila do platnosti (október 2013).

Zdroj: Sociálna poisťovňa.

06

Prípadové štúdie

Na prípadoch Tho a Lien, Jasmine a Senghora popisujeme v tejto kapitole administratívne procesy, ktoré musia štátni príslušníci tretích krajín podstúpiť v prípade, že sa v dôsledku konkrétnej životnej situácie rozhodnú požiadať v SR o dávky sociálneho zabezpečenia. V každej z troch prípadových štúdií uvádzame podmienky na získanie jednotlivých dávok, vyhodnocujeme možnosť žiadateľa so žiadosťou o dávku v konkrétnej situácii aj uspieť a prípadne upozorňujeme aj na riziká, ktoré môže podanie žiadosti o dávku priniesť, v súvislosti s právnym postavením žiadateľa.

Prípadová štúdia č. 1: Tho a Lien

Tho (28) a Lien (30) sú vietnamský manželský pár, ktorý sa pred desiatimi rokmi presťahoval na územie SR. Obaja sú držiteľmi povolenia na trvalý pobyt v SR. Tho pracuje ostatných 8 rokov v továrni na výrobu automobilov a riadne uhrádza odvody do systému sociálneho poistenia. Lien je už dva roky zamestnaná ako kuchárka v reštaurácii veľkého hotela a rovnako riadne uhrádza odvody do systému sociálneho poistenia. O šesť týždňov očakávajú Tho a Lien narodenie svojho prvého potomka. Minulý týždeň oznámil zamestnávateľ Thoovi, že ho plánuje prepustiť z pracovného pomeru. V dôsledku očakávanej straty Thoovho príjmu v čase, keď bude Lien po narodení dieťaťa na rodičovskej dovolenke, sa Tho rozhodol požiadať o výplatu dávky v nezamestnanosti a Lien o dávky v materstve.

Po uplynutí výpovednej doby sa môže Tho obrátiť na úrad práce, sociálnych vecí a rodiny príslušný podľa miesta jeho trvalého pobytu v SR a požiadať o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie. Žiadosť sa podáva písomne, vyplnením formulára. Spolu so žiadosťou predloží Tho doklad preukazujúci ukončenie pracovného pomeru (výpoveď z pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa, resp. dohodu o ukončení pracovného pomeru), fotokópiu zápočtového listu, fotokópiu dokladu o najvyššom dosiahnutom vzdelaní a doklad totožnosti.

Ak Tho požiada o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie do 7 dní od skončenia pracovného pomeru, bude zaradený do evidencie odo dňa nasledujúceho po dni, kedy pracovný pomer skončil. Ak požiada o zaradenie po uplynutí tejto lehoty, bude zaradený do evidencie odo dňa podania žiadosti.

Úrad práce sociálnych vecí a rodiny vydá Thoovi písomné oznámenie o zaradení do evidencie uchádzačov o zamestnanie, ktoré je podkladom pre rozhodnutie o dávke v nezamestnanosti, a poučí ho o spôsobe uplatnenia nároku na dávku v nezamestnanosti.

Nárok na *dávku v nezamestnanosti* si Tho môže uplatniť na príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne, v závislosti od miesta jeho trvalého pobytu v SR. Na pobočke Sociálnej poisťovne Tho vyplní žiadosť o dávku v nezamestnanosti a predloží oznámenie o zaradení do evidencie uchádzačov o zamestnanie.

O jeho nároku rozhodne pobočka Sociálnej poisťovne najneskôr do 60 dní, pričom nárok na dávku mu vzniká odo dňa zaradenia do evidencie uchádzačov o zamestnanie.

Keďže Tho spĺňa základnú podmienku na priznanie dávky v nezamestnanosti – v posledných 3 rokoch pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie bol poistený v nezamestnanosti najmenej 2 roky, tzn. 730 dní, bolo by rozhodnutie o dávke kladné.

Dávka v nezamestnanosti by mu bola vyplácaná po dobu podporného obdobia (za predpokladu, že by sa nezamestnal) – 6 mesiacov a jej výška by predstavovala 50 % denného vymeriavacieho základu za obdobie predchádzajúcich dvoch rokov. Lien má možnosť uplatniť si nárok na *materské* na pobočke Sociálnej poisťovne príslušnej podľa miesta jej pobytu v SR. Formulár žiadosti o materské jej vystaví ošetrojúci lekár spravidla 8 – 6 týždňov pred očakávaným dňom pôrodu. Žiadosť je potrebné nechať potvrdiť u zamestnávateľa a doručiť príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne.

O žiadosti rozhodne pobočka Sociálnej poisťovne najneskôr do 60 dní odo dňa doručenia žiadosti.

Keďže Lien spĺňa podmienky na priznanie nároku na dávku, tzn. tehotenstvo, vznik nároku na dávku v čase poistenia, trvanie nemocenského poistenia dosahuje minimálne 270 dní v posledných 2 rokoch pred pôrodom, nemá iný príjem, ktorý by sa považoval za príjem na účely nemocenského poistenia, rozhodnutie o jej žiadosti bude kladné.

Materské by sa Lien vyplácalo od začiatku 6. týždňa pred očakávaným dňom pôrodu počas 34 týždňov a predstavovalo by 65 % jej priemerného zárobku v predchádzajúcom roku.

Po narodení dieťaťa by mali Tho a Lien tiež možnosť požiadať o rodinné dávky, konkrétne *príspevok pri narodení dieťaťa*, *príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa* a *prídavok na dieťa*. Po uplynutí podporného obdobia na výplatu materského by mala Lien tiež nárok na *rodičovský príspevok*, prípadne *príspevok na starostlivosť o dieťa*. Jeden z rodičov by mal tiež možnosť uplatňovať si na dieťa *daňový bonus*.

Prípadová štúdia č. 2: Jasmine

Jasmine (29) je osamelá matka, štátna príslušníčka Filipín, ktorá sa na Slovensko prisťahovala pred dva a pol rokom. Má 2-ročné dieťa (rovnako so štátnym občianstvom Filipín), ktoré žije s ňou na Slovensku, a 5-ročné dieťa, o ktoré sa stará jej mama na Filipínach. Jasmine má na Slovensku udelený prechodný pobyt na účel zamestnania, ktorý jej bol už raz obnovený. Pracuje už dva a pol roka ako zdravotná sestra v zariadení opatrovateľskej služby. Mesačne posieľa na Filipíny malú sumu peňazí, ktorou prispieva na výživu svojej dcéry. Minulý mesiac oznámil Jasminin zamestnávateľ v dôsledku krátenia rozpočtu zariadenia značné škrtky v mzdách zamestnancov. V dôsledku značného zníženia príjmu sa Jasmine presťahovala do hostela, pretože si už nemohla dlhšie dovoliť prenájom vlastného bytu. Bola tiež nútená znížiť na polovicu sumu peňazí, ktorou mesačne podporuje svoju rodinu na Filipínach. Rozhodla sa požiadať na Slovensku o výplatu rodinných dávok a dávky v hmotnej núdzi.

Jasmine má možnosť požiadať úrad práce, sociálnych vecí a rodiny príslušný podľa miesta jej prechodného pobytu v SR o priznanie *rodičovského príspevku* alebo *príspevku na starostlivosť o dieťa* a *prídavku na dieťa*.

Žiadosť o *rodičovský príspevok* sa podáva na príslušnom tlačíve a je potrebné ju doložiť rodným listom dieťaťa, dokladom o pobyte a cestovným pasom.

O žiadosti rozhodne úrad práce, sociálnych vecí a rodiny do 30 dní odo dňa podania žiadosti.

V prípade 2-ročného dieťaťa by bola Jasmine úspešná, pretože predpokladom na priznanie rodičovského príspevku je starostlivosť o dieťa do 3 rokov veku a trvalý alebo prechodný pobyt na území SR. Úrad by jej preto vyplácal do dovŕšenia 3. roku veku dieťaťa rodičovský príspevok, ktorého suma momentálne predstavuje 199,60 €.

Alternatívou k rodičovskému príspevku by bol *príspevok na starostlivosť o dieťa* za predpokladu, že by dieťaťu neposkytovala starostlivosť osobne, ale zverila by ho do starostlivosti špecializovanej fyzickej alebo právnickej osobe (napr. detským jasliam) a sama by vykonávala zárobkovú činnosť.

Žiadosť sa podáva rovnako na príslušnom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny na predpísanom tlačíve a je potrebné ju doložiť dokladmi o pobyte, rodným listom dieťaťa, potvrdením zariadenia o poskytovaní starostlivosti dieťaťu a potvrdením o výkone zamestnania. O žiadosti rozhodne úrad prá-

ce, sociálnych vecí a rodiny do 30 dní odo dňa podania žiadosti. V takomto prípade by Jasmine mala nárok na príspevok na starostlivosť o dieťa v sume najviac 230 € mesačne, v závislosti od skutočne vynaložených nákladov na starostlivosť o dieťa (napr. výdavkový doklad od poskytovateľa starostlivosti). Príspevok by sa tiež vyplácal najdlhšie do 3. roku veku dieťaťa.

Jasmine by mala zároveň možnosť požiadať o *prídavok na dieťa*. Žiadosť sa podáva rovnako ako v predchádzajúcich prípadoch na príslušnom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny na predpísanom tlačíve a je potrebné ju doložiť cestovnými pasmi, dokladom o pobyte a rodným listom dieťaťa.

O žiadosti rozhodne úrad práce, sociálnych vecí a rodiny do 30 dní odo dňa podania žiadosti.

Hoci sa prídavok na dieťa môže uplatniť na každé dieťa, Jasmine by bola úspešná iba v prípade 2-ročného dieťaťa, pretože predpokladom na získanie dávky je pobyt oprávnenej osoby, ako aj dieťaťa na území SR. Jasmine by mala preto nárok na sumu 23,10 € mesačne až do ukončenia povinnej školskej dochádzky dieťaťa, najdlhšie do 25. roku veku dieťaťa.

Jasmine má zároveň nárok uplatniť si *daňový bonus* na 2-ročné dieťa (iba v prípade tohto dieťaťa spĺňa podmienku života v spoločnej domácnosti), a to buď u svojho zamestnávateľa – predložením rodného listu dieťaťa, alebo následne v daňovom priznaní ako odpočítateľnú položku. Podmienkou je, aby jej ročný príjem dosiahol minimálne 6-násobok minimálnej mzdy v SR. Daňový bonus sa v súčasnosti poskytuje v sume 21,41 €.

Jasmine by mala možnosť požiadať úrad práce, sociálnych vecí a rodiny príslušný podľa jej miesta pobytu na území SR o *dávku v hmotnej núdzi a príspevky k dávke v hmotnej núdzi*. Žiadosť sa podáva na predpísanom tlačíve a je potrebné ju doložiť dokladmi potvrdzujúcimi jej príjem (pracovná zmluva, výplatné pásky, rozhodnutie o priznaní rodičovského príspevku a pod.) a dokladmi potvrdzujúcimi jej majetkové pomery (najmä preukázanie prípadného vlastníctva nehnuteľností, automobilu a pod.). Úrad by pri skúmaní nároku na dávku posudzoval aj skutočnosť, či si Jasmine uplatnila všetky zákonné nároky na zabezpečenie príjmu, napr. nárok na rodičovský príspevok alebo výživné na spoločne posudzované dieťa.

Aby splnila podmienku maximálneho príjmu, nesmel by jej príjem zo zamestnania a príjem z rodičovského príspevku vrátane prípadného príjmu z iných zdrojov (výživné) presahovať sumu 279,51 € (výška životného minima pre plnoletú fyzickú osobu spoločne posudzovanú s maloletým dieťaťom).

O nároku na dávku v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi by rozhodol príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny do 30 dní odo dňa podania žiadosti. V prípade kladného rozhodnutia by mala Jasmine nárok na dávku v sume, ktorá zodpovedá rozdielu medzi jej zákonnými nárokmi a jej príjmom. Dávka by sa vyplácala po celý čas, pokiaľ by boli splnené podmienky na jej výplatu.

Ak by však Jasmine požiadala o dávku v hmotnej núdzi, príslušné OCP PZ by zrejme zrušilo jej prechodný pobyt, ako aj prechodný pobyt jej maloletého dieťaťa a museli by opustiť územie SR.

Prípadová štúdia č. 3: Senghor

Senghor je vysokokvalifikovaný pracovník zo Senegalu. Pricestoval na Slovensko pred šiestimi rokmi a pracoval v IT spoločnosti, ktorá mu na tento účel zariadila prechodný pobyt. Senghor je slobodný a nemá žiadne deti, ale nedávno sa mu podarilo zabezpečiť prechodný pobyt na účel zlúčenia rodiny pre jeho matku. Senghorova matka má osemdesiat rokov a je v plnej miere závislá od Senghorovho príjmu. Minulý týždeň utrpel Senghor v zamestnaní pracovný úraz, ktorý mu znemožňuje naďalej vykonávať prácu, ktorú vykonával ostatné tri roky. Rozhodol sa preto uplatniť si nárok na invalidný dôchodok, nemocenské dávky, rodinné dávky a dávky plynúce z úrazového poistenia.

O dávku nemocenského poistenia – *nemocenské* požiada Senghor príslušnú pobočku Sociálnej poisťovne prostredníctvom svojho zamestnávateľa. Ošetrojúci lekár mu vydá potvrdenie o dočasnej pracovnej neschopnosti, ktoré slúži jednak ako žiadosť o výplatu *náhrady príjmu pri dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca* (dávky vyplácané zamestnávateľom počas prvých 10 dní trvania pracovnej neschopnosti), *nemocenského*, ako aj dávky úrazového poistenia – *úrazového príplatku*, keďže Senghorova pracovná neschopnosť bola spôsobená pracovným úrazom.

Keďže pracovná neschopnosť vznikla počas trvania Senghorovho nemocenského poistenia a Senghor nemá iný príjem, ktorý by bolo možné považovať za príjem na účely nemocenského poistenia, bude mu vyplácaná náhrada príjmu pri dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca v sume 25 % jeho priemernej mzdy za predchádzajúci kalendárny rok za prvých 3 dni trvania dočasnej pracovnej neschopnosti a 55 % jeho priemernej mzdy za predchádzajúci kalendárny rok od 4. dňa trvania dočasnej pracovnej neschopnosti a následne nemocenské od 11. dňa trvania dočasnej pracovnej neschopnosti v sume 55 % jeho priemernej mzdy za predchádzajúci kalendárny rok. Keďže však Senghorova pracovná neschopnosť vznikla v dôsledku pracovného úrazu a on požiadal aj o priznanie úrazového príplatku, zvýši sa jeho dávka na 80 % jeho priemernej mzdy za predchádzajúci kalendárny rok od prvého dňa trvania pracovnej neschopnosti.

Nemocenské vrátane úrazového príplatku sa vypláca počas podporného obdobia, ktoré trvá najviac 52 týždňov.

V dôsledku pracovného úrazu má Senghor možnosť uplatniť si na príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne aj jednorazové dávky úrazového poistenia –

náhradu za bolesť a *náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia*. Žiadosť je potrebné doložiť lekársym posudkom, v ktorom ošetrojúci lekár bodovo ohodnotil bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia podľa príslušných právnych predpisov. V prípade pochybností preverí správnosť posudkov revízy lekár Sociálnej poisťovne.

Výška dávok sa odvíja od počtu bodov, ktorými sa bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia v posudku ohodnotilo.

V prípade, že Senghor pri liečení jeho pracovného úrazu podstúpil na základe odporúčania odborného lekára liečbu, ktorej náklady sa neuhrádzajú zo zdravotného poistenia, má nárok na *náhradu* takýchto *nákladov spojených s liečením*.

O náhradu nákladov spojených s liečením môže Senghor požiadať príslušnú pobočku Sociálnej poisťovne, ktorá mu po vyjadrení revízneho lekára preplatí účelne vynaložené náklady na liečbu v sume najviac 25 187,50 €⁶⁶. Táto suma sa každoročne valorizuje.

V závislosti od miery zníženia pracovnej schopnosti má Senghor ďalej možnosť požiadať príslušnú pobočku Sociálnej poisťovne o *jednorazové vyrovnanie* alebo o *úrazovú rentu*.

Na jednorazové vyrovnanie by mal Senghor nárok v prípade, že by miera poklesu jeho pracovnej schopnosti (pokles schopnosti vykonávať činnosť zamestnanca, ktorú vykonával do vzniku pracovného úrazu) podľa posudku posudkového lekára Sociálnej poisťovne predstavovala 10 – 40 %. Žiadosť je potrebné podať na príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne. Posudkový lekár Sociálnej poisťovne následne vyhodnotí mieru poklesu pracovnej schopnosti Senghora.

Suma jednorazového vyrovnania sa určí ako súčin 365-násobku denného vymeriavacieho základu (vo všeobecnosti jeho priemernej dennej mzdy za predchádzajúci kalendárny rok) a koeficientu určeného ako podiel čísla zodpovedajúceho percentuálnemu poklesu pracovnej schopnosti a čísla 100.

Postup pri uplatnení nároku na úrazovú rentu je obdobný ako v prípade jednorazového vyrovnania. Nárok na úrazovú rentu by Senghorovi vznikol, ak by bol pokles jeho pracovnej schopnosti v dôsledku pracovného úrazu podľa posudku vydaného posudkovým lekárom sociálneho poistenia väčší ako 40 % a nedovršil dôchodkový vek, alebo mu nebol priznaný predčasný sta-

⁶⁶ Suma v uvedenej výške je platná v roku 2013.

robný dôchodok. Úrazová renta sa nevypláca v prípade, že trvá nárok na úrazový príplatok (nie je možné vyplácať súčasne obe dávky).

Suma úrazovej renty sa určí ako súčin 30,4167-násobku sumy zodpovedajúcej 80 % denného vymeriavacieho základu (vo všeobecnosti priemernej dennej mzdy za rok 2012) a koeficientu určeného ako podiel čísla zodpovedajúceho percentuálnemu poklesu pracovnej schopnosti a čísla 100.

Ak by bol Senghorovi priznaný invalidný dôchodok, suma úrazovej renty sa zníži o sumu invalidného dôchodku.

Úrazová renta by sa vyplácala (za predpokladu, že by nedošlo k zmene zdravotného stavu) až do dosiahnutia dôchodkového veku, resp. priznania predčasného starobného dôchodku.

Nárok na *invalidný dôchodok* si môže Senghor uplatniť na pobočke Sociálnej poisťovne príslušnej podľa miesta pobytu v SR a je potrebné k nej priložiť doklad totožnosti, doklad o ukončení vzdelania, doklad o lekárskej prehliadke a doklady od zamestnávateľa potvrdzujúce obdobie trvania zamestnania. Po podaní žiadosti by Senghor absolvoval vyšetrenie u posudkového lekára, ktorý určí mieru poklesu jeho pracovnej schopnosti. Ak by bola miera poklesu pracovnej schopnosti viac ako 40 % a tento stav by trval dlhšie ako jeden rok, Senghor by bol invalidný, a teda splňal základnú podmienku na priznanie invalidného dôchodku. Ďalšia podmienka – získanie dostatočnej dĺžky poistenia by sa v Senghorovom prípade neskúmala, keďže sa stal invalidným v dôsledku pracovného úrazu. Poslednou podmienkou na priznanie invalidného dôchodku je, že ku dňu vzniku invalidity nedosiahol dôchodkový vek, resp. nebol mu priznaný predčasný starobný dôchodok.

Výšku invalidného dôchodku by určila Sociálna poisťovňa v rozhodnutí o priznaní nároku na dávku v závislosti od dĺžky trvania dôchodkového poistenia, priemerného osobného mzdového bodu a aktuálnej dôchodkovej hodnoty.

Na rodinné dávky by Senghor v predmetnej situácii nárok nemal. SR totiž neposkytuje podporu na iných príbuzných ako na deti žiadateľa.

Okrem otázky materiálneho zabezpečenia by mal Senghor riešiť aj svoju pobytovú otázku, keďže invalidita mu nebude umožňovať pokračovať vo výkone zamestnania, resp. vysokokvalifikovaného zamestnania, a jeho prechodný pobyt môže byť zrušený. 6-ročný pobyt na Slovensku ho oprávňuje žiadať o dlhodobý pobyt, ktorý by mu umožnil zotrvať na území SR aj naďalej.

Štatistické údaje

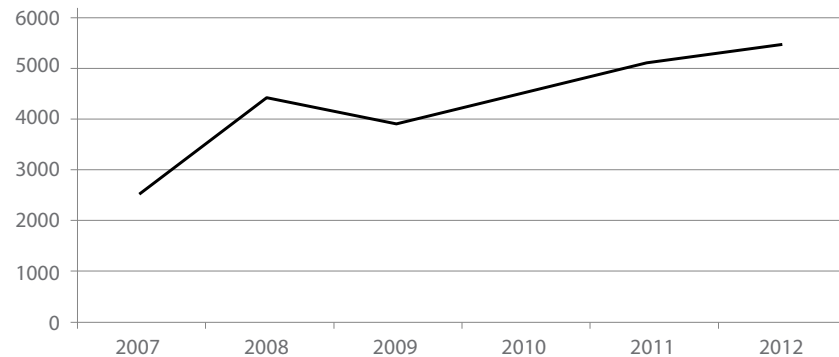
V nasledujúcej kapitole poskytujeme v obmedzenej miere analýzu dostupných štatistických údajov o počte zamestnaných a nezamestnaných (registrovaných uchádzačov o zamestnanie) štátnych príslušníkov tretích krajín v SR v období rokov 2007 – 2012. Štatistické údaje o počte neaktívnych štátnych príslušníkov tretích krajín nie sú v SR k dispozícii.

V údajoch o počte zamestnancov nie je zahrnutá skupina SZČO, keďže v SR sa SZČO nepovažuje za zamestnanca, ale za podnikateľa. Príslušné orgány preto evidujú SZČO v jednej skupine s konateľmi obchodných spoločností, pričom z dostupných databáz nie je možné tieto skupiny oddeliť. Údaje o počte štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí v rokoch 2007 – 2012 vykonávali na území SR podnikateľskú činnosť (SZČO a konatelia obchodných spoločností) na základe prechodného pobytu na účel podnikania, uvádzame pre ilustráciu v prílohe (tabuľka B).

Keďže štátne orgány SR nevedú štatistiky v rozsahu a forme potrebnej na spracovanie tejto štúdie, poskytnuté dáta sme spracovali v zodpovedajúcej miere a upravili sme ich do prezentovanej formy.

Počet štátnych príslušníkov tretích krajín je na pracovnom trhu v SR pomerne nízky. Napriek tomu, že ich počet sa v sledovanom období viac ako zdvojnásobil, keď vzrástol z počtu 2 581 zamestnancov v roku 2007 na 5 474 v roku 2012, z celkového počtu zamestnancov 1 503 293 v roku 2012 predstavovali štátni príslušníci tretích krajín len 0,36 %. Nárast počtu štátnych príslušníkov tretích krajín na trhu práce v SR v období rokov 2007 – 2012 znázorňuje graf 1.

Graf 1: Vývoj zamestnanosti cudzincov v rokoch 2007 – 2012

Poznámka: V rokoch 2007 – 2011 ide o údaje k mesiacu december, v roku 2012 o údaje k mesiacu máj 2013.
Zdroj: ÚPSVaR.

Ako je zrejmé z tabuľky 3, najviac zamestnancov pochádza dlhodobo z Ukrajiny, Vietnamu, Kórejskej republiky, Srbska, Číny, Ruska a Spojených štátov amerických. Štátnu príslušnosť zamestnancov uvádzame v abecednom poradí. Kompletné štatistické údaje o počte zamestnaných štátnych príslušníkov tretích krajín v SR v období rokov 2007 – 2012 sú k dispozícii v prílohe v tabuľke A.

Tabuľka 3: Počet zamestnaných cudzincov v SR (top 10)

Štátne občianstvo	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Čínska ľudová republika	67	81	122	212	281	345
Chorvátska republika	61	0	60	92	127	150
Indická republika	35	77	59	120	143	192
Kórejská republika	525	620	557	751	885	790
Ruská federácia	123	164	192	225	255	257
Spojené štáty americké	226	221	273	281	284	236
Srbská republika	110	249	282	345	505	523
Thajské kráľovstvo	44	71	90	122	159	203
Ukrajina	628	1159	944	967	998	969
Vietnamská socialistická republika	158	948	386	322	294	345

Poznámka: V rokoch 2007 – 2011 ide o údaje k mesiacu december, v roku 2012 o údaje k mesiacu máj 2013.
Zdroj: ÚPSVaR.

Občania Ukrajiny, Ruska, Číny a Vietnamu tiež predstavujú najväčší podiel držiteľov prechodných pobytov na účel podnikania v SR (tabuľka 4). Kompletné štatistické údaje o tejto skupine za obdobie rokov 2007 – 2012 sú k dispozícii v prílohe v tabuľke B.

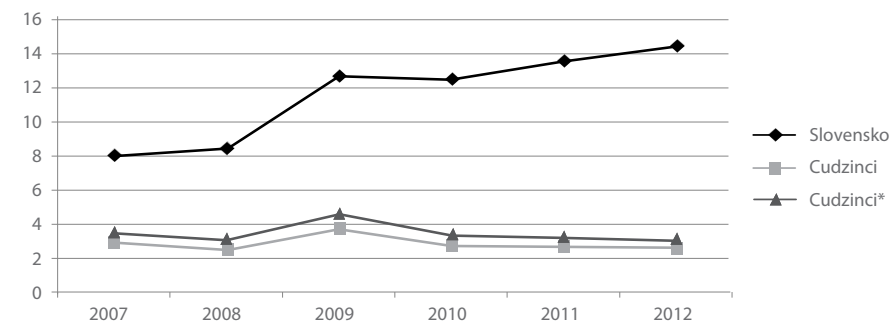
Tabuľka 4: Počet držiteľov prechodných pobytov na účel podnikania v SR (top 10)

Štátne občianstvo	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Čínska ľudová republika	648	778	781	756	519	329
Íránska islamská republika	5	4	30	27	29	33
Kórejská republika	63	64	53	67	61	50
Macedónska republika	43	37	39	51	53	62
Ruská federácia	185	225	327	381	432	426
Spojené štáty americké	26	30	37	30	35	28
Sýrska arabská republika	3	5	4	4	7	26
Turecká republika	28	29	32	31	38	43
Ukrajina	252	291	676	719	690	711
Vietnamská socialistická republika	464	563	679	689	507	416

Zdroj: ÚHCP P PZ.

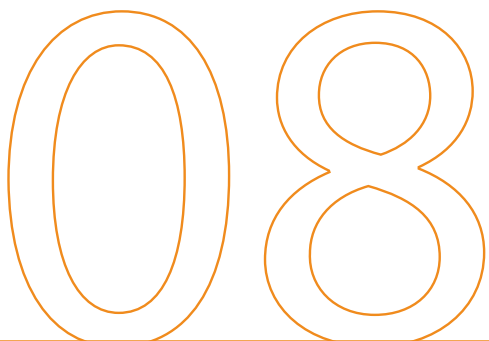
Vývoj nezamestnanosti medzi štátnymi príslušníkmi tretích krajín nekopíruje celkové trendy vývoja nezamestnanosti v SR. Ako je zrejmé z grafu 2, zatiaľ čo celková miera evidovanej nezamestnanosti na Slovensku v sledovanom období prudko rástla a k decembru 2012 predstavovala 14,44 %, vývoj nezamestnanosti medzi štátnymi príslušníkmi tretích krajín naopak mierne klesal. V decembri roku 2012 predstavovala miera evidovanej nezamestnanosti štátnych príslušníkov tretích krajín 2,67 %.

Aj v prípade, že z celkového počtu štátnych príslušníkov tretích krajín vyberieme skupiny, ktorých zástupcovia nemôžu byť de facto evidovanými nezamestnanými (cudzinci s prechodným pobytom na účel podnikania a na účel osobitných činností), predstavovala miera evidovanej nezamestnanosti v decembri roku 2012 len 3,10 %.

Graf 2: Vývoj nezamestnanosti v SR v rokoch 2007 – 2012

* Len štátni príslušníci tretích krajín, ktorí môžu byť v SR evidovanými uchádzačmi o zamestnanie.
Poznámka: Údaje k mesiacu december konkrétneho roku.
Zdroj: ÚPSVaR.

Údaje o štátnom občianstve uchádzačov o zamestnanie je pomerne zložitá analyzovať, keďže takmer v tretine prípadov sa štátna príslušnosť žiadateľa neuvádza. Napriek tomu je možné konštatovať, že najväčšiu časť evidovaných nezamestnaných tvoria občania Ruskej federácie, v prípade ktorých predstavoval podiel evidovanej nezamestnanosti v decembri roku 2012 6,26 %, čo je viac ako dvojnásobok hodnoty miery evidovanej nezamestnanosti medzi štátnymi príslušníkmi tretích krajín. Na druhej strane však táto hodnota nepredstavuje ani polovicu celoslovenského priemeru. Kompletné štatistické údaje o počte registrovaných uchádzačov o zamestnanie pochádzajúcich z tretích krajín v období rokov 2007 – 2012 sú k dispozícii v prílohe v tabuľke C.

Záver

Jeden z hlavných cieľov koncepcie integrácie cudzincov v SR – umožniť prístup migrantov k zdravotnej starostlivosti a sociálnemu zabezpečeniu a zabezpečiť, aby sa postavenie cudzincov legálne žijúcich na Slovensku v týchto oblastiach postupne približovalo postaveniu občanov SR, sa pomalými krokmi darí naplňať. Platí to však výhradne pre oblasť zdravotného poistenia, sociálneho poistenia a čiastočne štátnej sociálnej podpory. K dávkam sociálnej pomoci je prístup štátnych príslušníkov tretích krajín zaručený len de jure. Prakticky je veľmi limitovaný dôsledkami, ktoré uplatnenie nároku na dávku vyvolá.

Prístup k vecným dávkam zdravotnej starostlivosti je v SR zabezpečený pre každého bez ohľadu na štátnu príslušnosť. Neznamená to však, že je zdravotná starostlivosť garantovaná pre všetkých v plnom rozsahu a bezodplatne. Rozdiely vznikajú pri úhrade zdravotnej starostlivosti, ktorá môže byť zabezpečená z verejného zdravotného poistenia, komerčného poistenia alebo priamo pacientom.

Účasť v systéme verejného zdravotného poistenia je povinná pre všetky osoby s trvalým pobytom na území SR a všetky osoby s prechodným pobytom v SR, ktoré sú zamestnané alebo podnikajú a nie sú zdravotne poistené v inom členskom štáte. Z participácie na tomto systéme sú vylúčení štátni príslušníci tretích krajín s prechodným pobytom na účel zlúčenia rodiny, ktorí

nie sú zamestnaní, ani nepodnikajú. Takýmto osobám nie je umožnené ani poistiť sa dobrovoľne (legislatíva SR v súčasnej dobe nepozná v oblasti verejného zdravotného poistenia pojem „dobrovoľná účasť v systéme“), a keďže zdravotné poistenie, resp. poistenie úhrady liečebných nákladov je povinné pre všetkých cudzích štátnych príslušníkov na území SR, sú odkázaní na komerčné poistenie liečebných nákladov, ktoré je pri poistení rovnakého rozsahu zdravotnej starostlivosti podstatne drahšie. Osobám, ktoré zdravotné poistenie neuhrádzajú, je bezodplatne garantovaná iba neodkladná zdravotná starostlivosť.

V oblasti sociálneho poistenia, z ktorého plynú v SR peňažné nemocenské dávky, materské a otcovské dávky, dávky v invalidite, starobné dôchodky, pozostalostné dávky, dávky súvisiace s pracovnými úrazmi a chorobami z povolania a dávky v nezamestnanosti, uplatňuje SR princíp rovnakého zaobchádzania. Podmienky na účasť v systéme sú rovnaké pre občanov SR, občanov EÚ/EHP a Švajčiarskej konfederácie, ako aj štátnych príslušníkov tretích krajín. Vo väčšine prípadov platia rovnaké podmienky aj pre nárok na čerpanie dávok zo systému.

Výnimkou sú dávky v nezamestnanosti, ktorých čerpanie je pre štátnych príslušníkov tretích krajín s prechodným pobytom prakticky vylúčené, keďže stav nezamestnanosti vedie k zrušeniu ich prechodných pobytov a slovenská legislatíva výplatu tejto dávky do cudziny neumožňuje. Platí to rovnako v prípade tretích krajín, s ktorými má SR uzatvorené bilaterálne zmluvy o sociálnom zabezpečení. Takíto zamestnanci sa preto stávajú čistými platcami odvodov na poistenie v nezamestnanosti bez možnosti čerpať dávky, resp. s možnosťou čerpať dávku len v obmedzenej miere (1 mesiac v prípade zamestnancov a 3 mesiace v prípade držiteľov modrých kariet EÚ).

Ako celok nie je systém sociálneho poistenia v SR usporiadaný potrebám zamestnancov z tretích krajín. V prípade starobných dôchodkov sa na priznanie nároku na dávku vyžaduje až 15-ročná doba participácie na dôchodkovom poistení bez možnosti priznania čiastočnej dávky v prípade nedosiahnutia dostatočnej doby poistenia. Dĺžka participácie na systéme v prípade invalidných dôchodkov od veku žiadateľa, čo značným spôsobom sťažuje možnosť získať invalidný dôchodok pre štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí vstúpia na pracovný trh SR vo vyššom veku.

Tieto situácie sa snaží SR riešiť uzatváraním bilaterálnych zmlúv o sociálnom zabezpečení, ktoré obsahujú ustanovenia o možnosti započítať doby poistenia získané v druhom zmluvnom štáte. V súčasnosti je v platnosti 10 takýchto zmlúv, pričom však len polovica je uzavretá so štátmi, ktorých občania sa

vyskytujú medzi 10 krajinami s najvyšším podielom občanov na pracovnom trhu v SR.

Čerpanie dávok štátnej sociálnej podpory, kam je možné zaradiť najmä rodinné dávky, nie je v SR podmienené participáciou na poisťovnom systéme. Dávky sú vyplácané všetkým oprávneným osobám v rovnakej výške bez ohľadu na príjmové a majetkové pomery žiadateľa. Dávky sú prístupné aj štátnym príslušníkom tretích krajín, hoci v niektorých prípadoch je ich výplata podmienená trvalým pobytom na území SR.

Výplata dávok štátnej sociálnej podpory, ako aj dávok sociálneho poistenia má v SR pomerne jednoznačné pravidlá, ktoré neumožňujú voľnú úvahu úradníkov pri rozhodovaní. SR neuplatňuje pri rozhodovaní o dávkach sociálneho poistenia diskrečné kritériá ani nekladie špeciálne podmienky na získanie dávok pre štátnych príslušníkov tretích krajín.

Prístup k dávkam sociálnej pomoci je pre štátnych príslušníkov tretích krajín veľmi limitovaný. Dávky dlhodobej starostlivosti sú vo väčšine prípadov určené len osobám s trvalým pobytom, pričom musí byť zároveň splnená podmienka, že ide o osoby, ktoré sú rodinnými príslušníkmi štátneho občana SR.

Dávky v hmotnej núdzi (zaručené minimálne zdroje) sú v SR určené pre každého bez ohľadu na štátne občianstvo. Limitujúcim faktorom sú príjmové a majetkové pomery žiadateľa. Prakticky je však čerpanie týchto dávok pre štátnych príslušníkov tretích krajín vylúčené, keďže dostatočné finančné zabezpečenie je jednou z podmienok na udelenie pobytu (trvalého alebo prechodného) v SR, ktorú musí štátny príslušník tretej krajiny spĺňať po celú dobu platnosti pobytu.

Štátni príslušníci tretích krajín sa tak dostávajú do pomerne neprehľadnej situácie. Na jednej strane im jedna právna norma (zákon o pomoci v hmotnej núdzi) garantuje prístup k dávkam, na druhej strane im však štátny orgán na základe druhej právnej normy (zákon o pobyte cudzincov) zruší pobyt v prípade, že si nárok na dávku uplatnia. Problematicky sa javí najmä skutočnosť, že zákon o pobyte cudzincov explicitne nevymedzuje podanie žiadosti o pomoc v hmotnej núdzi za dôvod na zrušenie pobytu. Dôvodom zrušenia pobytu je fakt, že štátny orgán dodatočne zistil skutočnosť, že štátny príslušník tretej krajiny nespĺňa podmienky na udelenie pobytu.

Výnimkou je právna úprava prechodného pobytu na účel vysokokvalifikovaného zamestnania, ktorá obsahuje podstatne transparentnejšie ustanovenia. Na jednej strane explicitne uvádza podanie žiadosti o pomoc v hmotnej nú-

dzi za dôvod na odňatie modrej karty EÚ, na druhej strane však podmieňuje možnosť uplatnenia tohto postupu poučením držiteľa modrej karty o tejto skutočnosti.

Vo vývoji legislatívy v oblasti sociálneho zabezpečenia v SR je možné badať snahu o rozširovanie možnosti čerpať jednotlivé dávky sociálneho zabezpečenia aj pre skupiny migrujúcich pracovníkov z tretích krajín, ako aj snahu o približovanie podmienok na uplatnenie nároku na dávky podmienkam štátnych občanov. Tento postup však pre tieto skupiny neznamená v každom prípade najlepšie riešenie, pretože nezohľadňuje migračné špecifiká charakteristické pre tieto skupiny. Počet takýchto zamestnancov je však na pracovnom trhu SR veľmi nízky a nevyvoláva tak tlak na tvorcov politik prispôbiť systém sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti ich potrebám.

Bibliografia

Legislatíva

zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov

zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 363/2011 Z. z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a diietických potravín na základe verejného zdravotného poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

nariadenie vlády SR č. 722/2004 Z. z. o výške úhrady poistenca za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov

zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 601/2003 Z. z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov

zákon č. 462/2003 Z. z. o náhrade príjmu pri dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov

zákon č. 235/1998 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa, o príspevku rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá a ktorým sa menia ďalšie zákony v znení neskorších predpisov

zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov

zákon č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa v znení neskorších predpisov

zákon č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 201/2008 Z. z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z. z., v znení zákona č. 554/2008 Z. z. a zákona č. 468/2011 Z. z.

zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov

zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 592/2006 Z. z. o poskytovaní vianočného príspevku niektorým poberateľom dôchodku a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 238/1998 Z. z. o príspevku na pohreb v znení neskorších predpisov

zákon č. 437/2004 Z. z. o náhrade za bolesť a náhrade za sťaženie spoločenského uplatnenia v znení zákona č. 581/2004 Z. z. a zákona č. 461/2008 Z. z.

zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia v znení neskorších predpisov

zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, v znení neskorších predpisov

zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia

smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/98/EÚ o jednotnom postupe vybavovania žiadostí o jednotné povolenie na pobyt a zamestnanie na území členského štátu pre štátnych príslušníkov tretích krajín a o spoločnom súbore práv pracovníkov z tretích krajín s oprávneným pobytom v členskom štáte

smernica Rady 2003/109/ES o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré sú osobami s dlhodobým pobytom

nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1231/2010, ktorým sa rozširuje nariadenie (ES) č. 883/2004 a nariadenie (ES) č. 987/2009 na štátnych príslušníkov tretích krajín, na ktorých sa tieto nariadenia doteraz nevzťahovali výhradne z dôvodu ich štátnej príslušnosti

Publikácie

Bednárik, R.: Stav sociálnej ochrany na Slovenku (situácia k 1. júlu 2013). Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny 2013, 61 s.

Drozd, P., Frkáňová, A., Kubovičová, K.: Migrácia zahraničných študentov do Slovenskej republiky. Bratislava: IOM 2012, 149 s., ISBN 978-80-89506-22-4

Koncepcia integrácie cudzincov v Slovenskej republike

Súhrnná správa o plnení opatrení vyplývajúcich z Koncepcie integrácie cudzincov v Slovenskej republike za rok 2012

Vaše práva sociálneho zabezpečenia v Slovenskej republike. Európska únia 2012, 36 s.

Internetové zdroje

www.emn.sk

www.iom.sk

www.minv.sk

www.employment.gov.sk

www.upsvar.sk

www.vszp.sk

www.union.sk

www.dovera.sk

www.socpoist.sk

www.ec.europa.eu

Prílohy

Tabuľka A: Počet zamestnancov podľa štátnej príslušnosti

Tabuľka B: Počet držiteľov povolenia na prechodný pobyt na účel podnikania podľa štátnej príslušnosti

Tabuľka C: Počet uchádzačov o zamestnanie podľa štátnej príslušnosti

Tabuľka A: Počet zamestnancov podľa štátnej príslušnosti

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Bez štátnej príslušnosti	0	0	0	0	0	0
Afganská islamská republika	2	15	26	30	53	25
Albánska republika	3	6	11	9	11	10
Alžírka demokratická ľudová republika	3	6	3	1	1	4
Americké panenské ostrovy	0	0	0	0	0	0
Andorra	1	0	0	0	0	0
Angolská republika	2	3	3	4	3	2
Argentínska republika	4	10	4	6	7	5
Arménska republika	7	7	10	25	26	35
Austrálsky zväz	14	22	23	25	22	19
Azerbajdžanská republika	1	0	2	2	5	6
Bahamské spoločenstvo	0	0	0	0	0	0
Bahrajnské kráľovstvo	0	0	0	0	0	0
Bangladéšska ľudová republika	0	6	7	2	3	12
Belize	0	0	0	0	0	0
Beninská republika	0	2	1	4	5	2

Tabuľka A: pokračovanie

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Bieloruská republika	21	31	32	38	62	54
Bolívijská republika	0	0	0	0	0	1
Bosna a Hercegovina	22	28	16	12	14	62
Botswanská republika	0	0	0	1	1	1
Brazílska federatívna republika	13	25	29	28	30	37
Britské Panenské ostrovy	0	0	0	1	1	0
Čadská republika	0	0	0	0	0	0
Čiernohorská republika	1	3	3	3	5	2
Čilská republika	5	5	2	4	3	8
Čínska ľudová republika	67	81	122	212	281	345
Čínska republika - Taiwan	0	4	4	8	17	25
Dominické spoločenstvo	0	0	0	0	0	0
Dominikánska republika	0	1	1	1	1	3
Egyptská arabská republika	13	16	25	32	34	32
Ekvádorská republika	1	2	1	6	12	14
Eritrejský štát	0	0	0	0	0	0
Etiópska federatívna demokratická republika	1	1	1	1	0	1
Federácia Svätého Krištofa a Nevisa	0	0	0	0	0	0
Filipínska republika	21	16	19	13	27	24
Gambijská republika	0	0	0	0	0	0
Ghanská republika	1	1	2	4	4	2

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Grenada	0	0	0	0	0	0
Gruzínsko	9	4	15	20	18	15
Guatemalská republika	1	0	0	3	3	6
Guernsey	0	0	0	0	0	0
Guinejská republika	1	0	0	0	1	1
Guinejsko-bissauská republika	0	0	0	0	0	0
Haitská republika	0	0	0	0	0	0
Honduraská republika	0	0	0	0	0	1
Hongkong	0	0	0	0	0	0
Chorvátska republika	61	0	60	92	127	150
Indická republika	35	77	59	120	143	192
Indonézska republika	27	79	68	52	50	40
Iracká republika	3	15	12	13	14	7
Iránska islamská republika	8	12	9	11	14	12
Izraelský štát	5	4	9	18	12	19
Jamajka	0	0	0	0	1	0
Japonsko	61	85	130	137	99	74
Jemenská republika	1	2	2	1	2	2
Jersey, C.I.	1	1	1	1	0	0
Jordánske hášimovské kráľovstvo	3	2	4	6	8	8
Juhoafrická republika	12	10	15	14	16	20
Kambodžské kráľovstvo	0	0	0	0	0	0

Tabuľka A: pokračovanie

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Kamerunská republika	1	7	4	3	3	3
Kanada	25	15	31	47	39	29
Kapverdská republika	0	0	0	1	1	2
Kazašská republika	5	6	9	11	8	8
Kenská republika	1	1	2	1	2	2
Kirgizská republika	1	3	5	7	10	6
Kiribatská republika	0	0	0	0	0	0
Kolumbijská republika	5	7	11	9	11	8
Konžská demokratická republika	0	0	1	2	0	2
Konžská republika	1	3	3	1	3	0
Kórejská ľudovodemokratická republika	9	17	18	10	4	3
Kórejská republika	525	620	557	751	885	790
Kostarická republika	2	1	1	2	2	1
Kubánska republika	12	13	23	21	20	8
Kuvajtský štát	2	4	7	6	6	5
Laoská ľudovodemokratická republika	8	6	11	11	9	10
Lesothské kráľovstvo	0	0	1	1	1	0
Libanonská republika	5	8	10	9	8	4
Libérijská republika	0	0	0	0	0	0
Líbya	1	2	2	5	4	2
Macedónska republika	41	69	70	72	104	119

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Madagaskarská republika	1	1	1	1	1	0
Malajzia	12	22	21	11	12	11
Malawijská republika	0	1	1	3	4	1
Marocké kráľovstvo	1	3	1	6	8	5
Maršalové ostrovy	0	0	0	0	0	0
Maurícijská republika	1	1	1	2	1	1
Moldavská republika	37	76	43	33	29	21
Monacké kniežatstvo	0	0	0	0	0	0
Mongolsko	6	8	8	6	5	1
Mozambická republika	0	0	0	0	0	0
Namíbijská republika	1	1	1	1	1	0
Nauruská republika	0	0	0	1	1	0
Nepálske kráľovstvo	2	1	2	2	3	2
Nešpecifikované	0	0	0	0	0	293
Nigérijská federatívna republika	6	12	14	12	13	10
Nigerská republika	2	0	0	0	0	0
Nikaragujská republika	1	1	1	1	1	0
Nový Zéland	5	4	6	8	8	8
OST	0	0	0	0	0	0
Ostrovy Turks a Caicos	0	0	0	0	0	0
Pakistanská islamská republika	8	16	17	18	17	10
Palestínska národná samospráva	1	4	5	9	14	15

Tabuľka A: pokračovanie

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Panamská republika	0	0	0	0	0	1
Paraguajská republika	1	1	1	1	2	2
Peruánska republika	1	1	7	10	13	11
Portoriko	0	0	0	1	1	0
Republika Pobrežia Slonoviny	1	2	2	3	3	0
Republika Trinidadu a Tobago	0	0	0	0	1	4
Rovníková Guinea	0	0	0	1	0	0
Ruská federácia	123	164	192	225	255	257
Rwandská republika	0	0	0	0	0	0
Salvádorská republika	0	0	0	0	0	0
Saudskoarabské kráľovstvo	1	1	1	1	4	5
Senegalská republika	0	2	2	1	3	1
Seychelská republika	0	1	0	0	0	0
Singapurská republika	0	0	0	1	3	1
Somálska demokratická republika	2	5	8	6	14	15
Spojené arabské emiráty	6	3	4	4	6	3
Spojené štáty americké	226	221	273	281	284	236
Spojené štáty mexické	5	7	19	61	60	94
Srbská republika	110	249	282	345	505	523
Srbsko - Kosovo	0	0	0	0	0	0
Srbsko a Čierna Hora	14	4	5	10	11	4
Srílanská demokratická socialistická republika	1	0	1	6	6	5

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Sudánska republika	7	7	7	11	8	3
Surinamská republiky	0	0	0	1	0	0
Sýrska arabská republika	9	11	12	18	20	16
Tadžická republika	1	6	0	0	0	1
Tanzánijská zjednotená republika	1	1	0	0	0	0
Thajské kráľovstvo	44	71	90	122	159	203
Tuniská republika	7	7	11	14	21	18
Turecká republika	26	44	48	63	80	84
Turkménsko	0	0	0	0	0	0
Ugandská republika	0	0	1	1	0	0
Ukrajina	628	1159	944	967	998	969
Uruguajská východná republika	1	1	2	2	2	1
Uzbecká republika	2	5	8	11	14	7
Vanuatská republiky	0	0	0	0	0	0
Venezuelská bolívarovská republika	0	1	0	1	1	2
Vietnamská socialistická republika	158	948	386	322	294	345
YUH	45	14	12	11	10	0
Zambijská republika	1	1	1	1	1	1
Zimbabwianska republika	1	1	2	4	4	4
Spolu	2581	4453	3940	4550	5157	5474

* z dôvodu zmeny informačného systému sú k dispozícii údaje k mesiacu máj 2013
 Poznámka: údaje k mesiacu december konkrétneho roka
 Zdroj: ÚPSVaR

Tabuľka B: Počet držiteľov povolenia na prechodný pobyt na účel podnikania podľa štátnej príslušnosti

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bez štátnej príslušnosti	2	1	1	1	1	0
Afganská islamská republika	2	2	4	2	1	5
Albánska republika	1	1	0	0	1	1
Alžírka demokratická ľudová republika	8	9	8	5	1	1
Americké panenské ostrovy	0	1	1	1	0	0
Andorra	0	0	0	0	0	0
Angolská republika	0	0	0	0	0	0
Argentínska republika	0	0	0	1	1	0
Arménska republika	3	3	3	5	8	9
Austrálsky zväz	9	9	8	10	6	6
Azerbajdžanská republika	2	5	5	5	5	5
Bahamské spoločenstvo	0	0	0	0	0	0
Bahrajnské kráľovstvo	0	0	0	0	0	0
Bangladéšska ľudová republika	0	0	0	0	0	0
Belize	0	0	0	0	0	0
Beninská republika	0	0	0	0	0	0
Bieloruská republika	5	12	18	30	15	12
Bolívijská republika	0	0	0	0	0	0
Bosna a Hercegovina	5	5	13	1	2	2
Botswanská republika	0	0	0	0	0	0

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Brazílska federatívna republika	4	6	7	5	2	2
Britské panenské ostrovy	0	0	0	0	0	0
Čadská republika	0	0	0	0	0	0
Čiernohorská republika	0	1	0	0	0	0
Čilská republika	0	0	0	0	0	0
Čínska ľudová republika	648	778	781	756	519	329
Čínska republika - Taiwan	0	0	0	1	1	1
Dominické spoločenstvo	0	0	0	0	0	0
Dominikánska republika	0	0	1	2	0	0
Egyptská arabská republika	5	4	1	3	10	8
Ekvádorská republika	1	1	1	0	0	0
Eritrejský štát	0	0	0	0	0	0
Etiópska federatívna demokratická republika	0	0	0	0	0	0
Federácia Svätého Krištofa a Nevisa	0	0	0	0	0	2
Filipínska republika	0	0	0	4	1	1
Gambijská republika	0	0	0	0	0	0
Ghanská republika	0	0	0	0	0	0
Grenada	0	0	0	0	0	0
Gruzínsko	0	0	0	1	3	3
Guatemalská republika	0	2	0	0	0	0
Guernsey	0	0	0	0	0	0
Guinejská republika	0	0	0	0	0	0

Tabuľka B: pokračovanie

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Guinejsko-bissauská republika	0	0	0	0	0	0
Haitská republika	0	0	0	0	0	0
Honduraská republika	1	0	0	0	0	0
Hongkong	0	0	0	0	0	0
Chorvátska republika	23	19	20	19	19	22
Indická republika	13	7	3	2	1	7
Indonézska republika	0	2	0	0	0	0
Iracká republika	0	0	0	0	0	3
Iránska islamská republika	5	4	30	27	29	33
Izraelský štát	16	13	19	11	8	13
Jamajka	0	1	1	1	1	1
Japonsko	6	9	9	10	11	9
Jemenská republika	0	0	0	1	0	0
Jersey, C.I.	0	0	0	0	0	0
Jordánske hášimovské kráľovstvo	3	5	3	3	3	3
Juhoafrická republika	2	5	3	3	2	3
Kambodžské kráľovstvo	0	0	0	0	0	0
Kamerunská republika	0	0	0	0	0	0
Kanada	5	4	7	2	2	3
Kapverdská republika	0	0	0	0	0	0
Kazašská republika	1	2	4	13	32	22

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kenská republika	0	0	0	0	0	0
Kirgizská republika	0	2	2	2	1	3
Kiribatská republika	0	0	0	0	0	0
Kolumbijská republika	0	0	1	1	1	0
Konžská demokratická republika	0	0	0	0	0	0
Konžská republika	0	0	0	0	0	0
Kórejská ľudovodemokratická republika	0	0	0	0	0	0
Kórejská republika	63	64	53	67	61	50
Kostarická republika	0	0	0	2	2	1
Kubánska republika	1	1	1	1	1	0
Kuvajtský štát	1	1	3	2	1	3
Laoská ľudovodemokratická republika	0	0	0	0	0	0
Lesothské kráľovstvo	0	0	0	0	0	0
Libanonská republika	17	21	26	16	11	16
Libérijská republika	0	0	0	0	0	0
Líbya	5	1	2	3	5	10
Macedónska republika	43	37	39	51	53	62
Madagaskarská republika	0	0	0	0	0	0
Malajzia	2	2	2	1	0	0
Malawijská republika	0	0	0	0	0	0
Marocké kráľovstvo	2	2	0	2	1	2
Maršalové ostrovy	0	0	0	0	0	0

Tabuľka B: pokračovanie

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Maurícijská republika	0	0	0	0	0	0
Moldavská republika	5	4	3	3	3	0
Monacké kniežatstvo	0	0	0	0	0	0
Mongolsko	2	3	1	2	0	0
Mozambická republika	0	0	0	0	0	0
Namíbijská republika	0	0	0	0	0	0
Nauruská republika	0	0	0	0	0	0
Nepálske kráľovstvo	0	0	0	0	0	0
Nešpecifikované	0	0	0	0	0	0
Nigérijská federatívna republika	0	0	0	0	0	0
Nigerská republika	0	0	0	0	0	0
Nikaragujská republika	0	0	0	0	0	0
Nový Zéland	1	1	2	2	0	1
OST	1	1	0	0	0	0
Ostrov Turku a Caicos	0	0	0	0	0	0
Pakistanská islamská republika	2	0	0	1	4	1
Palestínska národná samospráva	0	0	0	0	0	0
Panamská republika	0	0	0	0	0	0
Paraguajská republika	0	0	0	0	0	0
Peruánska republika	0	0	0	0	0	0
Portoriko	0	0	0	0	0	0

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Republika Pobrežia Slonoviny	0	0	0	0	0	0
Republika Trinidadu a Tobaga	0	0	1	1	1	1
Rovníková Guinea	0	0	0	0	0	0
Ruská federácia	185	225	327	381	432	426
Rwandská republika	0	0	0	0	0	0
Salvádorská republika	0	0	0	0	0	0
Saudskoarabské kráľovstvo	0	0	0	0	0	1
Senegalská republika	0	0	0	0	0	0
Seychelská republika	0	0	0	0	0	0
Singapurská republika	1	1	1	1	1	1
Somálska demokratická republika	0	0	0	0	0	0
Spojené arabské emiráty	0	0	0	0	0	0
Spojené štáty americké	26	30	37	30	35	28
Spojené štáty mexické	2	2	1	2	2	2
Srbská republika	1	13	20	16	22	21
Srbsko - Kosovo	0	0	0	0	0	0
Srbsko a Čierna Hora	19	10	8	3	1	0
Srílanská demokratická socialistická republika	0	0	0	0	0	0
Sudánska republika	0	1	1	1	1	0
Surinamská republiky	0	0	0	0	0	0
Sýrska arabská republika	3	5	4	4	7	26

Tabuľka B: pokračovanie

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tadžická republika	0	0	0	0	0	0
Tanzánijská zjednotená republika	0	0	0	0	0	0
Thajské kráľovstvo	2	2	1	4	2	5
Tuniská republika	2	1	0	0	1	1
Turecká republika	28	29	32	31	38	43
Turkménsko	1	1	1	0	0	0
Ugandská republika	0	0	0	0	1	0
Ukrajina	252	291	676	719	690	711
Uruguajská východná republika	0	0	0	0	1	0
Uzbecká republika	0	0	0	2	2	2
Vanuatská republiky	0	0	0	1	0	0
Venezuelská bolivarovská republika	0	0	0	1	0	0
Vietnamská socialistická republika	464	563	679	689	507	416
YUH	13	0	0	1	1	0
Zambijská republika	0	0	0	0	0	0
Zimbabwejská republika	0	0	0	0	0	0
Spolu	1914	2225	2875	2968	2574	2339

Zdroj: ÚHCP P PZ

Tabuľka C: Počet uchádzačov o zamestnanie podľa štátnej príslušnosti

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bez štátnej príslušnosti	0	0	0	0	0	0
Afganská islamská republika	0	0	0	1	1	7
Albánska republika	5	2	3	7	9	8
Alžírka demokratická ľudová republika	0	0	0	0	0	1
Americké panenské ostrovy	0	0	0	0	0	0
Andorra	0	0	0	0	0	0
Angolská republika	0	0	0	0	0	0
Argentínska republika	0	0	0	0	1	0
Arménska republika	0	0	1	0	0	1
Austrálsky zväz	0	0	0	0	0	0
Azerbajdžanská republika	0	0	0	0	0	1
Bahamské spoločenstvo	0	0	0	0	0	0
Bahrajnské kráľovstvo	0	0	0	0	0	0
Bangladéšska ľudová republika	0	0	0	1	2	2
Belize	0	0	0	0	0	0
Beninská republika	0	0	0	0	0	0
Bieloruská republika	0	0	0	0	1	4
Bolívijská republika	0	0	0	0	0	0
Bosna a Hercegovina	0	0	0	1	1	2
Botswanská republika	0	0	0	0	0	0
Brazílska federatívna republika	0	0	0	0	0	1

Tabuľka C: pokračovanie

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Britské Panenské ostrovy	0	0	0	0	0	0
Čadská republika	0	0	0	0	0	0
Čiernohorská republika	1	0	0	1	0	0
Čilská republika	0	0	0	0	0	0
Čínska ľudová republika	0	0	0	0	0	0
Čínska republika - Taiwan	0	0	0	0	0	1
Dominické spoločenstvo	0	0	0	0	0	1
Dominikánska republika	0	0	0	0	2	0
Egyptská arabská republika	1	2	4	3	6	16
Ekvádorská republika	0	1	0	0	1	0
Eritrejský štát	0	0	0	0	0	0
Etiópska federatívna demokratická republika	0	0	0	0	0	0
Federácia Svätého Krištofa a Nevisa	0	0	0	0	0	0
Filipínska republika	0	0	0	1	1	1
Gambijská republika	0	0	0	0	0	0
Ghanská republika	0	0	0	0	0	1
Grenada	0	0	0	0	0	0
Gruzínsko	0	0	0	0	0	0
Guatemalská republika	0	0	0	0	0	0
Guernsey	0	0	0	0	0	0
Guinejská republika	0	0	0	1	0	0

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Guinejsko-bissauská republika	0	0	0	0	0	0
Haitská republika	0	0	0	0	0	0
Honduraská republika	0	0	0	0	0	0
Hongkong	0	0	0	0	0	0
Chorvátska republika	1	2	2	3	6	11
Indická republika	0	0	0	0	1	1
Indonézska republika	0	0	0	0	0	0
Iracká republika	0	0	0	0	0	0
Iránska islamská republika	0	1	0	1	0	2
Izraelský štát	0	1	0	0	1	0
Jamajka	0	0	0	0	0	1
Japonsko	0	0	0	0	0	0
Jemenská republika	0	0	0	0	0	0
Jersey, C.I.	0	0	0	0	0	0
Jordánske hášimovské kráľovstvo	0	0	1	2	1	2
Juhoafrická republika	0	0	0	0	0	2
Kambodžské kráľovstvo	0	0	0	0	0	0
Kamerunská republika	0	0	0	0	0	0
Kanada	0	0	0	0	1	0
Kapverdská republika	0	0	0	0	0	0
Kazašská republika	0	0	0	0	1	1
Kenská republika	0	0	0	1	0	0

Tabuľka C: pokračovanie

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kirgizská republika	0	0	1	0	0	0
Kiribatská republika	0	0	0	0	0	0
Kolumbijská republika	0	0	0	0	0	0
Konžská demokratická republika	0	0	0	0	0	0
Konžská republika	0	0	0	0	0	0
Kórejská ľudovodemokratická republika	0	0	0	0	0	0
Kórejská republika	0	0	0	0	0	1
Kostarická republika	0	0	0	0	0	0
Kubánska republika	0	0	1	0	4	5
Kuvajtský štát	0	0	0	0	0	1
Laoská ľudovodemokratická republika	0	0	0	0	0	0
Lesothské kráľovstvo	0	0	0	0	0	0
Libanonská republika	0	0	0	0	0	0
Libérijská republika	0	0	0	0	0	0
Líbya	0	2	0	0	1	1
Macedónska republika	0	1	0	1	3	8
Madagaskarská republika	0	0	0	0	0	0
Malajzia	0	0	0	0	0	0
Malawijská republika	0	0	0	0	0	0
Marocké kráľovstvo	0	0	0	0	0	1
Maršalové ostrovy	0	0	0	0	0	0

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Maurícijská republika	0	0	0	0	0	0
Moldavská republika	1	0	0	1	5	1
Monacké kniežatstvo	0	0	0	1	0	1
Mongolsko	0	0	1	0	1	1
Mozambická republika	0	0	0	0	0	0
Namíbijská republika	0	0	0	0	0	0
Nauruská republika	0	0	0	0	0	0
Nepálske kráľovstvo	0	0	0	0	0	0
Nešpecifikované	122	135	269	175	107	71
Nigérijská federatívna republika	0	0	0	0	1	0
Nigerská republika	0	0	0	0	0	0
Nikaragujská republika	0	0	0	0	1	1
Nový Zéland	0	0	0	0	0	0
OST	0	1	1	0	2	1
Ostrovy Turks a Caicos	0	0	0	0	0	0
Pakistanská islamská republika	0	1	0	1	2	2
Palestínska národná samospráva	0	0	1	2	1	1
Panamská republika	0	0	0	0	0	0
Paraguajská republika	0	0	0	0	0	0
Peruánska republika	0	0	0	1	2	2
Portoriko	0	0	0	0	0	0
Republika Pobrežia Slonoviny	0	0	0	0	0	0

Tabuľka C: pokračovanie

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Republika Trinidadu a Tobaga	0	0	0	0	0	0
Rovníková Guinea	0	0	0	0	0	0
Ruská federácia	183	195	259	200	148	144
Rwandská republika	0	0	0	0	0	0
Salvádorská republika	0	0	0	0	0	0
Saudskoarabské kráľovstvo	0	0	0	0	0	0
Senegalská republika	0	0	0	1	1	1
Seychelská republika	0	0	0	0	0	0
Singapurská republika	0	0	0	0	0	2
Somálska demokratická republika	0	0	0	0	4	2
Spojené arabské emiráty	0	0	0	0	0	2
Spojené štáty americké	2	0	1	1	4	5
Spojené štáty mexické	0	0	0	0	0	0
Srbská republika	3	1	2	7	2	17
Srbsko - Kosovo	0	0	0	0	0	0
Srbsko a Čierna Hora	2	5	5	6	22	12
Srílanská demokratická socialistická republika	0	0	0	0	0	0
Sudánska republika	0	0	0	0	0	1
Surinamská republiky	0	0	0	0	0	0
Sýrska arabská republika	0	0	2	0	1	2
Tadžická republika	0	0	0	0	0	0

Štátna príslušnosť	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tanzánijská zjednotená republika	0	0	0	0	0	0
Thajské kráľovstvo	0	0	0	0	0	2
Tuniská republika	3	2	5	4	5	16
Turecká republika	0	1	0	0	8	8
Turkménsko	0	0	0	0	0	0
Ugandská republika	0	0	0	0	0	0
Ukrajina	15	29	28	33	113	104
Uruguajská východná republika	0	0	0	0	0	0
Uzbecká republika	0	0	0	0	0	0
Vanuatská republiky	0	0	0	0	0	0
Venezuelská bolívarovská republika	0	0	0	0	0	0
Vietnamská socialistická republika	2	0	2	4	1	14
YUH	0	0	0	0	0	0
Zambijská republika	0	0	0	0	0	0
Zimbabwejská republika	0	0	0	0	0	0
Spolu	341	382	589	461	475	497

Poznámka: údaje k mesiacu december konkrétneho roka
Zdroj: ÚPSVaR

Národný kontaktný bod Európskej migračnej siete v SR
Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM)
Úrad v Slovenskej republike

Grösslingová 4, 811 09 Bratislava, Slovenská republika
www.iom.sk, www.emn.sk

International Organization for Migration (IOM)
Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM)

ISBN 978-80-89506-44-6